

Лариса Кравець – Єлизавета Барань

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Навчально-методичний посібник

За редакцією кандидата філологічних наук, доцента
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
Олександра Кордонця

ЗУІ ім. Ф.Ракоці II – ТОВ «РІК-У»
Берегове–Ужгород

2022

УДК 811.161.2'38(075.8)

К 94

Навчально-методичний посібник створено відповідно до сучасних концепцій викладання стилістики української мови і спрямовано на формування у студентів мовнокомунікативних компетентностей. У ньому представлено орієнтовний зміст курсу, теми практичних занять, тренувальні вправи, тести, завдання для самостійної роботи, питання і завдання до кінцевого контролю знань, словник слововживань, список інформаційних джерел. Для студентів філологічних спеціальностей закладів вищої освіти.

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
(протокол №4 від 27.05.2021)*

Підготовлено до друку Видавничим відділом спільно з кафедрою філології
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

Автори:

Лариса Кравець та Єлизавета Барань

Відповідальний редактор:

Олександр Кордонець – кандидат філологічних наук, доцент
(Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, м. Берегове, Україна)

Рецензенти:

Олена Маленко – доктор філологічних наук, професор
(Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна)

Тетяна Семашко – доктор філологічних наук, професор
(Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна)

Вільмош Газдаг – доктор філософії у галузі гуманітарних наук
за спеціальністю «Філологія», доцент (Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II, м. Берегове, Україна)

Технічне редагування: *Олександр Добош*

Верстка: *Мелінда Орбан*

Коректура: *авторська*

Обкладинка: *Ласло Веждед*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр "Опаоці Черє Янош"*
при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

За зміст навчально-методичного посібника відповідальність несуть автори

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) та ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

ISBN 978-617-8046-68-2

© Автори, 2022

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 2022

ЗМІСТ

Передмова.....	5
Зміст навчальної дисципліни за темами	8
Орієнтовні плани практичних занять.....	16
МОДУЛЬ 1	
Поняттєвий апарат стилістики української мови	16
<i>Практичне заняття 1. Стиль як основне поняття стилістики. Сильова і стилістична норми .....</i>	<i>16</i>
<i>Практичне заняття 2. Функціональні стилі сучасної української літературної мови .....</i>	<i>20</i>
<i>Практичне заняття 3. Образність і експресивність як поняття лінгвостилістики .....</i>	<i>28</i>
<i>Практичне заняття 4. Експресивні й індивідуальні стилі .....</i>	<i>35</i>
<i>Практичне заняття 5. Стилiстичний прийом. Види стилістичних прийомів .....</i>	<i>39</i>
Тестові завдання до модуля 1.....	46
МОДУЛЬ 2	
Стилiстичні ресурси української мови	54
<i>Практичне заняття 1. Фонографічні засоби стилістики.....</i>	<i>54</i>
<i>Практичне заняття 2. Лексичні і фразеологічні засоби стилістики.....</i>	<i>59</i>
<i>Практичне заняття 3. Словотвірні засоби стилістики .....</i>	<i>67</i>
<i>Практичне заняття 4. Морфологічні засоби стилістики.....</i>	<i>73</i>
<i>Практичне заняття 5. Синтаксичні засоби стилістики.....</i>	<i>81</i>
<i>Практичне заняття 6. Український мовний етикет .....</i>	<i>86</i>
Тестові завдання до модуля 2	91
Орієнтовна тематика самостійної роботи	96
Орієнтовні питання до кінцевого контролю знань	97

Довідник слововживання	99
Короткий термінологічний словник.....	109
Інтерактивні методи.....	138
Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу.....	141

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Стилістика української мови» спрямована на вивчення стилю як функціонального і динамічного явища, а також виражально-зображального потенціалу мовних одиниць усіх мовних рівнів, функціонування їх у різних сферах людської діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки курсу визначає природа мовних одиниць та стилю як мовного і суспільно-історичного явища, що має певне функціональне призначення. Це зумовлює актуалізацію знань з фонології, дериватології, лексикології, фразеології, граматики, комунікативної лінгвістики, історії літературної мови, семасіології, прагмалінгвістики, лінгвокультурології, психо-лінгвістики, а також філософії, літературознавства, логіки, історії, психології та ін.

Мета дисципліни «Стилістика української мови» – оволодіння стилістичним потенціалом української мови, набуття знань про стилістичні можливості мовних одиниць, функціональні й експресивні стилі української мови; формування вмій і навичок використовувати стилістичний потенціал мовних одиниць, будувати якісні тексти відповідно до теми, мети, умов спілкування.

Основні завдання вивчення дисципліни «Стилістика української мови» :

- ознайомлення з теоретичними засадами стилістики української мови;
- оволодіння термінологічним апаратом стилістики;
- осмислення стилю як мовного і суспільно-історичного феномену, як функціонального і динамічного явища;
- засвоєння стилістичного потенціалу мовних одиниць усіх мовних рівнів;
- оволодіння прийомами, способами використання стилістичного потенціалу мовних одиниць для досягнення необхідного комунікативно-стилістичного ефекту;
- удосконалення навичок володіння мовними, насамперед стилістичними нормами літературної мови;

- опанування культурно-етичних варіантів української мови;
- прищеплення почуття естетики мовлення;
- вироблення навичок самостійно створювати різні типи текстів та вдосконалювати девіативні тексти.

Методи навчання

Словесні методи навчання:

- акроматичні (викладальні) – лекція, пояснення, розповідь, інструктаж, робота з підручником, з додатковими джерелами;
- евристичні (запитальні) – бесіда.

Наочні методи навчання: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

Методи за особливостями навчально-пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний) метод; репродуктивний; проблемного виконання; частково-пошуковий (евристичний); дослідницький.

Інтерактивні методи: «мозковий штурм», прес-метод, «мікрофон».

Основні результати навчання і компетентності

Після проходження курсу Ви будете *знати*:

- історію зародження і розвитку стилістики української мови;
- лінгвостилістичну термінологію;
- стильові і стилістичні норми сучасної української літературної мови;
- функціонально-стильові різновиди сучасної української літературної мови;
- експресивні стилі та засоби їх творення;
- закономірності побудови текстів різних стилів;
- стилістичний потенціал мовних одиниць усіх мовних рівнів;
- прийоми вживання мовних одиниць для досягнення необхідного комунікативно-стилістичного ефекту.

Після проходження курсу Ви будете *уміти*:

- визначати стиль, підстиль, жанр тексту;
- аналізувати змістовий і формальний план тексту;
- виявляти зумовленість мовних особливостей тексту компонентами реального комунікативного акту;

- аналізувати мовні одиниці художнього тексту з погляду їх відповідності авторському задуму й індивідуальній манері письма;
- застосовувати стилістичні прийоми;
- використовувати стилістичний потенціал мовних одиниць різних рівнів для досягнення комунікативної мети;
- аналізувати тексти різних стилів;
- продукувати тексти різних стилів.

Після проходження курсу Ви *набудете*:

- інформаційної компетентності;
- лінгвістичної компетентності;
- дискурсивної компетентності;
- вміння продукувати комунікативно ефективні тексти;
- вміння декодувати зміст тексту, враховуючи закономірності співвідношення між планом вираження і планом змісту;
- вміння оцінювати мовний матеріал відповідно до сфери спілкування, теми, мети, комунікативних завдань.

Зміст навчальної дисципліни за темами

Модуль 1

Поняттєвий апарат стилістики української мови

Тема 1. Стилїстика української мови як лїнгвїстична наука і навчальна дисциплїна

Зародження і розвиток стилїстики. Античні і середньовїчні риторики і поетики як попередниці сучасної стилїстики. Гомїлетика. Вїтчизняна риторика. Трактування терміна “стилїстика” у серединї – другїй половинї XIX ст. Оформлення стилїстики в концепцїях XX ст. Сучасний стан цїєї галузї знання.

Предмет і завдання стилїстики. Стилїстика української мови – це лїнгвїстична дисциплїна, що вивчає виражально-зображальний потенцїал мовних одиниць та стилєвї рїзновиди сучасної української мови. Стилїстика навчає розкривати глибокий зміст тексту, адекватно інтерпретувати його, найадекватнїше, найточнїше висловлювати свої думки, будувати текст. Стилїстика вчить вибирати необхїдний «будївельний матерїал», використовувати типовї архїтектонїчні схеми, способи і прийоми органїзацїї мовного матерїалу.

Методи стилїстики. Метод стилїстичного експерименту, метод зїставлення, структурно-статистичний метод, метод семантико-стилїстичного аналізу.

Стилїстична система української мови як сукупнїсть мовних засобів рїзних рївнїв у взаємозв'язку з функцїональними і експресивними стилями. Залежнїсть характеру стилїстичної системи вїд внутрїшньомовних і позамовних чинникїв. Ученї про статус і специфїку стилїстичної системи та їснування стилїстичного рївня в мовнїй структурї.

Зв'язок стилістики з іншими лінгвістичними і нелінгвістичними дисциплінами. Органічний зв'язок стилістики з лінгвістичними дисциплінами. Спільне й відмінне в лінгвістичній і літературознавчій стилістиках. Зв'язок стилістики з філософією, логікою, психолінгвістикою, лінгвокультурологією, естетикою, соціолінгвістикою.

Тема 2. Стиль як основне поняття стилістики

Різні підходи до тлумачення поняття «стиль». Етимологія слова «стиль». Тлумачення стилю Ш. Баллі, членами Празького лінгвістичного гуртка, Г. О. Винокуром, В. В. Виноградовим. Різні підходи до визначення стилю у працях сучасних вітчизняних і зарубіжних учених. Питання про стилі мови і стилі мовлення.

Стиль в генетичному і телеологічному аспектах. Аналіз стилю з погляду його творення, формування, становлення і розвитку. Вивчення стилю з погляду сприймання (як він повинен сприйматися і як сприймається), впливу на мовців, виконання поставлених перед ним комунікативних завдань.

Диференційні ознаки стилю. Стиль як колективно усвідомлений різновид літературної мови, що об'єднує мовні одиниці за їх функціональним призначенням у певну відносно замкнену структуру.

Поняття мовної норми. Мовна норма як опора для пошуку та аналізу стилістично маркованих елементів, виявлення варіативності одиниць, визначення меж стилю.

Загальномовна і літературна норми. Історичний характер загальномовної норми. Визначення загальномовної норми. Сфери дії загальномовної норми. Її зв'язок з розмовним і художнім стилями. Поняття літературної норми. Регульовальна функція літературної норми у стилістиці.

Стильова і стилістична норми. Стильова норма як сукупність правил відбору і організації мовних одиниць у тексті певного функціонального стилю. Стилiстична норма як регламентація використання у певних типах мовлення закладених у мові стилістичних можливостей.

Тема 3. Функціональні стилі сучасної української літературної мови

Поняття «функціональний стиль». Визначення поняття «функціональний стиль». Мовні і позамовні чинники, що впливають на формування функціонального стилю. Стиль і текст.

Система функціональних стилів сучасної української мови. Різні підходи до виділення функціональних стилів. Історична змінність системи функціональних стилів. Проблема художнього стилю. Розбіжності в поглядах на виокремлення розмовного стилю. Взаємодія функціональних стилів.

Художній стиль, його ознаки і підстилі. Провідна роль художнього стилю в розвитку української літературної мови. Сфера використання художнього стилю. Основне призначення. Основні ознаки художнього стилю. Мовленнєво-образна системність художнього стилю і мовні засоби її створення. Індивідуально-авторські стилі.

Офіційно-діловий стиль та його підстилі. Офіційно-діловий стиль як різновид літературної мови. Підстилі офіційно-ділового стилю: законодавчий, адміністративно-управлінський, дипломатичний. Їх жанрові різновиди. Сфера використання стилю. Основне призначення. Основні ознаки офіційно-ділового стилю. Основні мовні засоби. Мовленнєва системність офіційно-ділового стилю і мовні засоби її створення.

Науковий стиль і його підстилі. Науковий стиль як різновид літературної мови. Підстилі наукового стилю: власне науковий, науково-технічний, навчальний, науково-популярний. Галузі, жанри і способи викладу в науковому стилі. Сфера використання наукового стилю. Основне призначення. Основні ознаки наукового стилю.

Публіцистичний стиль і його підстилі. Публіцистичний стиль як різновид літературної мови. Підстилі публіцистичного стилю: власне публіцистичний, політико-ідеологічний, політико-агітаційний, інформаційний. Сфера використання і основне призначення публіцистичного стилю. Основні ознаки публіцистичного стилю. Мовленнєва системність публіцистичного стилю і мовні засоби її створення.

Конфесійний стиль, його історія і розвиток. Конфесійний стиль як різновид літературної мови. Історія формування конфесійного стилю української мови. Сфера використання, основне призначення, Ознаки: урочистість, піднесеність, символізм. Основні жанри: літургія, молитва, проповідь, псалми. Біблія, Євангеліє українською мовою. Основні мовні засоби: конфесійна термінологія, символічні стилістичні засоби, мовні формули з сакральним значенням, усталена структура тексту кожного жанру.

Розмовний стиль як різновид літературної мови. Усна і писемна форми розмовно-побутового стилю. Діалогічне і монологічне мовлення. Сфера використання. Основне призначення розмовного стилю. Ознаки розмовно-побутового і розмовно-офіційного підстилів. Мовні засоби з розмовною конотацією.

Тема 4. Образність і експресивність як поняття лінгвостилістики

Поняття образності в лінгвостилістиці. Літературно-художній і словесний образ. Засоби творення образності. Система образів в українській мові.

Поняття «експресивність». Експресивність як властивість мовної одиниці підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом суб'єктивного увиразнення мовлення. Експресивність і експресія. Розрізнення понять «експресивність» і «емоційність». Види експресивності.

Тема 5. Експресивні й індивідуальні стилі

Експресивні стилі. Поняття «експресивний стиль». Система експресивних стилів. Характеристика кожного експресивного стилю.

Мовні засоби реалізації експресивності тексту. Фонетичні показники експресивності. Лексичні експресивні засоби. Експресивний потенціал словотвірних засобів. Граматичні засоби експресивності.

Індивідуально-авторські мовні системи. Поняття індивідуально-авторської мовної системи. Міра індивідуального, творчого і стандартного у кожному із функціональних стилів. Ідіостиль й ідіолект.

Тема 6. Стилiстичний прийом. Види стилістичних прийомів

Поняття «стилістичний прийом». Прийом як родове поняття щодо «троп», «стилістична фігура», «конструктивний прийом». Специфіка стилістичного прийому.

Поняття «троп». Визначення тропа. Види тропів. Функції тропів у тексті.

Поняття «стилістична фігура». Визначення стилістичної фігури. Класифікація стилістичних фігур. Функції стилістичних фігур у тексті.

Поняття «конструктивний прийом». Визначення конструктивного прийому. Різновиди конструктивних прийомів: прийоми послідовного розгортання (простий перелік, просте додавання, логічна наступність, питання-відповідь, прийом динамічного переліку) та прийоми паралельного зв'язку (паралелізм, розділення, прийом рамки, контрасту, концесії (повернення аргументу), напруження, дилемії (альтернативне протиставлення).

Поняття «стилістичний прийом». Визначення стилістичного прийому. Види стилістичних прийомів: ретардація (уповільнення розповіді) і її різновиди; відсторонення; непідтвержене очікування; прийоми створення комічного; прийоми акцентування.

Модуль 2

Стилістичні ресурси української мови

Тема 1. Фонографічні засоби стилістики

Евфонія. Поняття милозвучності. Милозвучність як характерна риса української мови. Евфонічні чергування голосних.

Експресивні можливості звуків української мови. Звукосимволізм. Ономатопої. Звукові повтори (анафора, епіфора, алітерація, асонанс) і їх стилістичне використання.

Графіко-стилістичні засоби (графічна організація тексту, сегментація; виділення речення, частини речення, словосполучення, слова).

Тема 2. Лексичні і фразеологічні засоби стилістики

Стилістичне навантаження слова і стилістично-функціональна диференціація лексичного складу української мови. Стилістично нейтральна і стилістично забарвлена лексика. Емоційно забарвлена лексика і функціонально забарвлена лексика. Слова книжної конотації і слова розмовної конотації. Стилістичний потенціал архаїзмів, історизмів, старослов'янізмів, неологізмів, професіоналізмів, термінів, запозичень, діалектизмів, арготизмів і жаргонізмів, проторіччя.

Лексична синонімія і антонімія та її стилістичні можливості. Стилістичні можливості синонімів. Фігури, пов'язані з явищем синонімії. Стилістичні можливості антонімів. Фігури і тропи, побудовані на протилежності значень.

Стилістичні функції омонімів і паронімів. Стилістичний потенціал омонімів. Стилістичний потенціал паронімів. Фігури і тропи, побудовані на омонімах і паронімах.

Фразеологізми та їх стилістичний потенціал. Джерела виникнення фразеологізмів. Функції фразеологізмів у художніх текстах. Прийоми використання фразеологізмів у художньому тексті.

Тема 3. Словотвірні засоби стилістики

Морфологічні способи словотвору та їх стилістичне використання. Стилiстичний потенцiал префiксiв i суфiксiв. Безсуфiксне творення i його стилiстичнi можливостi. Складнi слова та їх стилiстичнi функцiї в рiзних стилях. Інші типи морфологічного словотвору.

Неморфологічні способи словотвору та їх використання в рiзних стилях. Стилiстичнi функцiї абрeвiатур. Конверсiя та її стилiстичнi можливостi. Слова, утворенi способом сумiщення, як засiб створення експресивностi тексту.

Тема 4. Морфологічні засоби стилістики

Стилiстичний потенцiал морфологiчних засобiв. Норма й основнi морфологiчнi категорiї: рiд, число, вiдмiнок, ступенi порiвняння, особа. Стилiстичний потенцiал самостiйних i службових частин мови.

Стилiстичнi можливостi граматичних категорiй. Стилiстичнi можливостi категорiй роду, числа i вiдмiнка iменникiв. Стилiстичне використання якiсних, вiдносних, присвiйних прикметникiв, повних i коротких форм. Функцiї числiвникiв у художньому тексті. Функцiї займенникiв у художньому тексті. Стилiстичнi можливостi граматичних форм часу, способу, особи, виду, стану дiєслiв.

Тема 5. Синтаксичні засоби стилістики

Синтаксична нормативнiсть мовлення. Особливостi координацiї присудка з пiдметом. Побудова словосполучень: складнi випадки керування iменникiв, прикметникiв, дiєслiв. Переклад прийменникових конструкцiй росiйської мови українською. Попередження помилок у побудовi простих речень: порядок слiв у реченнi, вживання однорiдних членiв, дiєприкметникових та дiєприслiвникових зворотiв. Типовi недолiки, пов'язанi з побудовою складних речень.

Стилістичні можливості синтаксичних одиниць. Стилістичні можливості двоскладного речення (головних, другорядних членів речення і засобів зв'язку між ними). Стилістичні функції модальних речень (питальних, розповідних, спонукальних, окличних, риторичних). Стилістичні функції односкладних та неповних речень. Стилістичні можливості сполучникових та безсполучникових речень. Стилістична база ускладнених речень (однорідні члени речення, відокремлені, другорядні члени, вставні і вставлені слова, словосполучення, речення, непоширені і поширені звертання). Стилістичні функції прямої, невластивої прямої мови, авторського введення. Стилістичні риси багатоконпонентних ускладнених синтаксичних сполучень (складних речень комбінованого типу, періодів). Порядок слів як стильова ознака мовлення.

Тема 6. Український мовний етикет

Мовний етикет як основна умова ефективної комунікації. Поняття «мовний етикет». Національна специфіка мовного етикету. Історія українського мовного етикету.

Правила українського мовного етикету як стереотипні, стійкі форми спілкування. Етикетні формули звертань і вітань. Формули вибачення, прохання, подяки, прощання, побажання.

Функціональна специфіка мовного етикету. Виокремлення етикетних конструкцій за типом соціуму, за сферою використання та за ситуацією.

ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1 ПОНЯТТЄВИЙ АПАРАТ СТИЛІСТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Практичне заняття 1 СТИЛЬ ЯК ОСНОВНЕ ПОНЯТТЯ СТИЛІСТИКИ. СТИЛЬОВА І СТИЛІСТИЧНА НОРМИ

Мета заняття: засвоєння поняття «стиль», ознайомлення з різними підходами до вивчення стилю, осмислення стилю з урахуванням мовного і суспільно-історичного аспектів; засвоєння понять «стильова норма», «стилістична норма»; формування умінь та вироблення навичок дотримання стильових норм.

План

1. Основні підходи до вивчення стилю.
2. Системотворчі чинники стилю.
3. Поняття «мовна норма». Види мовних норм.
4. Стильова і стилістична норма.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. К.: ВЦ «Академія», 2005. 368 с.
2. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови К.: Вища школа, 2003. 462 с.
3. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
4. Українська мова: енциклопедія. К.: «Укр. енцикл.», 2013. 824 с.

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. Опрацюйте статтю Галини Сюті «Інтегративний та диференційний зміст терміна стиль у сучасній гуманітарній парадигмі» (http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kuls_2012_76_18).

I. Дайте відповіді на питання:

1. Що називають стилем у лінгвістиці?
2. Які вчені працюють над проблемою визначення стилю?
3. Що спільне й відмінне в трактуванні стилю лінгвістами й літературознавцями?
4. Які стилі в мовознавстві називають об'єктивними?
5. Що таке «індивідуальний стиль»?
6. У чому виявляється історичний характер стилю?

II. Наповніть шаблони змістом, почерпнутим із статті:

(1) Г. Сюта стверджує, що _____, і я згодна з авторкою, оскільки це збігається з _____.

(2) Думку вченої про _____ підтверджують дослідження, які засвідчують, що _____.

(3) Авторка доводить, що _____, але це викликає неоднозначне сприйняття. З одного боку, можна погодитись з тим, що _____. А з другого боку, очевидним є факт _____.

Вправа 2. Прочитайте. З'ясуйте, що визначає стиль поданого тексту? Визначте ознаки об'єктивного (функціонального) і суб'єктивного (індивідуального) стилю.

Під ранок долиною пробігся молоденький морозець, і повітря стало свіжим і смачним, як морозиво. Я по-особливому люблю цю пізню осінню пору. Це не та рання, криклива, як базарна тітка, і розмальована, розцяцькована, як молода циганка, осінь. Це прозоро-мудра пора – із оголеними до сором'язливості деревами; із глибокими і синіми очима криниць і річок; із пахучими, як спогади про перше кохання, димами багать з опалого листя; із щемливими, як церковні пісні, сумовито-сонячними, але короткими

днями. Це осінь, як мила бабуся. Із ледь печальною усмішкою, але добрим серцем і зморшкуватим, дуже привітним і рідним, лицем (Дмитро Кешеля, «Родаки»).

Вправа 3. Прочитайте. З'ясуйте час написання текстів, використовуючи інтернет-ресурси. Проаналізуйте мовні засоби на предмет їхньої відповідності нормам сучасної української літературної мови. Поясніть, чому окремі мовні одиниці не відповідають сучасним мовним нормам.

I. Складаючи на добре такі поважні дисципліни, як політекономія та економгеографія, Степан згадав про обов'язковість української мови й вирішив її теж між іншим скласти. Її лекції були єдиними, що він не одвідував, і готуватись теж не збирався, дуже підставно припускаючи, що українська мова і є та сама, якою він чудово володіє, навіть оповідання пише, а він сам якраз і є той українець, що для нього мова ця існує і яку скласти, отже, він має всі права, тим більше що в своїй повстанській кар'єрі перед тим, як викинути червоний стяг, він тримав якийсь час прапор осінніх степів і небес. Але через рідні пороги теж можна перечепитись, і Степан знітився вже від першого вибуху важкої батареї глухих голосівок і закону ікання, а влучний обстріл із скоропальних речівникових та дієслівних гармат примусив його геть ганебно відступити з палким бажанням за всяку ціну здобути цю несподівану фортецю (Валер'ян Підмогильний, «Місто»).

II. На одному з чергових засідань я виголосив доповідь про реконструкцію хемічної лабораторії на нашому заводі. У своїй доповіді я вказав на становище хемічної промисловости, зазначив можливість розгорнути й переустаткувати виробництво на випадок війни, подав обґрунтовані й реальні цифри, не виходячи за рамці бюджетових можливостей; я оперував останніми даними закордонного хемічного ринку, рахувався з наркомзовнішторговельними перспективами, доповідав коротко й стисло. Я ніколи не любив говорити довго й не виносив розпливчастих фраз (Віктор Домонтович, «Дівчина з ведмедиком»).

III. Кожний нарід лиш доти жие, поки захоронить свою мову, свою народну культуру, свої традиції, звичаї та обичаї. Підкарпатський український нарід довгі віки жив у народній неволі, але в його душі не вгасала іскра Народного Духа, світила йому в темних часах лихоліття та підтримувала віру у кращу будучність. І нарід наш зберіг (вхоронив) та передав нам, своїм нащадкам, чарівну пісню, наші прекрасні стародавні звичаї і незіпсуту народну милозвучну рідну мову, яку цілий науковий світ називає українською (*З Маніфесту до українського народу Підкарпаття*)

Вправа 4. Перекладіть текст українською мовою, зберігаючи стиль викладу.

A gyermek születésekor régen, akárcsak ma is, a rokonok, barátok meglátogatták az édesanyát és a gyermekét. A közeli hozzátartozók – a mai ajándéktengerrel ellentétben – étellel látták el a gyermekágyas asszonyt. Az étellel megrakott tálakat egymásra pakolták és rátették a komakendő közepére. A kendő négy sarkát feszesen összekötötték, így a görcsöt megfogva biztonságosan lehetett szállítani az ételt hosszabb útra is.

Merthogy erre is volt külön terítő, kendő, mert egykor az életnek szinte minden nevezetes ünnepi fordulópontjára szőttek sajátos kendőváltozatokat. A komakendő a paraszti háztartás legdíszesebb textíliái közé tartozott. Az ajándékba hozott ételt illet azonnal megkóstolni, és ilyenkor a komakendő asztalterítőként szolgált.

Általában négyzet alakú volt. A minta a négy sarkára került, hogy összekötve a komatálat látható legyen a kendő díszítése is. Lényeg, hogy a kendő sarkai és szélei díszesek legyenek.

Ma már egyáltalán nem használjuk a komakendőt. A múzeumok szekrényeiben viszont még megcsodálhatjuk a gazdagon díszített vászondarabokat (*Gál Adél, Régi tárgyak: a komakendő, Kárpátalja.ma*).

Вправа 5. Напишіть есе на одну із тем «Професії майбутнього – які вони?», «Чому потрібно навчитись сьогодні, щоб завтра бути успішним?», «Яким Ви уявляєте життя у своєму містечку через 20 років?».

З правилами написання есе можна ознайомитися на сайті «Українська мова та література» <https://zno.if.ua/?p=985>

Практичне заняття 2 ФУНКЦІОНАЛЬНІ СТИЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Мета заняття: вивчення основних ознак, основних мовних засобів, сфери використання, призначення та внутрішньостильової диференціації кожного функціонального стилю; формування умінь та вироблення навичок стилістичного аналізу тексту.

План

1. Науковий стиль.
2. Офіційно-діловий стиль.
3. Публіцистичний стиль.
4. Художній стиль.
5. Конфесійний стиль.
6. Розмовний стиль.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Бибик С. П. Усна літературна мова в українській культурі повсякдення : монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2013. 589 с.
2. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. К.: ВЦ «Академія», 2005. 368 с.
3. Кравець Л. В. Мацько Л. І. Науковий стиль // Енциклопедія сучасної України – http://esu.com.ua/search_articles.-php?id=-70651
4. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
5. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
6. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
7. Портал української мови. Стилістика – <http://pravila-ukmova.at.ua/index/stilistika/o-27>
8. Розмовна мова – <http://litopys.org.ua/ukrmova/um83.htm>.
9. Сакральний стиль, також Конфесійний – http://uk.wikipedia.org/wiki/Конфесійний_стиль_мовлення.

10. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 627 с.
11. Тименко Л. О. Лексика офіційно-ділового стилю в історії української мови (1917 – 1933). К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2011. 184 с.
12. Українська мова: енциклопедія. К.: «Укр. енцикл.», 2013. 824 с.

Схема повного стилістичного аналізу тексту

1. Виразне читання тексту.
2. Визначення стилю та підстилю.
3. Визначення сфери використання тексту.
4. З'ясування основного призначення.
5. Виявлення основних ознак.
6. Аналіз основних мовних засобів (обов'язкове з'ясування стилістичних функцій у тексті).
7. Лінгвістичний коментар (пояснення за словником незрозумілих, маловживаних, застарілих, спеціальних слів і висловів, граматичних явищ та ін.).

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. I. Прочитайте. Доведіть, що текст наукового стилю. Визначте підстиль.

II. Підготуйте науково-популярний текст про корисні властивості води. Чим відрізняється створений Вами текст від наведеного?

ВОДА (лат. *aqua*) – окис водню, H_2O , найпростіша в звичайних умовах хімічна сполука водню з киснем (11,19% водню та 88,81% кисню за масою, мол. м. 18,0160), безбарвна рідина без запаху та смаку.

Вода в організмі – основне середовище, де відбувається обмін речовин, а також субстрат низки хімічних ферментативних реакцій. У процесі фотосинтезу вода разом з вуглекислим газом бере участь в утворенні органічних речовин і таким чином є матеріалом для створення живої матерії на Землі. Вода забезпечує тургор тканин, перенесення поживних речовин і продуктів обміну, фізичну терморегуляцію та інші процеси життєдіяльності. У рідинах організму (лімфі, крові та ін.) міститься вільна вода; у

тканинах тварин і рослин вода знаходиться у зв'язаному стані – вона не витікає при пошкодженні органа. Вода здатна викликати набухання колоїдів, зв'язуватися з білками та іншими органічними речовинами, а також з іонами, що входять до складу клітин і тканин (гідратаційна вода). Молекули води, що містяться в клітинах, але не входять до складу гідратаційних оболонок іонів та молекул, утворюють імобільну воду, яка легше за гідратаційну залучається до кругообігу в організмі. Вода міститься в усіх рідинах і тканинах організму людини і становить понад 65% ваги. У воді розчиняються важливі для життєдіяльності організму органічні та неорганічні речовини. Вода сприяє електростатичній дисоціації солей, кислот і лугів, які містяться в ній; виконує роль катализатора різних процесів обміну речовин в організмі. Фізіологічна потреба людини у воді становить 3 – 6 л/добу. Вода для споживання населенням має бути нешкідливою в епідеміологічному відношенні. Показники нешкідливості води – загальна кількість бактерій і кількість кишкових паличок (*Із фармацевтичної енциклопедії*).

Вправа 2. I. Прочитайте. Визначте стиль. Зробіть повний стилістичний аналіз тексту. Виділіть мовні засоби, які допомагають уявити картину передсвяткового зимового дня.

II. Напишіть аналогічний текст, побудований на особистих спогадах про зимове свято.

Обіцянкою неможливого сяяли срібні зірки. Вогні різнокольорових свічок у темному зелі ялинкового гілля здавались офірою запереченій правдоподібності. Вата імітувала сніг. Скляні дзвіночки дзвеніли з тією ж ніжною мелодійністю, що в Андерсеновій казці про солов'я й троянду, але важке скло вітрин відокремлювало фантасмагорію химер, і нечутний згук творив ілюзію далекої близькості.

День згасав, не почавшись. У синяві вечірніх вулиць лапатий сніг стелив смуги білих простирал, лягав нечутно на хутра жіночих комірців.

Кінчиками пальців, затягнених у рукавичку, жінка обережно змахнула з горжетки сніг. Вона проходила через місто, подивля-

ючи всі ці чудеса, нагромаджені у вітринах крамниць: ляльки, забавки, торбинки, гравюри, прикраси. У блакитній прозорості аквамарину було замкнене море. Хінська лакована шкатула ховала в собі всесвіт. З'явився й зник вишитий шовками рожевий фламінго. Порцелянова філіжанка з блакитним N у золотому овалі лавра заступила бронзовий бюст похмурого Данте. Товпа товпилась біля залятого світлом входу в кіно. Вузьке віконце. Таблиця з цінами. На брунатних конях мчали жовті в ширококрисих капелюхах ковбої, розмахуючи лассо*.

Однак із численних святкових чудес вона для себе прагнула лише одного: книги!.. Це був би подарунок, що його вона зробила б сама собі, подарунок, який прийшов би здалека, але прозгучав би зсередини, як власне звернення до себе. Вона потребувала визволення! Їй бракувало розмови, яка була б мовчанням, дружби, що була б самотою, теплого дотику відсутньої руки в затишку кімнати при світлі лампи, притлумленої сутінками (Володимир Домонтович, «Спрага музики»).

*Лассо (від іспан. *lazo* – «петля») – аркан, мотузка з петлею на кінці.

Вправа 3. I. Прочитайте текст. Визначте стиль. Обґрунтуйте відповідь на основі стилістичного аналізу тексту.

II. Напишіть текст про Володимира Винниченка або Олександра Олеся, використовуючи поданий як модель.

Таємний агент радянської розвідки і богемний модерніст, берлінський професор-богослов і «шостий із п'ятірного грона», людина в німецькій офіцерській формі й археолог-самітник, що вивчає трипільську культуру, – якби хтось написав белетризовану біографію Віктора Петрова, така книжка не поступалася б гостросюжетністю шпигунським романам. Але поки державні архіви відмовляються надавати інформацію про цю непересічну постать, нам лишається перечитувати твори Доктора Парадокса, на сторінках яких відображаються гострі суперечності його доби, вирують емоції та чаються тамовані пристрасті, оживають Вінсент ван Гог і Гете, Райнер Марія Рільке і Вацлав Ржевуський. Художні тексти, опубліковані під псевдонімом В. Домонтович, – яскраві

зразки інтелектуальної прози ХХ століття, що захоплюють читачів і нині (*Віра Агеєва, із передмови до «Спрага музики: Вибрані твори» Володимира Домонтовича*).

Вправа 4. I. Прочитайте. Розкажіть, чи зацікавив Вас текст? Поясніть, чому (так чи ні). Виділіть мовні особливості тексту, зауваживши наявність конкретних фактів, цифр, важливих деталей. Які мовні засоби надають переконливості викладу? Які структурні елементи варто було б додати, щоб удосконалити текст? Як Ви продовжили б текст?

II. Напишіть коротку історію рідного або улюбленого міста / села за зразком наведеного тексту.

В Угорщині 1068 року царює Соломон, внук Ярослава Мудрого, син старшої доньки великого князя Анастасії Ярославни, королеви Угорщини. Соломон одержав престол з умовою, що в окремих районах правитимуть три його двоюрідні брати. Молодший – Ламперт (німецьке його ім'я Лумпрехт) – заснував місто, яке тепер називають Берегове. Першими його мешканцями були німецькі колоністи – саксонці (по-угорськи – саси), а місто мало назву Лампертсас, або Лупрехтсас. Перша згадка про Лампертсас зустрічається в латинському тексті 1247 року. У 1284 році вперше згадується Бергсас (від слов'янського **bergъ* – гора, висота). Дослідники вважають, що одна частина поселення, поділеного річечкою Верке, мала стару, а інша – нову назву, яка остаточно утвердилася для всього поселення лише в XV – XVI століттях.

Бергсас дуже рано одержав міські привілеї, зокрема судове право, за винятком випадків убивства і грабунку, а також право проводити щотижневі суботні ярмарки. Вони були надані королем Белою IV після того, як з країни пішли монголо-татари (1247 рік).

Наступні королі підкріпили ці привілеї, зокрема король Лайош у 1342 році називає його вільним королівським містом (*Libera civitas. nostra*). Королева-вдова Єлизавета – Ержебет (мати Лайоша), полька за походженням, проводила багато часу в місті, роль якого підвищилася після 1370 року, коли здійснилася унія Угорщини й Польщі. Королева також тримала двір у Бергсасі.

Точна дата надання місту гербової печаті не встановлена. Припускають, що це могло статися приблизно 1376 року, коли Єлизавета надала право мати печатку Мукачеву (За Яковом Штернбергом «Герби і печаті Берегова», портал про Закарпаття «Колиба»).

Вправа 5. Поданий шаблон допомагає перейти від власне історії до пояснення її смислу. Наповніть поданий шаблон власним змістом.

«Х розповів про _____, щоб покати нам, що _____ . Я з власного досвіду _____ зрозумів (-ла) те саме / зовсім інше / не тільки це, але і ще дещо. Я, зіткнувшись з _____, усвідомив (-ла) _____ . Тому вважаю, що _____ ».

Вправа 6. Наповніть шаблон власним змістом. До якого стилю належить утворений Вами текст?

Шановна пані _____ !

Запрошуємо Вас на _____ присвячений _____ , який відбудеться 20__ року о 17.00 за адресою _____ .

У _____ братимуть участь: _____ .

Ваше запрошення має опцію +1, тобто Ви можете запросити на _____ ще одну особу.

Просимо Вас підтвердити участь у заході та кількість осіб до _____ .

Електронна адреса: ooo@gmail.com

Телефони: ooo ooo oo oo

З повагою,

керівник компанії «_____»

(ПІБ керівника компанії) (підпис)

Вправа 7. Прочитайте. З'ясуйте, про кого йдеться в тексті. Замініть виділені слова ім'ям та прізвищем визначеного вами діяча. Поміркуйте, про доцільність обраного стилю для висвітлення життєпису відомої постаті. Напишіть власний текст в аналогічному стилі про одного з українських письменників.

Цей чоловік – супергерой з розумовими надздібностями і феноменальною пам'яттю з королівства Галичини і Володимирії (сучасна Львівщина і Франківщина). Мікс геніальності і фантастичної працездатності. Перший український професійний письменник, який заробляв літературною діяльністю, а почав з того, що ще в дитинстві сам у себе інвестував – у свою освіту і розум. Спочатку звичайна початкова школа, потім школа з німецькою мовою навчання, далі польськомовна гімназія. Коли йому було 9 років, помер батько. Малий вчився так, щоб знань вистачило підробляти репетиторством, а на зароблені гроші купував книжки, читав, вчився, заробляв і т.д. Зрештою ще юнаком зібрав фантастичну бібліотеку українських і європейських авторів, став ходячою енциклопедією і фінансово незалежним красунчиком.

Друзі-гімназисти розказували, що *хлопець* після годинної лекції вчителя міг дослівно її переказати. Знав напам'ять усього товстезного Кобзаря, домашку з польської робив у віршах, почав писати свої вірші, прозу і історичні драми, перекладав Гомера і Софокла. В 15 перекладав Гомера і Софокла! В 15. Гомера і Софокла. Без гугл-перекладача.

Дівчатам *він* подобався. Коли за гроші «підтягував» сина священника, закохався в його доньку. Роман був взаємний і тривав досить довго. *Хлопець* запропонував дівчині вийти за нього, але коли батько нарешті дав згоду, *юнака*, як на зло, посадили в тюрму «за участь у таємній організації» і батько передумав. Далі були ще жінки, університети і арешти за громадську і політичну діяльність. Інтелектуальний рок-н-рольщик.

Ще два сильних кохання. Три універси: Львівський, Чернівецький, Віденський. У Віденському захистився на доктора філософії. Ще два арешти.

Він знав 14 (ЧОТИРНАДЦЯТЬ!!!) мов на рівні перекладача. Переклав Гомера, Платона, Шекспіра, Діккенса, Золя, Гюго, Флобера, Гете, Твена, Сервантеса, Алігієрі і ще довгий вражаючий список авторів світової класики і античної літератури.

Письменник, поет, драматург, перекладач, критик, політик, історик, мистецтвознавець, економіст, доктор філософії, ГЕНІЙ.

Ще й до всього мав ідеальний слух і прекрасний голос – Микола Лисенко писав музику з його співу.

Прожив 60 років. Залишив по собі 100 томів власних творів українською, польською, німецькою, російською, болгарською, чеською мовами. Номінант на Нобелівську премію. Займав 4-те місце серед номінантів, але помер у рік проголошення лавреата, тому був вилучений зі списку.

Перед смертю покликав священника на сповідь, але вигнав його до біса «за нетактовність», так і не сповідавшись (*За Natasha Kulbachuk, Фейсбук*).

Вправа 8. Перекладіть текст українською мовою, зберігаючи стиль викладу. Порівняйте ознаки наукового стилю в угорській і українській мовах.

A hazai szlavisztikában az a nézet uralkodik, hogy az ősszláv nyelv a nagy szláv expanziót (Kr. u. 6–7. sz.) követően egyből a mai értelemben vett egyes szláv nyelvekre esett szét, vagyis a honfoglaló magyarok nem ősszláv nyelvű lakosságot találtak a Kárpát-medencében, hanem már elkülönült szlovák, horvát, bolgár, szlovén stb. nyelven beszélő népeket. Érdekes módon találtak ebben a felfogásban bizonyos tudományon kívüli szempontok: magyar részről a szláv hatás kibérbítésére való törekvés (...bár összeségében a szláv nyelvi hatás nyelvünkben igen nagy, egy-egy szláv nyelvnek a hatása azonban nem nagyobb, mint pl. a régi török vagy az olasz nyelvi hatás” – Melich 1910: 31), szláv szomszédaink részéről pedig nyelveik régiségének a bizonygatása (pl. Ján Stanislav szerint a Dunántúl a magyar honfoglalás előtt szlovák nyelvterület volt). Úgy látszik, ez a felfogás környékünkön mindenkinek megfelelt, ezért a bizonyítékok hiánya fölött a közép-európai kutatók rendszerint szemet hunytak és nem firtatták,

hogy mi a kritériuma egy nyelv (az ősszláv) több nyelvre való felbomlásának (Zoltán András az „Ősszláv nyelv” című egyetemi tankönyv (1968) fél évszázad távlatából)

Практичне заняття з ОБРАЗНІСТЬ І ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ЯК ПОНЯТТЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИКИ

Мета заняття: засвоєння понять «образність», «експресивність»; формування умінь і вироблення навичок аналізу образних і експресивних мовних засобів.

План

1. Літературно-художній і словесний образ.
2. Засоби творення образності.
3. Експресивність як одне з основних понять стилістики.
4. Експресивність і емоційність.
5. Види експресивності.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Коць Т. А., Сюта Г. М., Чемеркін С. Г. Літературна норма і мовна практика. Ніжин: «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 320 с.
2. Костецька О. Індивідуальне мовлення автора як об'єкт лінгвістики та підходи до його дослідження // Наукові записки [Нац. ун-ту «Острозька академія»]. Серія: Філологічна. 2014. Вип. 49. С. 196–199.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 423 с.
4. Маленко О. О. Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну) / О. О. Маленко – Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2010. 488 с.
5. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. Опрацюйте тему «Експресивність» за підручником Любові Мацько, Олеси Сидоренко, Оксани Мацько «Стилістика української мови».

I. Дайте відповіді на питання:

1. Що таке експресивність?
2. Чим відрізняються емоційність і експресивність?
3. У яких стилях наявна експресивність?
4. Як виникає експресивність?
5. Які види експресивності виділяють?

II. Наповніть шаблони змістом, почерпнутим із підручника:

У підручнику експресивність потрактовано як _____

Я погоджуюсь / не погоджуюсь з авторами, оскільки _____

Вважаю за необхідне додати / уточнити /наголосити, що _____

Отже, на мою думку, _____

Вправа 2. I. Прочитайте. З'ясуйте, за допомогою яких мовних засобів автор творить образ природи.

II. Напишіть два абзаци на власну тему, використовуючи текст Є. Гуцала як модель.

Падав сніг, і ні в чому не відчувалася зима. Повітря не стало колючим, воно залишалось по-осінньому м'яким, навіть потеплішало. Й сам сніг не холодив, не остуджував ні твою душу, ні душу рослин, він здавався борошном, щойно змеленим, запашним і ніжним, яке просипалося в млині з роздертого мішка.

Те борошно за короткий час вкрило своїм пухом городи, хати, воно омолодило дерева, познімало з них апатію, тоскний настрій, воно пробудило в них живу, бадьору вдачу, і тепер вони виглядали

енергійніше, жвавніше. І все навколо тебе стало наче аж стрімкішим, усе начебто набрало певного смислу, який була забрала осінь (Євген Гуцало, «Барвистий бенкет»).

Вправа 3. Прочитайте. Схарактеризуйте емоційно-експресивне забарвлення тексту. Які мовні засоби творять його?

Але ніхто, навіть найбільший артист, не може у дримбу грати так смачно, як будь-котра гуцулка, роздобріла від своїх потайних знань і явного досвіду.

Гуцулка сяде собі в залиту сонцем траву на горбі чи десь під смерекою – і світ її не колише: перебирає пальцем дримбу, і ані Букінгемського палацу їй не треба, ні мужа, ні любаса, ані горілки.

Білі овечки пасуться у трав'яному ліжникові та дзвінками подзвонюють, ніби дають знак із самого раю.

Срібні від сонця яструби висять над головою.

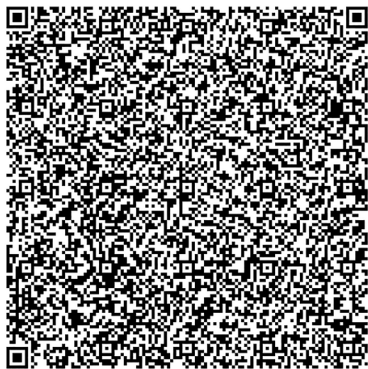
Легкий вітер голівки трав колише.

Вселенська тиша стоїть над горами-долами.

І хочеться або вмерти, або співати.

Файно (Марія Матіос, «Солодка Даруся»).

Вправа 4. Перепишіть текст, вставляючи замість крапок дібрані Вами слова. Поясніть, як від цього змінився текст. Обґрунтуйте стилістичну роль цих слів. Проаналізуйте авторське слововживання за поданим QR-кодом.

Чим довше ми були на болоті, тим _____ ставали для мене його барви. _____ плями сфагнового моху на підвищеннях _____ всіяні _____ намистинками журавлини. На _____ кущиках буяхів теж _____ проглядають _____ ягоди. Он зашарілися брусниці – дозрівають під _____ сонцем. А чорниці уже так і просяться до рук – _____ ягоди взялися _____

поволокою. Ось-ось _____ задимлять спорами колонії плауна булавовидного... Одне слово, болото й справді _____ (За Євгеном Шморгуном, «Барви поліського болота»).

Вправа 5. Прочитайте. Поясніть, за допомогою яких мовних засобів і прийомів їх використання кожен з авторів передає психоемоційний стан героя.

I. І побачила вона той Сумнів як живу істоту. Дивна й несвітська була це проява. Така тонка, як високо виросла у степу тирсина, а голівка у неї – як у квітки. Великі жовті очі дивилися з тої голівки, а уста кривилися чи до сміху, чи до плачу. Тонкі руки – наче промені, а може, й гостріші: коли торкала ними людські груди, простромлювала, немовби голка. Німі уста її ворушилися, адже та істота зовсім без'язика. Тільки й знала, що мову рук і пальців, але коли торкалася людини, хвора та ставала й квола. І як каламуть у ріці від кинуненої каменюки, знімалися отак у голові в людини думки. Зрештою, всі три дні, які проблукала стара в лісі, не давали ті думки їй спокою – Сумнів отой плівся за нею, немов кіт, і розтуляв писк, наче хотів у чомусь застерегти. Часом стрибав їй на плечі і затоплював у тіло пазурі. Після того падав на землю, як мертвий. Знову ставав стеблом, а голову мав мов жовту квітку і простромлював Іванисі груди пальцем-променем (Валерій Шевчук, «Дім на горі»).

II. – Хоч цепом вас, тату, припинай, – сказала Ольга, коли підбігла.

– Нічо, нічо, – Яків схопився за доччину руку.

Ольга підтримувала його, докоряла. Та гладила по руці, як маленького. Ув очі заглядала – серце як? Ну, тату, не мовчіте...

– Усе в порядку.

Хоч у серці таки кололо. І замітав сніг могилки, те Яків добре бачив. Зувсім замітає. Біло-набіло. Не буде тепер сюди йому шляху. Окрім останнього. Али того він уже не побачить. Хіба його душа (Володимир Лис, «Століття Якова»).

Вправа 6. Прочитайте тексти. З'ясуйте, що в них спільне і що відмінне. Поясніть, як добір лексичних засобів впливає на стилістичне забарвлення тексту? Обґрунтуйте доцільність такого добору.

I. Вибір потрібного слова, правильне його вживання – неодмінна ознака яскравого й виразного мовлення. Особливо велика роль у художній мові, та й у повсякденному мовленні, слів-синонімів. Синоніми, як ви знаєте, – це слова, близькі за значенням, але різні за звуковим оформленням. Тобто бувають слова, побратані змістом. Багатство синонімів – одна з найпоказовіших ознак багатства мови і нашого мовлення.

Чим більше маємо синонімів, тим багатша і розвиненіша сама мова. Слова-синоніми є одним із найважливіших засобів точного вираження думки й почуття у всіх їх найтонших відтінках, засобом емоційної і стилістичної виразності мови (*За Іваном Вихованцем, «Таїна слова»*).

II. Синонімія як тип лексико-семантичного відношення ґрунтується на тому, що слова, які належать до однієї й тієї ж частини мови, характеризуються повним або частковим збігом своїх лексичних значень.

Беручи до уваги знакову природу слова, можна констатувати, що глибинну основу синонімії становить позначення одного й того самого денотата кількома різними словами (*Арнольд Гриценко та ін., «Сучасна українська літературна мова»*).

Вправа 7. Дайте стилістичну характеристику поданих слів.

Балакати, чимчикувати, okazія, глаголити, задавака, заліковка, інструкція, витинанка, ратний, рута-м'ята, треш, натхнення, холівар, аргументація, живодайний, обережний, електричка, поетка, вчителька, лікарка, мисткиня, світоч, цімбор, троянда, волошка, чічка, директор, спойлер, вищезазначений, лайфхак, мацур, мовити, довідка, колиба, побрехенька, жертовність, плентатися, хвацько, фіглі, кмітливий, квапитися, дубасити, вітровий, сьогоднішня, обачний.

Вправа 8. Використовуючи відомі вам мовні засоби і стилістичні прийоми, перетворіть наведені стилістично нейтральні слова в експресивні мовні одиниці. Виконайте вправу колективно (в малій групі), застосувавши інтерактивний метод «мозковий штурм».

Земля, небо, сонце, місяць, зорі, вітер, ріка, кінь, лисиця, автомобіль, дорога, місто, мрія, слово, книга, сад, дерево, дівчина, хлопець, читальна зала, мобільний телефон, комп'ютер, зелений, солодкий, гострий, гарячий, рости, листи, горіти, литися, говорити.

Вправа 9. Доберіть до наведених іменників якнайбільше прикметників. Виконайте вправу колективно (в малій групі), застосувавши інтерактивний метод «мозковий штурм».

Гора, ліс, дощ, день, ніч, мандрівка, радість, подія, зустріч, кімната, вулиця, море, сніг, друг, думка, ласун.

Вправа 10. Прочитайте слова подяки Олени Семенові друзям за привітання з нагоди дня народження, які вона написала на своїй сторінці у фейсбуці. Визначте слова, які найбільше виражають почуття авторки. Напишіть власний подячний текст

Дорогі друзі!

Глибоко зворушена ВАШИМИ теплими привітаннями і побажаннями МРІЯТИ І ДІЯТИ. Дякую за розкіш спілкування з ВАМИ.

Обіймаю і ВАС добрим словом і побажанням здоров'я – на вік, а щастя – на мить, але хай ця мить повторюється щодня.

Вправа 11. Доберіть до слів, поданих ліворуч, змістові відповідники з колонки праворуч. З'ясуйте стилістичне забарвлення наведених слів.

Бескид	густа молода трава;
вершити	тліти;
гульвіса	той, хто позичає гроші під проценти;
гребувати	доводити до кінця;
ганж	той, хто любить гуляти;
гердан	тонке гілля;
жвавий	щільний, тугий;
жевріти	лютувати;
канапка	посуд для напоїв з вушком;
капосник	святенник, святенниця;
кумедний	охайний;
кухлик	канат;
линва	вада;
лисніти	відчувати побоювання;
лихвар	бешкетник;
моріг	жіноча прикраса з бісеру;
пагілля	метушня;
потерпати	гидувати, зневажати;
сум'яття	бутерброд;
тужавий	енергійний;
ханжа	гора, скеля;
чепурний	смішний;
шаленіти	світитися, блимати.

Практичне заняття 4 ЕКСПРЕСИВНІ Й ІНДИВІДУАЛЬНІ СТИЛІ

Мета заняття: засвоєння понять «експресивний стиль», «індивідуальний стиль», формування вмінь і вироблення навичок аналізу експресивних й індивідуальних стилів.

План

1. Експресивні стилі.
2. Мовні засоби реалізації експресивності тексту.
3. Індивідуально-авторські мовні системи.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Коць Т. А., Сюта Г. М., Чермеркін С. Г. Літературна норма і мовна практика. Ніжин: «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 320 с.
2. Костецька О. Індивідуальне мовлення автора як об'єкт лінгвістики та підходи до його дослідження // Наукові записки [Нац. ун-ту «Острозька академія»]. Серія: Філологічна. 2014. Вип. 49. С. 196–199.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 423 с.
4. Маленко О. О. Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну) / О. О. Маленко – Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2010. 488 с.
5. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. К.: ВЦ «Академія», 2007.
6. Мацько Л. І., Цівун Н. М. Лінгвістичний аналіз тексту: практикум. Тернопіль: «Мальва-ОСО», 2015. 120 с.

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. Прочитайте «Присвяту» Івана Франка, яка стала апофеозом народної любові до Тараса Шевченка. Визначте засоби творення високого стилю.

Він був сином мужика і став володарем у царстві духу.

Він був кріпаком і став велетнем у царстві людської культури.

Він був самоуком і вказав нові, світлі і вільні шляхи професорам і книжним ученим.

Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для волі Росії зробив більше, ніж десять переможних армій.

Доля переслідувала його в житті скільки могла, та вона не зміла перетворити золота його душі в іржу, ані його любові до людей в ненависть і погорду...

Доля не шкодувала йому страждань, але й не пожаліла втіх, що били із здорового джерела життя.

Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті – невмирущу славу і всерозквітаючу радість, яку в мільйонів людських сердець все наново збуджуватимуть його твори.

Отаким був і є для нас, українців, Тарас Шевченко (*Іван Франко*, «Присвята»).

Вправа 2. I. Прочитайте. Визначте, в якому стилі (високому, середньому, низькому) написано текст. З'ясуйте, які мовні засоби формують цей стиль. Поясніть доцільність слововживання.

II. Які ознаки ідіостилю Володимира Сосюри названо в тексті?

Жив на землі поет.

Захоплювався і страждав, розчаровувався і втішався, любив і співав. Співав і любив. Гострий гнів його спалахував коротко і жаско, як лезо при місяці, ніжність його була безконечною, як погляд мами.

Чарівні й загадково прості образи переповнювали його щомиті, рвали душу з душі, розлітаючись кольоровими світами радості і печалі. Поезія була його мовою, природною, як роса погожого світанку, запах бузку в травні, як мідяний голос осінніх кленів. Це не означає, що вона народжувалася легко, бо ніщо справжнє не приходить у цей світ без болю. Вона народжувалася повсякчас, завдаючи серцю щасливої муки.

Жив на землі поет.

Потрясався красою світу й заглядав смерті в очі, знаходив і втрачав, прозрівав і помилявся. Перебрідав ріки розпачу, сумнівався і виходив на свій, ніким не відміряний шлях. Ніхто й ніколи більше не зможе дивитися на світ так, як він, відчувати, як він, помилятися, як він, осяватися й горіти, як він. Усе перейшло в слово і в слові живе – синє око фіалки, перепелиний крик, жоржин печаль багряна, розкотистий грім атак, закривавлений сніг, місячні ночі жагучі – кожен здвиг душі, переживання кожне.

Володимир Миколайович Сосюра.

Один з найтонших і найщиріших ліриків слов'янського світу ХХ століття, співець Любові й Революції, що злилися в єдиному понятті прекрасного, медіатор вільного й терпкого смаку життя, якому немає ні кінця, ні краю. Майстер загадкової простоти, ясної незглибимості почувань. Поет ніжний і тривожний, як надвечірне світло (*За Володимиром Моренцем, «Володимир Сосюра»*).

Вправа 3. Прочитайте. Визначте, в якому стилі (високому, середньому, низькому) написано текст. Поясніть, чи суміщаються функціональні й експресивні стилі.

I. Моє сердечне кохання!

Прошу і вельми прошу, раз зо мною побачитися для усної розмови. Коли мене любиш, не забувай же, коли не любиш – не споминай же. Спомни свої слова, що любить обіцяла, на що мені і рученьку біленьку дала.

І повторе, і постократно прошу, назначи хоч на одну мінуту, коли маємо з собою видітися для спільного добра нашого, на котре сама раніше згоду свою була дала. А заки тее буде, пришли нами-сто з шиї своєї, прошу.

II. Моя сердечно кохана Мотронько!

Поклін мій віддаю В(ашій) М(илості), моє серденько, а при поклоні посилаю В.М. гостинця – книжечку і обручник діамантовий, прошу тее завдання прийняти, а мене в любові своїй невідмінно ховати, заки дасть Бог з ліпшим привітаю. За тим цілую уста коралові, ручки біленькі і всі члонки тільця біленького, моя любенько кохана (*Із листів Івана Мазепи до Мотрі Кочубеївни*).

Вправа 4. I. Прочитайте. З'ясуйте, до якого експресивного стилю належить текст? Відповідь обґрунтуйте.

II. Поясніть, як у наведеному уривку виявляється індивідуально-авторський стиль Д. Кешелі.

Пан Годя усміхнувся і схвально кивнув головою. Моральна підтримка ще більше підбадьорила, і мене рвійно, стрімко й беззупинно понесло на геніальні наукові відкриття.

– Перших людей сотворив Богонько, – мовив твердо я, усвідомлюючи, що коли десь випадково зачеплю вождів, то ліпше хай вони підуть від Творця небесного, ніж від мавпи. – Звали тих людей Адам і Єва. Але вони були дуже кораві*, не слухались нікого, согрешили, і Богонько їх перетворив у мальфи. А сим часом у раю проводив свої досліди великий англійський учений Дарвін. Видати, сісі мальфи тоже йому десь файно напаскудили. Великий учений дуже погнівався, піймав тих мальфунів, поламав їм ребра і вчинив їх людьми, уд яких і проізошли всі наші советські вожді – товарищі Ленін, Сталін і Микита Хрущов.

Видно, своїм сенсаційним повідомленням я добряче ошелешив панів Фийсу і Годю (*Дмитро Кешеля, «Родаки»*)

*Кораві – не податливі, не поступливі.

Вправа 5. Прочитайте. Про які особливості ідіостилу Лесі Українки йдеться в уривку? Які ще ознаки індивідуального стилю поетеси вам відомі?

З Лесиною поезією в українській літературній мові усталилася традиція порівнювати слово із зброєю, крицею, з мечем.

Слово для неї – це *віща птиця, живеє, прудке, тихе, таємне, громовеє, вільне, добре, вогнисте, веселе, плідне; слова – благословенні, багряні, вразливі, гарячі, голосні, журливі, необачні, непокірні, невтримні, палкі, пророчі.*

А втім, як і в житті, в Лесиній поезії образ слова пов'язується не тільки зі світом добра і світла. Воно може ранили серце, сіяти зневіру, полонити, давити тугою, і тоді воно викликає в людській душі зовсім інші почуття. Так і з'являються у поетичному словни-

ку означення слів – безжалісні, безладні, безумні, бридкі, ворожі, гіркі, даремні, зловісні, згідні, марні, недобрі, німі, погані (слова).

Слова в поетеси – як люди, як звуки і барви природи, їх можна бачити, відчувати на дотик (Світлана Єрмоленко, «Вербалізовані образи слова, думки і почуття у поезії Лесі Українки»).

Вправа 6. Галина Вокальчук, аналізуючи мову творів М. Вінграновського, зазначає:

«Художній палітрі віршів Миколи Вінграновського притаманні неповторна образність, несподівані асоціативні зв'язки, лексичне багатство й естетична вишуканість вислову. Ці сутнісні ознаки поезії видатного шістдесятника частково зумовлені тим, що автор активно експериментував у царині словотворчості, і наслідками його невтомних словопошуків стали понад дві сотні оригінальних за змістом і формою інновацій».

Доберіть приклади новотворів з поезій Миколи Вінграновського на підтвердження цих слів.

Практичне заняття 5 СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ. ВИДИ СТИЛІСТИЧНИХ ПРИЙОМІВ

Мета заняття: засвоєння поняття «стилістичний прийом», ознайомлення з видами прийомів; формування вмінь і вироблення навичок аналізу стилістичних прийомів.

План

1. Поняття «стилістичний прийом».
2. Троп як різновид прийому. Види тропів.
3. Стилістична фігура як різновид прийому.
4. Поняття «конструктивний прийом». Різновиди конструктивних прийомів.
5. Поняття «стилістичний прийом». Види стилістичних прийомів.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 423 с.
2. Кравець Л. В. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст. К.: ВЦ «Академія», 2012. 416 с.
3. Святовець В. Ф. Словник тропів і стилістичних фігур. К.: ВЦ «Академія», 2011. 176 с.
4. Сьюта Г. М. Цитатний тезаурус української поетичної мови ХХ ст.: монографія. К.: Інститут української мови НАН України, 2017. 380 с.
5. Тележкіна О. О. Звук – слово – текст: мова української поезії II половини ХХ – початку ХХІ століття: монографія. – Харків : Майдан, 2020. 370 с.

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. Прочитайте речення. Користуючись тлумачним словником, установіть значення виділених слів. З'ясуйте, чи однакові стилістичні функції виконують ці слова у реченнях?

1. А барвінок, барвінок хрещатий, Притоптаний, коло тину Засихає, **в'яне** (Т. Шевченко). 2. Чого **в'янеш**, моя доню? – Стара не спитала (Т. Шевченко). 3. Співай же, Десно, в весняних просторах, Ростить, будови, гомонить, мости! Старому – **пліть**, новому – процвісти (М. Рильський). 4. Тебе кохав я в серці потаємно, Ти зрадила... і **тлію** я даремно! (П. Грабовський). 5. **Туманію** ще більше. Ні сліду думки (М. Коцюбинський). 6. Потім краплі впали теплі, **туманіє** далина (М. Рудь). 7. Василько таємниче **заліг** у бур'янах. Те ж саме зробили й інші хлопці (П. Панч). 8. Видно, якась нерозв'язна дума **залагла** важким тягарем у його голові, бо на високому чолі не по літах глибокі пролягли зморшки (Ю. Збанацький). 9. У надвечірній тиші скрипучо **співав** сніг під Мстиславовими чобітьми (А. Хижняк). 10. **Співають** чумакки хриплими басами (О. Довженко). 11. Кучерявий дим **йшов** просто вгору до самих хмар (І. Нечуй-Левицький). 12. У хаті че-

пурній шинкарочка жила; Про біле личко, чорні брови Далеко чутка йшла (Л. Глібов).

Вправа 2. Визначте, які з наведених словосполучень правильні. Відповідь обґрунтуйте.

Високий стиль – висока мода – високий день, тепла хода – тепла шуба – тепла зустріч, говорив друг – говорив стіл – говорив струмок, оксамитова сукня – оксамитове небо – оксамитовий пісок, очі тварини – очі озер – очі думки, осіла недовіра – осіла рілля – осіла участь, народжується дитина – народжується день – народжується від'їзд, солодка ягода – солодке село – солодка втома, крилата мрія – крилата пісня – крилате слово.

Вправа 3. Прочитайте речення. Виділіть полісемантичні слова. Визначте прийоми введення їх у текст. Обґрунтуйте доцільність такого використання.

1. Ті [заробітчани] сідали, а далі помалу сідала на дно душі й надія, а через якийсь час вони, як і всі, з вагою нудливих, тупих думок блукали скрізь, як неприкаяні, і ждали (В. Винниченко). 2. Об'єкт до суперечок цивільних здебільшого ниви й межі... Присуд пишеться найчастіше навильником або лушнею на ребрах у обвинуваченого... (Остан Вишня). 3. Надходила пора гарячого марева і гарячої праці (М. Стельмах). 4. – Я тебе, розхристанцю, зараз як повчу різкою по спині! Бач, яку моду взяв: з старшими зчеплюватися (М. Стельмах). 5. Мизатий хлопчик, як горобчик, З таким, як сам, до річки йде. Іде над хлопчиками дощик, Іде над ними й більш ніде (М. Вінграновський). 6. Зіграй мені осінній плач калини. Зіграй усе, що я тебе прошу. Я не скрипковий ключ, а журавлиний тобі над полем в небі напишу (Л. Костенко). 7. Раніше сушили болота, а тепер сушать голову: де знайти воду, щоб повернути життя загубленій природі (Із газети). 8. Закликати сьогодні, в епоху інформатики й тероризму, озброюватися козацькими шаблями – смішно, це можна було б дітям вибачити, але не здоровим чоловікам. Чи здорові вони? (Із газети).

Вправа 4. Прочитайте. Визначте засоби творення образності в обох поезіях. Чи є в них слова, вжиті в переносному значенні? Чи можна назвати ці твори автологічними?

I. ПОМИЛКА

Помилялись не тільки люди,
Помилялись навіть святі.
Згадайте: Ісус від Іуди
Мав останній цілунок в житті.
Ми не святі, не боги, а значить,
Не варто втішати себе дарма.
Але, як твій промах
Лиш ворог бачить, –
Друзів у тебе нема! (Василь Симоненко).

II. ПОВЕРНЕННЯ ШЕВЧЕНКА

Заслання, самота, солдатчина. Нічого.
Нічого – Оренбург. Нічого – Косарал.
Не скаржився. Мовчав. Не плакав ні від чого.
Нічого, якось жив і якось не вмирав.
Вернувся в Петербург, і ось у Петербурзі –
після таких років такої самоти! –
овацію таку йому зробили друзі! –
коли він увійшов.

І він не зміг іти.

Він прихилився раптом до колони.
Сльоза чомусь набігла до повік.
Бо знаєте... із каторги в салони...
не зразу усміхнеться чоловік... (Ліна Костенко).

Вправа 5. Визначте типи переносних значень слів (метафоричні чи метонімічні) у поданих словосполученнях. З'ясуйте їх стильове забарвлення, складіть з ними речення.

Керівництво університету, гусениця трактора, стріла крана, офіційний Київ, наріжний камінь, твердий характер, заборона ядерного озброєння, згода сторін, сфера впливу, гостра зацікавленість, підписати папір, підпис під документом, зустрітися з

професором, читати Франка, цукровий завод, нафтова промисловість, чорне золото, золоті руки, собача кропива*, скажений огірок*, залізна воля, збирати засідання, вершина трикутника, вершина слави.

*Собача кропива, скажений огірок – номенклатурні назви рослин.

Вправа 6. Прочитайте вірш. Випишіть метафоричні й метонімічні словосполучення. Як вони впливають на образність тексту?

Надходить дощ. Шумлять бліді берези...
Рвуть блискавиці сірих хмар рядно...
А дужий грім зустрів такі дієзи,
Що злякано дзвенить вікно!
Тікає день. Скриплять вози на греблі...
Під чередою стогне оболонь...
І раптом шріт – дрібні перлові краплі...
І знову вітер, гуркіт і огонь.
І вже туман пливе, бреде над полем,
Щоб за хвилину сонцем розцвісти,
Щоб навіть я з надією та болем
Твої старі перечитав листи! (Євген Плужник).

Вправа 7. Із поданих речень випишіть метонімічні словосполучення. Визначте тип метонімічного перенесення (назву дії перенесено на її результат, місце, засіб, предмет чи виконавця; назву місткості – на її вміст; назву місця, населеного пункту – на сукупність його мешканців) та його роль у тексті.

1. І всі кричали разом з Абрумом, кричали беззубі роти, кричали зморшки мудрості й досвіду, скакали бороди й білі та худі руки (М. Коцюбинський). 2. Маса захвилювалась, заворушилась, як мухи, яких потривожено на їхнім меду. Особливо, я бачив, хвилювались бантини й боки (В. Винниченко). 3. Заплакали села... Уже не чути, як гугає гармата: далеко-далеко одступило військо «золотих богів», і на місці гарячих боїв селянської волі лишилась чорна

руїна, полита сльозами, як дощем... (Г. Косинка). 4. Та рання юнь сміється – не холоне... Що ж обіцяєш їй ти, сива скроне? Фальшиву мудрість? Безперечний нуд? (М. Зеров). 5. Затривожився базар, гончарі заходилися складати горщики на вози, циганчата потягли за хвосты коней, посунули люди до дворів (М. Хвильовий). 6. Мушу випити келих до краю – Полиновий мед самоти, Так нещадно, так яро згораю, – Чи ж побачиш, почувеш ти? (Є. Маланюк). 7. Місто, розташоване на сопках і в долинах, хукало, тупотіло, хлопало рукавицями і волохатими од інею віями (І. Багрянний). 8. Флоренція плаче йому навздогін (Л. Костенко).

Вправа 8. Перепишіть речення, збагачуючи їх тропами.

1. Сонце поволі скочувалось за горизонт. Сутінки густішали. На небі почали з'являтися перші зірочки. Надходила ніч. 2. Небо заволокло хмарами. Здійнявся вітер. На землю впали перші краплі дощу. 3. Прийшла зима. Все вкрилося снігом. Природа ніби заснула. 4. Багато пам'яток знаходиться у Києві. Одна з них – Золоті ворота, збудовані за часів правління Ярослава Мудрого. Ця споруда мала не тільки оборонне значення, а була символом політичної незалежності і могутності Київської Русі. 5. Книга в людей завжди була в пошані, бо в ній – мудрість і пам'ять попередніх поколінь. Це джерело, яке постійно живить інтелект людства.

Вправа 9. Знайдіть у поданих реченнях порівняння. Визначте їх різновид і поясніть його стилістичну роль.

1. Не хмара сонце заступила, Не вихор порохом вертить, Не галич чорна поле вкрила, Не буйний вітер се шумить: Се військо йде всіма шляхами, Се ратне брязкотить збруями, В Ардею-город поспіша. Стовп пороху під небо в'ється, Сама земля, здається, гнеться (І. Котляревський). 2. Не чорна хмара з синього моря наступала, то виступала Мотря з Карпом з-за своєї хати до тину. Не сиза хмара над дібровою вставала, то наближалася до тину стара видроока Кайдашиха, а за нею вибігла з хати Мелашка з Лавріном, а за ними повибігали всі діти. Дві сім'ї, як дві чорні хмари, наближались одна до другої, сумно й понуро (І. Нечуй-Левицький).

3. Не злато, ливан і смирну Приносять трое царів – весняну радість незмірну Віщує соняшний спів; І навіть дано Орфею Не слова летючий дим – Всевладну силу, щоб нею І камінь зробить живим! (П. Филипович). 4. Не поет – бо це ж до болю мало, Не трибун – бо це лиш рупор мас, І вже менш за все – «Кобзар Тарас» – Він, ким зайнялось і запалало. Скорше – бунт буйних майбутніх рас, Полум'я, на котрім тьма розтала, Вибух крові, що зарокотала, Карою за довгу ніч образ (Є. Маланюк). 5. Не хмара вставала низько над степом, не дикий табун розметався копитно, то в тьмі нічній хижаком підкрадались сармати (А. Любченко).

Вправа 10. Перекладіть текст українською мовою, зберігаючи стиль викладу. Поясніть, за допомогою яких мовних засобів автор передає внутрішній стан людини.

Nagy fájdalom szorította a szívét, de félt, hogy meglátják, s kíváncsiskodni fognak, mért sír, esetleg megróják, esetleg kinevetik, esetleg feljelentik, s még meg is büntetik, ha kisül, azért felállott, s elment a fűvészkert hátuljába, és ott a nagy bokrok alatt elbújva akart tovább sírni. De már a mozgástól elvesztette a síró kedvét, csak szomorú volt, s elhatározta magában, hogy legalább nagy szorgalommal teszi jóvá, amit vétkezett, s abba a könyvbe le fogja fordítani az összes mesét, ami a nyelvtan hátuljában van... Egy másik szakaszt is fog nyitni a könyvben, abban eredeti fogalmazványokat fog írni, ezt a szegény kis másoló történetét is, és minden könyvnek, amit olvas, ebben a részben fogja eredeti fogalmazványban a tartalmát elmondani. Aztán egy harmadik szakaszt is nyit a könyvben, s abban egyes különféle jegyzeteket fog írni. Így legelőször a tanrendet, mert azt nem képes megtartani, sohasem tudja, hogy holnap milyen órák lesznek... Azután ebben fel fogja írni azt, hogy mennyi pénze van, s mit vásárolt... (Móricz Zsigmond, *Légy jó mindhalálig*).

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЯ 1

1. Мовознавча наука, що вивчає загальну структуру тексту, тих елементів, із яких він складається, тих засобів, які його формують, створюють його специфічність і виразність, а також типологію текстів, називається

- а) практична стилістика;
- б) функціональна стилістика;
- в) стилістика тексту;
- г) стилістика художньої літератури.

2. Різновид літературної мови, що характеризується системним об'єднанням мовних одиниць різних рівнів, функції яких зумовлені суспільною сферою використання мови, настановами й умовами спілкування, називається

- а) індивідуальним стилем;
- б) функціональним стилем;
- в) експресивним стилем;
- г) текстом.

3. Експресивними називаємо такі стилі:

- а) високий, середній, низький;
- б) публіцистичний, художній, конфесійний, розмовний, науковий, офіційно-діловий;
- в) книжні стилі;
- г) усі індивідуальні стилі.

4. Сукупність найбільш традиційних реалізацій мовної системи, повторюваних, відібраних і закріплених у процесі спільної комунікації, називається:

- а) функціональним стилем;
- б) дискурсом;
- в) текстом;
- г) мовною нормою.

5. Стилістичні засоби – це:

- а) мовні одиниці всіх мовних рівнів;
- б) тропи і фігури;
- в) тільки лексичні і синтаксичні одиниці;
- г) стилістично марковані мовні одиниці.

6. Правила відбору і організації мовних одиниць у тексті певного функціонального стилю; правила вибору стилю, що відповідає умовам мовного спілкування – це:

- а) літературна норма мови;
- б) загальномовна норма;
- в) стильова норма
- г) стилістична норма.

7. Властивість мовної одиниці підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом суб'єктивного вираження мовлення – це:

- а) оцінка;
- б) експресивність;
- в) образність;
- г) змістовність.

8. Різновид модальності, що виражає стале або ситуативне ставлення мовця до певного об'єкта за абсолютною або відносною шкалою з урахуванням інших різновидів аксіологічної модальності, – це:

- а) оцінка;
- б) експресивність;
- в) образність;
- г) змістовність.

9. Спосіб побудови висловлення, що ґрунтується на прагматично мотивованому відхиленні від мовної норми з метою певного впливу на адресата, – це:

- а) троп;
- б) фігура;
- в) стилістичний прийом;
- г) експресивність.

10. Емоційні і раціональні; логічні й естетичні; сенсорні, сублімовані і раціоналістичні; гносеологічні, аксіологічні, практичні – це:

- а) види експресивності;
- б) типи оцінки;
- в) стилістичні прийоми;
- г) інформаційно-структурні якості тексту.

11. Інгерентна й адгерентна експресивність – це:

- а) внутрішньо притаманна мовному знаку й контекстна;
- б) стилістично нейтральна й стилістично маркована;
- в) емоційна й раціональна;
- г) логічна й алогічна.

12. Логічність, зв'язність і цілісність, точність, ясність, доступність – це:

- а) види експресивності;
- б) типи оцінки;
- в) стилістичні прийоми;
- г) інформаційно-структурні якості тексту.

13. Стилiстичне значення це:

- а) конкретно-індивідуальний зміст слова;
- б) додаткове значення (конотація) мовної одиниці, яке нашаровується на її предметно-логічний (денотативний) або граматичний зміст;
- в) те, що вказує на належність слова до певної частини мови;
- г) переносне значення слова.

- 14.** Стилістично маркованою називається лексика, яка вживається:
- а) у художньому стилі та/або розмовно-побутовому;
  - б) в одному або кількох стилях;
  - в) в усіх стилях;
  - г) у науковому стилі та/або офіційно-діловому.
- 15.** Науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній, конфесійний, розмовний – це:
- а) функціональні стилі сучасної української мови;
  - б) експресивні стилі сучасної української мови;
  - в) функціонально-змістові типи текстів;
  - г) архітектоніко-мовні форми.
- 16.** Функціональний різновид літературної мови, що моделює світ через конкретно-чуттєві образи й виконує естетичну функцію – це:
- а) художній стиль;
  - б) публіцистичний стиль;
  - в) науковий стиль;
  - г) конфесійний стиль.
- 17.** Функціональний різновид літературної мови, який використовують з пізнавально-інформативною метою в сфері науки та освіти – це:
- а) художній стиль;
  - б) публіцистичний стиль;
  - в) науковий стиль;
  - г) офіційно-діловий стиль.
- 18.** Функціональний різновид літературної мови, призначений для передавання масової інформації – це:
- а) розмовний стиль;
  - б) публіцистичний стиль;
  - в) науковий стиль;
  - г) конфесійний стиль.

19. Функціональний різновид сучасної української літературної мови, що обслуговує сферу права, влади, адміністрації, комерції, внутрішньо- і міждержавних відносин – це:

- а) розмовний стиль;
- б) публіцистичний стиль;
- в) науковий стиль;
- г) офіційно-діловий стиль.

20. Функціональний різновид української мови, що обслуговує потреби вірників – це:

- а) розмовний стиль;
- б) публіцистичний стиль;
- в) художній стиль;
- г) конфесійний стиль.

21. Функціональний різновид літературної мови, яким послуговуються мовці в щоденному неофіційному спілкуванні – це:

- а) розмовний стиль;
- б) публіцистичний стиль;
- в) художній стиль;
- г) конфесійний стиль.

22. Основою наукового стилю є:

- а) ділова лексика;
- б) стилістично нейтральна загальнонавчана лексика;
- в) стилістично маркована лексика;
- г) розмовна лексика.

23. Основні ознаки офіційно-ділового стилю – це:

а) достовірність, точність, стабільність, абстрагованість, гіпотетичність, стислість і вичерпність викладу змісту, послідовність та переконливість, висока стандартизація висловів, суворая регламентація тексту;

б) достовірність, точність, експресивність, оцінність, стислість і вичерпність викладу змісту, послідовність та переконливість, стабільність, висока стандартизація висловів, суворе регламентування тексту;

в) достовірність, точність, імперативність, стислість і вичерпність викладу змісту, послідовність та переконливість, стабільність, висока стандартизація висловів, суворе регламентування тексту;

г) достовірність, точність, імперативність, стислість і вичерпність викладу змісту, урочистість, послідовність та переконливість, стабільність, висока стандартизація висловів, суворе регламентування тексту.

24. Основні ознаки публіцистичного стилю – це:

а) спрямованість на новизну; динамічність; інформаційність; оцінність; синтез логізації та образності, декларативність, емоційність, експресивність, доступність викладу;

б) інформативність, понятійність і предметність, об'єктивність, логічна послідовність, узагальненість, однозначність, точність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументація;

в) достовірність, точність, імперативність, стислість і вичерпність викладу змісту, послідовність та переконливість, стабільність, висока стандартизація висловів, суворе регламентування тексту;

г) інформативність, понятійність і предметність, об'єктивність, логічна послідовність, узагальненість, точність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, часте порушення мовних норм, спонтанність.

25. Визначте стиль поданого нижче уривка:

Найдавніші скотарі українських степів залишили після себе небагато поселень, але увійшли до світової історії як творці степових пірамід – курганних могил. Кургани виконували роль культових споруд. Вони були своєрідними язичницькими храмами наших предків і відображали потяг людей до таємниць Всесвіту, намагання встановити енергетичний зв'язок людини з Землею та Космосом.

Кургани – це немов книги відвідувань, у яких збереглися відомості про представників близько 15 археологічних культур, що залишили свої підписи у вигляді поховань, досипок, магічних предметів і знаків на стінках гробниць. У прадавні віки місця поховань були священними і мовби переходили від представників однієї культури до іншої.

Справедливо виникає питання: чому наші пращури так трималися за одне місце поховання, чи не краще було б будувати могили окремо – як доказ своєї винятковості? Імовірно, що наші предки сприймали реальність інакше, ніж ми, – з більшою любов'ю, відкритістю, жертовністю, вірою в безсмертя і божественне призначення людської душі. Вони уявляли себе невід'ємною часткою Всесвіту, зв'язок із яким символізував гармонію співіснування людини і природи. Українські кургани, наші степові піраміди, були вмістилищами не стільки тлінного праху, скільки Безвічного Духу (Із журналу).

- а) художній;
- б) публіцистичний;
- в) науковий;
- г) конфесійний.

26. Визначте, які засоби експресивності використані в наведеному тексті:

Мово рідна! Ти ж – як море – безконечна, могутня, глибинна. Котиш і котиш хвилі своїх лексиконів, а їм немає кінця-краю.

Красо моя! В тобі мудрість віків, і пам'ять тисячоліть, і зойк матерів у годину лиху, і переможний гук лицарів у днину побідну, і пісня серця дівочого в коханні своїм, і крик новонародженого; в тобі, мово, неосяжна душа народу – його щирість і щедрість, радощі й печалі, його труд, і піт, і кров, і сміх, і безсмертя його. Арфо серця мого! Люблю зажуру пісень твоїх, і невмирущий оптимізм гумору твого, і музику слів твоїх. Скарбе мій єдиний, з тобою я найбагатший і найдужчий у світі, без тебе – перекотиполе, що його вітер несе у сіру безвість, у млу небуття. Твердине моя, і захисток, і гордість, і розрада в годину смутку. Люблю

тебе і в гніві, коли ти клеочеш, як вулкан, і гримиш громами на воровів, і вбити можеш словом єдиним, як блискавкою. Люблю і твою ніжність, ласкавість, лагідність, коли ти одним-однісіньким словом зігриваєш, мов сонце, і підносиш над хмари та між зорі, і повертаєш до діяння, до життя, наснаго моя і мудрий нічний вчителю мій.

Світлоносна! Ти завжди вабиш, чаруєш, кличеш на теплі й могутні хвилі свої. І я, вірний і вічний юнга твій... Єдина печаль проймає, що не вистачить життя, аби переплисти твій мовний океан. Бо ти є Вічність. Ти є Правда, Добро і Краса народу нашого (С. Плачинда).

- а) фонетичні повтори;
- б) емоційно-експресивна лексика;
- в) вживання граматичних форм у невластивому їм значенні;
- г) синтаксичні конструкції.

Модуль 2

СТИЛІСТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Практичне заняття 1

ФОНОГРАФІЧНІ ЗАСОБИ СТИЛІСТИКИ

Мета заняття: актуалізація знань з фонології, засвоєння правил милозвучності української мови, вивчення експресивного потенціалу фонем та графічних засобів; формування вмінь і вироблення навичок стилістичного аналізу фонографічних засобів у тексті.

План

1. Поняття милозвучності мови.
2. Засоби досягнення милозвучності.
3. Експресивні можливості звуків української мови.
4. Графіко-стилістичні засоби мови.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. К.: ВЦ «Академія», 2005. 368 с.
2. Мацько Л. І. Кравець Л. В. Культура української фахової мови. К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
3. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
4. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
5. Тимошенко П. Д. Засоби милозвучності (евфонії) української мови – <https://zbruc.eu/node/41915>.
6. Українська мова: енциклопедія. К.: «Укр. енцикл.», 2000. 752 с.

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

- Вправа 1. I. Опрацюйте з «Українського правопису»
- § 23. Уживання прийменників У, В і початкових У-, В-;
- § 24. Уживання сполучників, часток І, Й та початкових І-, Й-;
- § 25. Уживання прийменника З і його варіантів ІЗ, ЗІ (ЗО).

II. Прочитайте статтю Петра Тимошенка «Засоби милозвучності (евфонії) української мови» (<https://zbruc.eu/node/41915>).

III. Дайте відповіді на питання:

1. Яку природну тенденцію української мови відображають ці правила?
2. Хто з українських учених / письменників наголошував на необхідності їх дотримання?
3. Які ще правила відображають згадану тенденцію?
4. Чому важливо дотримуватися усіх цих правил?

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ

*Б^уде, бу^ло́, бу^ти́к, бу^тики́,
ва^лови́й, ва^нта́жівка, ви^мо́ги, ви́падок, ви^ра́зний,
ви^ра́зник, ви^до́мість, го́стей (го́стям, го́стями
(гі^стьми), (у) го́стях), гу^рто́житок, ди́скурс,
до́нька, дочка́, за^пита́ння, ко^три́й, мої́,
на^ла́годження, на^пі́й, на́чинка, на^са́мперед,
не^на́висть, но^ви́й, оди^на́дцять, оз^на́ка, о́лень,
пе^ресі́чний (се^редні́й, зви^чайни́й), пе^редме́т,
ри́нковий, те^ксто^ви́й, украї^нськи́й,
фа^хови́й, фе^но́мен.*

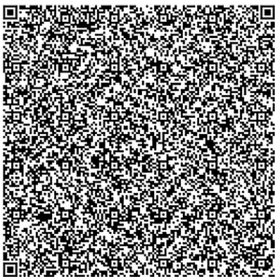
Вправа 2. Знайдіть у реченнях порушення евфонічності української мови та виправте їх. З'ясуйте поняття «фонічна глухота».

1. Діти повертались з школи додому повз залізничну колію. 2. Мій брат сьогодні залишивсь дома. 3. Надходив вечір, йшов сильний дощ, з моря поривчасто дув вітер. 4. В повітрі уже пахло весною. 5. В дорогу потрібно йому узять з собою багато різних речей. 6. На нашому столі лежить купа паперу. 7. Олена подала заяву ректору університету Данченку Петру Павловичу. 8. З дерева в траву упало рум'яне яблуко. 9. Жито, пшениця і овес – все разом поспіло. 10. В усіх суспільних сферах сучасного життя простежується утвердження виразно індивідуалізованого мовлення.

Вправа 3. Запишіть подані слова, добираючи, де це можливо, фонетичні варіанти. Складіть з поданими й дібраними вами словами речення. Поясніть доцільність уживання.

Ввійти, вдома, вдосталь, вдумливий, від, відірвати, внук, впевненість, вправа, вродливий, вступ, вугілля, вулик, вулиця, вуса, вуста, вухо, знову, імла, імовірно, над, одімкнути, одламувати, одразу, підізвати, ржа, спиратися, уважати, удар, удача, уклад, Україна, укус, учений, увесь, угіддя, у цілому, уцент, знов, перед, над, з, ж, би.

Вправа 4. Запишіть текст, розкриваючи дужки. Поясніть свій вибір звукових варіантів слів. Перевірте відповідь за поданим QR-кодом.

Хлопець спинив(сь, ся) на горі, (з, із) якої розгортав(сь, ся) краєвид на (в, у)сі чотири боки. Завжди відчував на цій горі особливе піднесення, здавало(сь, ся) йому – (у, в)есь широкий світ кладеться йому перед очі, (і, й) варто тільки простягти руку, щоб він (у, в)ліг перед тобою (і, й) (у, в)покорив(сь, ся). Просто перед Хлопцем видніли(сь, ся) порізані ярами кручі, рідко засаджені кущиками ліщини, за ними стелили(сь, ся) (у, в)же зібрані поля (з, із) золотою (і)ще стернею, там далі витинала(сь, ся) зелена баня церкви й кучерявив(сь, ся) густий заріст сільського цвин-

таря. Річка тягла(сь, ся) (у, в)глибину (і, й) (у, в)пирала(сь, ся) (у, в) синю щітку лісу – саме за неї щодня сідало сонце, (і, й) Хлопець любив спостеріга(ть, ти), як розпалюється вечірня заграва, наче той ліс горить (*Валерій Шевчук, «Дім на горі»*).

Вправа 5. У наведених текстах проаналізуйте звукове живописання (засоби вираження і стилістичні функції). З'ясуйте його роль щодо лексичних засобів стилістики.

I. Як дивно, як незвичайно дивно. Я чую – дзвонять там десь вгорі. Обмерзлі дерева, дрібненькі гіллячки, покриті льодом. Блискучим льодом, прозорим склом. Старий дзвонар-вітер зібрав до купи тисячі ниток і хилитає галузки, і дзвонить та й дзвонить... Тень... телень...дзень... тень – телень – дзелень... І скачуть вогні по галузках – зелені, червоні, сині... Де се я чув?.. І коли чув? Тоді, як був маленьким? Коли ж я чув?.. Ах, правда, се ж було недавно... дні три-чотири... Тень – телень... дзень... Тень...телень... дзень (*Михайло Коцюбинський, «Невідомий»*)

II. А дощ не переставав. Рівненько, все однаково: цяп-цяп, цяп-цяп! Не спішитися, має час: цяп-цяп, цяп-цяп! Не вмучитися, не спочине й на хвилинку: цяп-цяп, цяп-цяп! Не слухає ні просьби, ні прокльонів: цяп-цяп, цяп-цяп! Куди рушитися, де поступити: цяп-цяп, цяп-цяп! Чи їси, чи спиш: цяп-цяп, цяп-цяп! Старі люди ані тни не могли собі нагадати такої довгої сльоти, а то таки: цяп-цяп, цяп-цяп! Цяп-цяп та цяп-цяп, а щоб тобі матір пороло! (*Лесь Мартович, «Забабон»*).

Вправа 6. Прочитайте. Проаналізуйте застосований автором прийом творення тексту. Напишіть аналогічний власний текст на основі слів з -еле- або -ере-, -оро- або -оло.

Зелен-дуб –
Велетень,
Леле!

Вперезався хмелем
Зеленим.
Зелений барвіночок
Гінке та веселе
Зелене вишиваннячко
До ніг йому стеле (*Анатолій Мойсієнко*)

Вправа 7. Створіть за зразком поданого власний сенкан на одну або кілька тем: «Осінь», «Вогонь», «Небо», «Життя».

Сенкан п'ятирядковий неримований вірш, що складається за заданим алгоритмом із одинадцяти слів. Схема: 1. Іменник (тема). 2. Два прикметники (характерні ознаки; яке воно?). 3. Три дієслова (що воно робить?). 4. Фраза-судження із чотирьох слів (фраза-висновок). 5. Іменник-синонім до теми або асоціативне слово.

1. Вода.
2. Прозора, свіжа.
3. Летиться, вирує, виблискує.
4. Вона завжди тече як...
5. Життя.

Вправа 8. Прочитайте монолітеровані вірші. Визначте спільне й відмінне у застосуванні фонетичних і лексичних засобів стилістики.

I. Сипле, стеле сад самотній
Сірий смуток – срібний сніг, –
Сумно стогне сонний струмінь,
Серце слуха смертний сміх.
Серед саду смерть сміється,
Сад осінній смуток снить, –
Сонно сиплються сніжинки,
Струмінь стомлено шумить.
Стихли струни, стихли співи,
Срібні співи серенад, –
Срібно стеляться сніжинки –
Спить самотній сад (Володимир Кобилянський)

II. Село сувоєм сну сповите,
спокію статуї стоять,
старому стовбурові стиха
суглоби сухо скреготять.
Садок сумирно спочиває,
спроквола стихли солов'ї,
сюди спроваджую сурміти
слова стривожені свої (Ярослав Палуляк)

Практичне заняття 2
ЛЕКСИЧНІ І ФРАЗЕОЛОГІЧНІ
ЗАСОБИ СТИЛІСТИКИ

Мета заняття: засвоєння стилістичного потенціалу лексичних та фразеологічних одиниць; формування вмінь і вироблення навичок стилістичного аналізу лексичних і фразеологічних засобів.

План

1. Стилістичне навантаження слова і стилістично-функціональна диференціація лексичного складу української мови.
2. Лексична синонімія і антонімія та її стилістичні можливості.
3. Стилістичні функції омонімів і паронімів.
4. Фразеологізми та їх стилістичний потенціал.
5. Функції фразеологізмів у художніх текстах.
6. Прийоми використання фразеологізмів у художньому тексті.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Мацько Л. І., Кравець Л. В Культура української фахової мови. К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
2. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
3. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
4. OnlineCorrector - <https://onlinecorrector.com.ua/uk/>
5. Словотвір - <https://slovotvir.org.ua>

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. Користуючись тлумачним словником, поясніть значення наведених слів. Виділіть серед них синонімічні пари і встановіть їх стилістичне забарвлення. Уведіть усі подані слова в речення.

Біографія – життєпис, досягати – домагатися, адрес – адреса, закінчити – завершити, правильно – вірно, процент – відсоток, горизонт – обрій, військовий – военний, горішний – верхній, рахувати – лічити, курити – палити, ділянка – дільниця, закривати – зачиняти, прийти – прибути, заступник – замісник, успіх – торжество.

Вправа 2. Замініть виділені слова синонімами, що подаються в дужках. З'ясуйте, як від цього змінилося стилістичне забарвлення висловлювання. Умотивуйте авторське слововживання.

Розквашена (розмочена) вчорашнім дощем *рілля* (земля, ґрунт) *присмоктувалася* (прилипала, приставала, приклеювалася) до чобіт (взуття, сап'янцив), наливала їх свинцем. Тож коли *вийшов* (опинився, вибрів) на вибілений осінньою *сльотою* (негодою, мрякою, моквою) і вітрами берег *дрімливої* (сонної, нерухомої, спокійної) Стубли – *наче* (неначе, ніби, мов, немов) від пут (кайданів, оков) *позбавився* (звільнився, позбувся).

В одному місці Стубла *окреслювала* (обводила, робила) *величенький* (чималий, здоровий) гак. Я хотів було *пуститися* (піти, рушити) *навпростець* (навпрошки, навпрямці, напрямки, напрямець) до наступного коліна, але... що це воно? На самісінькому *згині* (завороті, закруті, вигині) річки *багрянїла* (виднілася, червонїла, рум'яніла) якась цятка, *ніби* (неначе, ніби, мов, немов) там в один *віхоть* (жмут, пук (пучок), горстка) зібралися всі промені *великого* (чималого, здорового) червоного сонця, що *якраз* (саме, у цей момент, у цей час) *сідало* на спочинок (заходило) за даленіючі *горби* (бугри, пагорки). На острівці росла... червона рута. Ота, яку знав тільки із материнської казки – там її вечорами шукала *бідна* (незаможна; нещасна,

бідолашна, сердешна, безталанна) дівчина, щоб **приворожити** (причарувати, повернути) Івана-царевича (За Євгеном Шморгуном, «Чар-зілля»).

Вправа 3. Максим Рильський писав:

«Багатство синонімів – одна з питомих ознак багатства мови взагалі. Уміле користування синонімами, тобто вміння поставити саме те слово і саме на тому місці, – невід’ємна прикмета хорошого стилю, доконечна риса справжнього майстра».

Доберіть із творів українських письменників не менше п’яти прикладів використання синонімів. Умотивуйте авторське слововживання.

Вправа 4. Прочитайте тавтологічні вислови. Виправте помилки і поясніть їх причини. Правильні варіанти запишіть.

Піднесений пафос, перспектива на майбутнє, визначальне значення, головний лейтмотив, урочистий церемоніал, вільна вакансія, забезпечити безпеку, прейскурант цін, виразна експресія, перша прима, вперше дебютувати, швидкий експрес, внести внесок, відшкодувати шкоду, народний фольклор, експонати виставки, реальні факти, молода дівчина, лікуючий лікар.

Вправа 5. Визначте у наведених прислів’ях антонімічні пари слів. Проаналізуйте їх стилістичні функції. Поясніть значення прислів’їв.

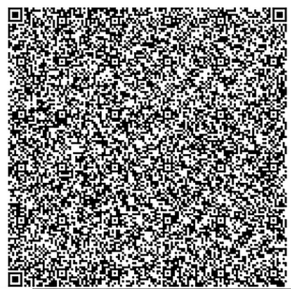
1. Хто рано посіє, той рано й пожне. 2. Пильнуй свого носа, а не чужого проса. 3. З великої хмари малий дощ. 4. За науку – цілуй батька й матір у руку. 5. І від солодких слів буває гірко. 6. Волом зайця не доженеш. 7. Хоч пироги пісні, так слова масні. 8. Щебече, як соловейко, а кусає, як гадюка. 9. Не той ворог, що перед тобою, а той, що за спиною. 10. Ситий голодному не пара. 11. Бесіди багато, а розуму малувато. 12. Колос повний гнеться до землі, а пустий догори стирчить. 13. Робиш добро – не кайся, робиш зло – зла й сподівайся. 14. Радість красить, а печаль палить. 15. Чужого не гудь, свого не хвали. 16. Прийшов пізно – так завізно, прийшов рано – так не дано. 17. Хвальби повні торби, а вони порожні (Нар. творчість).

Вправа 6. Прочитайте назви творів і збірок українських письменників. Поясніть прийоми використання антонімів. Обґрунтуйте авторське слововживання. Наведіть приклади подібних назв художніх творів.

«Засміялося серце у тузі» П. Тичини, «Близька далина» В. Сосюри, «Правда і Кривда» М. Стельмаха, «Гіркий мед» Л. Первомайського, «Тиша і грім» В. Симоненка, «Веселий цвинтар» В. Стуса, «Любов і ненависть» Д. Павличка.

Вправа 7. I. Доберіть епітети до слова **камінь**. До кожного з дібраних вами епітетів знайдіть антонім. З'ясуйте, який/і ще предмет/ти можуть характеризувати дібрані антонімічні означення?

II. Прочитайте уривок із книги Андрія Содомори «Наодинці зі словом», скориставшись поданим QR-кодом.

Про які предмети розповідає автор? На основі прочитаного сформуєте асоціативні ряди до обох предметів, про які йдеться. Розкрийте особливості значень образів-символів, співвідносних із згаданими предметами, у літературно-художній традиції.

Вправа 8. Перепишіть речення, добираючи з дужок потрібне слово. Обґрунтуйте свій вибір.

1. В акціонерному товаристві посада голови правління (*виборча, виборна*). 2. Проведення виборів до Верховної Ради забезпечують (*виборчі, виборні*) комісії. 3. Мій товариш охоче виконує різні (*громадські, громадянські*) доручення. 4. (*Громадський, громадянський*) мотив є одним із провідних у творчості В.Сосюри. 5. Між учнями та вчителем були дружні (*відношення, відносини*). 6. На сьогоднішньому занятті ми вчилися визначати типи синтаксичних (*відношення, відносини*). 7. Дівчина була в скрутному матеріальному (*стані, становищі*). 8. Катя була в поганому (*стані, становищі*)

і не могла йти далі. **9.** Незнайомою дорогою ми добиралися до міста за (показжчиками, показниками). **10.** (Показжчиком, показником) культурного й освітнього рівня людини є мова. **11.** Наші (музичні, музикальні) смаки не збігалися. **12.** Т. Г. Шевченко був дуже (музичною, музикальною) людиною і чудовим співаком. **13.** Цієї весни посівна (компанія, кампанія) була тривалою. **14.** Я працюю в страховій (компанії, кампанії). **16.** У його (уяві, уявленні) поставали сині озера та несходимі ліси. **17.** Фотографії не давали (уяви, уявлення) про справжнє мистецтво художника.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ

витрати	кошти, гроші, витрачені на що-небудь
затрати	гроші, матеріальні цінності, енергія, сила, праця і под., що затрачені на що-небудь
відносини	стосунки, взаємини; зв'язки з ким-, чим-небудь
відношення	зв'язок між одиницями-поняттями (числами, словами) у математиці, мовознавстві, філософії, архітектурі тощо
відпуск	видача, продаж чого-небудь
відпустка	звільнення на певний час від роботи, навчання
громадський	який стосується суспільства, громади чи окремого колективу;
громадянський	який стосується громадянина як члена суспільства, властивий йому
ділянка	частина якої-небудь поверхні, земельної площі, частина фронту; (перен.) галузь, сфера діяльності
дільниця	адміністративно-самостійний об'єкт або виробничий вузол на будівництві, підприємстві, шахті тощо
запитання	словесне звертання до кого-небудь, яке вимагає відповіді; вимога, прохання дати які-небудь відомості
питання	те саме, що запитання у 1 значенні; положення, проблема, справа, які потребують обговорення, вивчення, розв'язання т.ін.; пункт документа, порядку дня

музикальний	обдарований здатністю тонко сприймати музику; мелодійний, приємний звучанням
музичний	який стосується музики як виду мистецтва
ознайомити	дати відомості, інформацію комусь про що-небудь
познайомити	представити, рекомендувати когось кому-небудь;
плутати	безладно переплітати нитки, волосся; (перен.) уносити неясність в що-небудь, помилятися
путати	стягувати ременями, мотузками, ланцюгами ноги якої-небудь тварини, щоб обмежити її в рухах
покажчик	напис, стрілка або інша позначка, що вказує на напрям руху, розташування чого-небудь; довідкова книжка або список; контрольно-вимірjuвальний прилад
показник	доказ, ознака чого-небудь; дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу

Вправа 9. Поясніть лексичні значення омонімів та введіть їх у речення.

Жати – жати, ключ – ключ, ласка – ласка, лист – лист, термін – термін, пара – пара, ніж – ніж; терен – терен, тріска – тріска, колос – колос, обід – обід, ірис – ірис, орган – орган, запал – запал, лупа – лупа.

Вправа 10. Виберіть із поданих у дужках варіантів правильне тлумачення слова. Відповідь перевірте за «Словником іншомовних слів».

Апофеоз (найбільше піднесення; урочисте завершення події), апробація (випробування; офіційне схвалення), ефемерний (швидкоминущий; надуманий), комільфо (відповідність правилам світської пристойності; невідповідність загальноприйнятим звичаям, нормі), екстравагантність (відповідність правилам світської пристойності; невідповідність загальноприйнятим звичаям, нормі), мізантроп (благодійник; людиноненависник), мінорний (веселий; сумний), мішура (дрібні проблеми; підроблена розкіш), монографія (праця, що має одного автора; праця, в якій досліджене одне питання), обструкція (вид протесту; неправильне твердження), остракізм (вигнання; критика), помпезний (потворний; пишний),

превентивний (запобіжний; панівний), рекламація (звернення; скарга), філігранний (вишуканий; опрацьований до найменших деталей), філістер (людинолюб; самовдоволена і обмежена людина).

Вправа 11. Прочитайте. Визначте колорит тексту. За допомогою яких мовних засобів він створений?

Одарка Дармограїха набралася всяких медичних довідок, як собака бліх. Сама здорова, як хрін, та довідки доказували, що начебто не таке вона вже й червоне яблучко, що всередині там черв'ячок. Хвороба нікого не прикрашає, хай кожного обминає, але ж... як начитатись отих довідок – можна подумати: на неї собаки вже давно часник товчуть, тобто помре скоро, тобто, як мовиться, скоро з печі на лавку перебереться. Ті довідки казали, що допоможуть Одарці хіба що чотири дошки і васильків трошки.

Пусти вуха поміж людей – багато почуєш, та я ж бо своїми очима набачився, що Одарка при повному здоров'ї, вона б подужала місяць з неба дістати, вона б зуміла орду чортів зловити й до воза запрягти, їй до снаги було б відьму приборкати й на сонце полетіти. Хай би теля безроге вбило мене, коли неправду кажу! (Євген Гуцало, «Позичений чоловік»).

Вправа 12. Доберіть до фразеологізмів, поданих ліворуч, змістові відповідники з колонки праворуч. Перевірте себе за «Фразеологічним словником української мови».

Варити воду	сліпо повторювати чуже
варити кашу	довго і пишномовно висловлюватися
грати на нервах	гаряче сперечатися
з'їсти зуби	зазнати невдачі
зламати зуби	мати великий досвід
кувати вухналі зубами	змусити трястися від страху
ламати списи	тремтіти від холоду
нагодувати дрижаками	дратувати кого-небудь
співати осанну	залагоджувати яку-небудь справу
співати пісню	славити, хвалити
співати солов'єм	продовжувати говорити давно відоме
співати стару пісню	залицятися
підбивати клиці	вередувати

Вправа 13. У поданих реченнях виправте помилки слововживання. Правильні варіанти запишіть.

1. Слід відмітити, що в статті йдеться мова про цікаві історичні події. 2. Книжка кинулася мені в очі своєю строкатою обкладинкою. 3. Усі присутні в кінці кінців розсілися. 4. До особистого листка по обліку кадрів прикладається справка з місця роботи, виписка з протоколу зборів трудового колективу та характеристика. 5. Мое працевлаштування залишається під питанням. 6. Дякую всіх за те, що прийняли участь у сьогоднішньому міроприємстві. 7. У нього були великі види на майбутнє. 8. Страйкарі розбили намети в центрі міста. 9. Директор дав добро на заключення договору по оренді приміщення.

Вправа 14. Прочитайте типові мовні звороти. З'ясуйте їх значення. Дайте стилістичну характеристику.

Стягнути штраф, плани на майбутнє, відшкодувати збитки, подання позову, діяти на підставі, разова допомога, рекомендований лист, укладати угоду, зловживати становищем, джерело фінансування, кінцевий результат, завдати збитків, збиткова діяльність, обопільна згода, залишити питання відкритим, порядок денний, запобігти поширенню, залучення фахівців, визнати недійсним, завдати шкоди, вживати заходів, брати участь, протокол намірів, протокол розбіжностей складання протоколу, доводимо до відома, набирати чинності

Вправа 15. Виправте помилки слововживання.

1. У нашому університеті у березні місяці було проведено з міроприємства. 2. На протязі навчального року студенти проходитимуть педагогічну практику. 3. Самі кращі учні прийматимуть участь у шкільній олімпіаді. 4. Доповідач підвів підсумки. 5. Був відсутній на занятті із-за стану здоров'я. 6. Результати наукових розвідок співпадали. 7. Пленарне засідання розпочнеться в 10 годині київського.

Практичне заняття 3 СЛОВОТВІРНІ ЗАСОБИ СТИЛІСТИКИ

Мета заняття: засвоєння стилістичного потенціалу словотвірних засобів стилістики; вироблення вмінь і формування навичок аналізу стилістичних функцій словотвірних засобів.

План

1. Морфологічні способи словотвору та їх стилістичне використання.
2. Неморфологічні способи словотвору та їх використання у різних стилях.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. К.: КММ, 2019. 208 с.
2. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посібник. – К.: Знання, 2008. 423 с.
3. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
4. Плющ М. Я. Граматика української мови: морфеміка, словотвір, морфологія: підручник. К.: Слово, 2010. 328 с.
5. Словопедія. Неправильно – правильно. Волощак – <http://slovopedia.org.ua/28/53392-o.html>
6. Українська мова: енциклопедія. К.: «Укр. енцикл.», 2000. 752 с.
7. Ющук І. П. Українська мова: підручник. К.: Либідь, 2008. 640 с.
8. OnlineCorrector - <https://onlinecorrector.com.ua/uk/>

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. I. Дайте стилістичну характеристику поданим префіксам. Виконайте завдання, використовуючи прес-метод.

II. Доберіть якнайбільше слів, які мають наведені префікси. Проаналізуйте стилістичне забарвлення цих слів. Виконайте завдання колективно (в малій групі), застосувавши інтерактивний метод «мозковий штурм».

Роз-, під-, па-, пра-, су-, уз-, прі-, анти-, ультра-, архі-, контр-, попо-, пона-, попри-, пороз-, пре-, при-.

Вправа 2. Прочитайте. З'ясуйте смислову і експресивну функції префіксів у наведених реченнях.

1. Прицокало, прибилося, припритекло, // Припало, пригорнулось, причинилося, // Заплакало і – никма утекло // Чорняве полум'я з печальними очима. 2. Наздогнало. Обхопило. Глянуло. // Прокляло. Простило. Обняло. // Засмутилося. Задумалось. Поганило. // Випросталося. Звело. І – повело. 3. Переживу. Перечорнію. // Перекигичу. Пропаду. // Зате – нічого. Все. Німію. // Байдушність в голови кладу. 4. Зазимую тут і залітую, // В цій великій хаті не своїй, // У кутку відтихну, відлютую, // Намовчусь у темряві німій. 5. Відчорніли в саду переспілі пасльони, // Ззимували сніги у обійми ріки... 6. Забриніло – і незчувсь, як відбриніло, // Обвалило душу і – пішло, // Все, що мало, все і оголило, // І душа вже дзеленчить, як шкло (Із поезій Миколи Вінграновського).

Вправа 3. Прочитайте. Виділіть префіксовані слова. Визначте їх частиномовну належність. Поясніть граматичні, смислові та експресивні функції префіксів.

I. Штука в тому, моя дівчинко, що ніяк не можна сповна й без останку розповісти себе іншому – навіть найближчому, з ким із ночі в ніч ділиш дихання, а з дня на день – усю решту світу. (...) Це як нескінченна й скінченна множини: якою б не була між ними залежність, перша все одно буде безмежною, а друга обмеженою, так що всім привіт (Оксана Забужко, «Музей покинутих секретів»).

II. Я давно вже не той, не літаю, я твердо стою на землі й привчаю до цього інших, але часом земля вислизає з-під ніг і, втрачаючи звичну твердь, зависаю над проваллям, холонучи серцем, – і тоді невідь-звідки з'являються ці руки, і підхоплюють мене лагідно, і за спокійливо гойдають між небом і землею, доки знову наберуся рішучості віднайти тверде і знову рушити вітру навстріч. Знаю я й те, що приспіє урочий час Сі я з тих вибавних рук вже не зійду доли, а смиренно скерую вгору, як тоді, в паланковій вежі, коли дерся на линві в рятівну розколину тюремного віка. І тоді визріє остання моя приземна подяка йому за все. А найперше – за подаровані мені дві свободи: свободу мислі і свободу дії (Мирослав Дочинець, «Криничар»).

Вправа 4. Прочитайте. Визначте суфікси в назвах кислот та солей. Поясніть їх граматичні, смислові та стилістичні функції.

Азотна кислота, азотиста кислота, хлорна кислота, хлоридна кислота, хлорнуватиста кислота, хлориста кислота, хлоратна кислота, хлористий натрій, сірчистий натрій, бромистий калій, сульфатна кислота, сульфідна кислота, сульфідна кислота, нітрати, нітроти.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ

Правильно	Неправильно
<i>(най)більш активний, (най)більш актуальний, (най)більш дорогий, (най)більш важливий тощо</i>	<del> більш активніший, більш актуальніший більш дорожчий більш важливіший тощо </del>
<i>активніший, актуальніший, дорожчий, важливіший тощо</i>	
<i>найактивніший, найактуальніший, найдорожчий, найважливіший тощо</i>	

Вправа 5. I. Дайте стилістичну характеристику поданим суфіксам. Виконайте завдання, використовуючи прес-метод.

II. Доберіть якнайбільше іменників, утворених за допомогою наведених суфіксів. Проаналізуйте стилістичне забарвлення цих слів. Виконайте завдання колективно (в малій групі), застосувавши інтерактивний метод «мозковий штурм».

I. -анн-, -енн-, -інн-, -от-, -изм (-ізм), -ість, -увач- (-ювач-), -ств- (-зтв-, -цтв-),

II. -ок-, -ець-, -ин-, -к-, -ик-, -очк-, -ечк-, -еньк-, -оньк-.

Вправа 6. Прочитайте. Знайдіть слова з експресивно забарвленими суфіксами. З'ясуйте їх стилістичне забарвлення. Обґрунтуйте доцільність вживання.

1. Ганьбо! Ганебино! Ганьбище, ти над нами! // Твій віщий зір на нашому чолі, // Що нашими козацькими кістками // Прото-рохтиш в землі і по землі (М. Вінграновський). 2. Степліло літечко... степлили // Веселі дні веселих літ – // І світ піймав мене... Зраділий, // Я обізвася серцем в світ, // І вже крізь тебе пораненько // Я крикнув, повен сил і дій: // – Мій світе, світку, світо-тенько, // Мій світонько, світище мій!.. (М. Вінграновський). 3. Внучка, внученька, студентонька // Спить у баби на ряднищі, на рядні // Під кожухом, кожушиськом, кожушариськом (І. Драч). 4. Чоловіче мій, запрягай коня! // Це не кінь, а змій, – миготить стерня. // Доберемося за три години // за стонадцять верст до родиночки. // Чуєш, роде мій, мій ріднесенький, // хоч би вийшов хто хоч однесенький! (Л. Костенко). 5. Мати наша – сива горлиця. // Все до її серденька горнеться: // Золота бджола – на-мистиною, // Небо – празниковою хустиною, // Сивий дуб – про-куреним прадідом. // Білочка – мальованим пряником, // Жура – журавель над криницею – // Чистою сльозою – водицею, // А земля – пшеницею ярою, // А літа – замисленим явором, // Що із сорок першого журиться: // «Де ж це, молодице, твій судже-ний?» // Місяць – непоколотим золотом, // А береза – вранішнім солодом. // Хата – ластівками над стріхою. // А туман – вдовиною втіхою. // Крашанкою – сонечко в миснику... // А вона до всіх до них – піснею (Б. Олійник).

Вправа 7. Утворіть вищий і найвищий ступені порівняння поданих прикметників.

Дешевий, високий, старий, добрий, корисний, важкий, дужий, гіркий, гарний, легкий, молодий, стрункий, кислий, солодкий, гарячий, мокрий.

Вид ознаки	Суфікси	Приклади
дійові ознаки суб'єктів дії	-льн(ий)	складальний, копіювальний
	-івн(ий)	гальмівний, руйнівний
	-ч(ий)	виконавчий, споживчий, вірчий
дійові ознаки об'єктів дії	-н(ий)	виховний, приставний, підривний
	-овн(ий)	виліковний
	-енн(ий)	нездійснений, неоцінений
	-анн(ий)	нездоланий, неказаний
дійові ознаки учасників неперехідної дії	-к(ий)	леткий
	-лив(ий)	мінливий
	-уч(ий)	плавучий

Вправа 8. Визначте способи творення складних слів. Обґрунтуйте доцільність їх уживання.

1. Арфами, арфами – // золотими, голосними обізвалися гаї, // самодзвонними: // йде весна // запашна, // квітами-перлами // закосичена. // Думами, думами – наче море кораблями, переповнилась блакить // ніжнотонними (П. Тичина); 2. Пив я воду, // пив холодну із криниці – // Срібнодзвонну, срібноплинно-проліскову // Як ішли ми зелен луком к зелен гаю, // Солов'ї нам ткали пісню диво-дивну (Б. Олійник), 3. Як раптово в хвилини блакитношовкові, // – Іще рух! іще крок! іще подих грози! // Зацвіли твої пальці першим цвітом любові. // Зацвіли твої очі першим цвітом сльози... (М. Вінграновський). 4. Зійшла на мене благодать твого усміху, // наді мною обрання вогненноязикий знак (І. Калинець). 5. Ще сонце берег нам не здалечів, // Де сонце сміх до речі й не до речі... (А. Мойсієнко). 6. Холодно-блакитний травневий вітер // з місячно-карих хмар посланий (А. Мойсієнко).

Вправа 9. Утворіть складні слова із поданих. Складіть з новотворами речення.

Гори	
ріст	високий
міцність	зелений
тон	ніжний
колір	таємний
чарівність	золотий
ряст	
очі	
волосся	

Вправа 10. Прочитайте. З'ясуйте стилістичні функції засобів словотвору.

I. На озеречку поверх льоду повиходила зеленкувато-блакитна вода, і на неї місяць сипнув пригорщі свіжого срібла. На перепеченому приморозками березі лежало кілька тендітних стеблин люби-мене, а кущі червонолозу, мов дивовижні свічники, вже сяяли крихітними свічадами цвіту. Дівчина задумано погладила пухнасті котики, а вони осипали на руку і землю холод краплин (Михайло Стельмах, «Хліб і сіль»).

II. Здавалося, учорашнього болю й не було. Серце більше не знемагало під здоровенною і важкезною каменюкою – тягар минулих розчарувань сповз кудись додолу, і тепер серце завмерло в липневій невагомості (Надійка Гербіш, «Теплі історії до кави»).

III. Земля піді мною була тепла і, як мати, щемливо ласкава. А небеса! Ні, ліпше небесиська чи небесища, незмірно глибокі, холодно пахучі, як кринична вода, і рідні, як братова сльоза. А в тих небесиськах-небесищах летів собі кудись тихо Мукачівський замок. За ним услід погордливо неслися білі табуни осінніх ситих коней (Дмитро Кешеля, «Родаки»).

Практичне заняття 4 МОРФОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ СТИЛІСТИКИ

Мета заняття: засвоєння стилістичного потенціалу морфологічних засобів стилістики; вироблення вмінь і формування навичок аналізу стилістичних функцій морфологічних засобів.

План

1. Стилістичний потенціал самостійних частин мови.
2. Стилістичний потенціал службових частин мови.
3. Стилістичні можливості граматичних категорій.
4. Прийоми вживання граматичного значення.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. К.: КММ, 2019. 208 с.
2. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. – К.: Інститут української мови НАН України, 2009. 350 с.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 423 с.
4. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
5. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
6. OnlineCorrector - <https://onlinecorrector.com.ua/uk/>
7. Портал української мови. – <http://pravila-uk-mova.com.ua>
8. Словник української мови – <http://sum.in.ua/>
9. Словопедія. Неправильно – правильно. Волощак – <http://slovpedia.org.ua/28/53392-o.html>

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. I. Прочитайте. Назвіть образи природи, які в сукупності творять картину пізнього літа. Слова якої частини мови є основою їх побудови?

II. Виділіть прикметники. З'ясуйте їх роль у творенні картини пізнього літа.

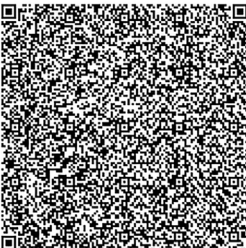
III. Поясніть значення виділених слів, користуючись «Словником української мови».

Серпень цього року видався багатий, повітря настільки погустило й поважчало, що, коли пролітала бджола чи *гедзь*, струшувалося, наче голубі *драгли*. Сади стояли обважнілі від щедрого плоду, аж хазяї змушені були ставити під кожную гілку підтичку. Срібні купчасті хмари починали повзти через небо з десятої ранку – доти небо було ясне, кришталеве й трепетне. Хмари, які з'являлися потім, було послано, здавалося, для того, щоб підкреслити його незвичайну, трохи виблідлу синяву і щоб посилати на землю срібне сяйво. В тому сяйві людські обличчя ставали м'якші й добріші й освітлювалися так, що навіть короткозорі починали добре бачити. Вітру майже не було, але той *легіт*, що ледве ворухив листя, ніс у собі перше відчуття осені та холодів. Можливо, від того у травах аж розривалися цвіркуни, не припиняючи своєї роботи, як жінці, цілу добу. Далекі, лисі, недавно золоті горби потемніли – хліб із них уже звезли, і стерні надали їм землисто-жовтого кольору. На оброслих полином кручач снували туди-сюди, спускались і піднімалися, крутилися й танцювали метелики, – горби від того мерехтіли й начебто були вкриті танцюристими квітами. Річка вмерла в своєму ложі, вилискувала холоднувато і відчужіло: купальників уже не притягала її принадна *вільга*. Де-не-де тільки виднілися *юрливі* постаті, що блукали по воді з саками, береги відтак безлюдно світили, а на кущах з того боку річки було вже запалено по кілька ясно-жовтих, фосфоричних під цим сонцем листків (*Валерій Шевчук, «Дім на горі»*).

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ

За	за покликанням, за дорученням, за наказом, за власним бажанням, за правилами, за схемою, за освітою, за свідченнями, за вказівкою, за адресою (мешкати)
З	з нагоди, з питань економіки, з багатьох причин, з поважної причини, дослідження з фізики, лекції з філософії, заступник з госпчастини, з приводу чого
На	на прохання, на смак, на вимогу, на адресу (надіслати), на замовлення, на пропозицію
У (в)	у всіх напрямках, у справах молоді, у службових справах, прийти у справі, у вихідні
Для (значення мети)	заходи для поліпшення умов праці, курси для вивчення англійської мови
Через	через помилку, через неуважність, через що, через хворобу, через непорозуміння
Після (значення часу)	після прибуття, після розгляду, після закінчення часу, після отримання
По	по черзі, по можливості, наказ по інституту, різьба по дереву
Без прийменника	помилково, ночами, вулицею, поштою, обсягом, молодший званням

Вправа 2. Утворіть фемінітиви від наведених іменників чоловічого роду. Перевірте відповідь за поданим QR-кодом. З'ясуйте стилістичне забарвлення утворених слів.

Митець, продавець, плавець, майстер, дизайнер, директор, порадник, верстальник, радник, автор, науковець, полковник, сержант, боксер, депутат, дипломат, клоун, начальник, посадовець, посол, ректор, завідувач, член, філолог.

Вправа 3. Перепишіть, добираючи з дужок потрібний прийменник. Перевірте себе за словником.

(По, за) доручення, (по, за) бажання, (по, за) масштабами, (по, за) спосіб, (по, з) нагода, (по, з) алгебра, (по, з) питання, (по, з) ініціатива, (по, з) примус, (по, у) справах, (по, у) напрямом, (по, у) будні дні, (по, на) замовлення, (по, на) адреса, (по, на) пропозиція, (по, на) бажання, (по, на) вимога, (по, через) помилку, (по, через) обставини, (по, через) непорозуміння, (по, після) приїзд, (по, після) закінчення, (по, після) отримання.

Вправа 4. Виправте помилки і поясніть їх причини. Правильні варіанти запишіть.

1. Люди, які потребувать підтримки, живуть поруч вас. 2. Для багатьох відомий сюжет. 3. Обабіч дорозі стояв старий мурований будинок. 4. Із-за цих обставин студенти складали іспити дистанційно. 5. Сказане зовсім не стосується до Вас. 6. Вихователі садка завжди дуже піклуються за дітей. 7. Я хочу ще раз наголистити необхідність змін. 8. Завжди користуюся з можливості кудись поїхати, щось подивитися.

Вправа 5. Прочитайте. Виділіть дієслова, визначте видо-часову форму кожного. З'ясуйте роль дієслів у тексті.

Сьогодні вітер – пан над небом, степом, над усім містом. Небом жене кучугури жовто-білих хмар, перевертає ними, як перинами, сіє хмаряним борошном по небесній блакиті. Степом суне величезні запони пороху, затуляє ними сонце, обгортає сірим, бурим волоком усе місто внизу. І будинки, церкви та сади, – неначе спіймана в той волок риба та жабуруннтя, – ледве проглядають крізь плетиво пилу.

Люди на вулицях низенько схиляють голови перед паном вітром, поштиво держаться за шапки і жмуряться, кривляться, кліпають очима. Дерева хиляться всі в один бік, усі трусяться і всі хочуть од страху до землі прилипнути. Дахи скриплять, тини тріщать. Кури позабивалися попід повітки та паркани, а горобці позатихали та понашорошувалися у затишку. А пан гуде, а пан шипить, свистить, гасає. І ні впину йому, ні перепони нема (за Володимиром Винниченком «Ой випила, вихилила...»).

Вправа 6. Прочитайте. Замініть виділені дієслова на дієслова недокожаного виду теперішнього часу. Як від цього змінився тип тексту?

Легенький вітерець ледь *гойднув* фіранку і раптом *приніс* у помешкання на піддашші запах вранішньої кави від сусідів знизу. Леся *усміхнулася*, *накинула* на себе легенький халатик і *підійшла* до вікна. Гіркуватий запах свіжозмелених зерен кави став іще виразнішим, і Леся з насолодою *вдихнула* повітря. Кава – це ще одна приємність у її житті, якою їй завжди хотілося розкошувати на повну. Так, щоб відчутти запаморочливий аромат, вишуканий смак і віддатися до останку неквапному ритуалу приготування та пиття кави (*Наталія Гурницька, «Передчуття»*).

Вправа 7. Прочитайте Виділіть дієслова. З'ясуйте їх вид і час. Поясніть роль дієслів у наведеному тексті.

Їхала, вешталася незнайомими вулицями, закохувалася в нові міста, не боялася загубитися, міцно спала в літаках і потягах, проте часто не могла заснути у власному ліжку. Випадкові перехожі – цілковиті незнайомці з чужих міст у далеких країнах – перетворювалися на чудових співрозмовників. А деякі навіть на друзів. Поверталася додому, а відчуття були такі, як бувають, коли обіймає чоловік, що носить на собі запах міцних парфумів. Поверталася додому, а на тобі залишалися пахощі тих міст.

Куталася в його обійми й мовчки слухала, як б'ється його серце – так рівно, так правильно, так спокійно. А потім засинала, і видавалося, що то потяг несе тебе знову далеко від дому.

Коли ти закохана водночас у двох, у Чоловіка й у Великий Шлях, ніколи не знаєш, де закінчується твоє сьогодні. Не знаєш, що таке паркан, бо для тебе кожен паркан – то рейки, які ведуть удалечінь (*Надійка Гербіш, «Вокзальна кава»*).

Вправа 8. Прочитайте. Розкрийте дужки та утворіть дієслово потрібної вищо-часової форми. Вибір форми обґрунтуйте.

Ось я (*лежати*) під виноградним кущем. Для мене, крихітного, він (*видаватися*) велетенським деревом. А на тім дереві печальними осінніми ліхтарями (*звисати*) стомлені грона. Пронизані сонцем ягоди (*грати*) на кетягах бурштином і (*світитися*) такою добротою й ласкою, як очі небесних ангелів. А ось трохи ліворуч – величезне зелене небо, густо встелене пахучими сонцями. Це айва (*припарадитися*) шокатими плодами, збираючись на весілля осені. А їй, молодій дівці-відданиці, (*спиратися*) на плече стомлена від рясноти старенька бабуся-яблуня. Можливо, ці джонотани, що велетенськими червоними бджолами густо (*обліплювати*) згорблену постать дерева, – останні діточки бабусі-яблуні. Тому старенька з якимись острахом і любов'ю (*пильнувати*) за кожним своїм плодом-дитятком, щоб випадково не (*ронити*) його з рук (*Дмитро Кешеля, «Родаки»*).

Вправа 9. виправте помилки слововживання. Поясніть причини появи помилок.

1. Окремі статті Проекту *протирічать* положенням діючого законодавства України. 2. Акт про реалізацію і відпуск виробів кухні складає щодня *завідуючий* виробництвом на підставі касових чеків. 3. Трохи меншою була кількість *бажаючих взяти участь* у роботі секції «Перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні». 4. На території заповідника функціонує *постійно діюча* археологічна виставка. 5. *Домінуючий* «економічний міф» дедалі більше *розглядається* громадськістю як небезпечний. 6. У вирішальному змаганні на наших юнаків очікував запорізький «Металург», *перемігши* в півфіналі харківських однолітків. 7. Експерт з питань стратегічного менеджменту дасть відповіді на *наболівші* запитання. 8. Потрібно конструктивно проаналізувати роботу *по даному форуму*, щоб зробити його більш кращим, більш цікавим. 9. Це *робить* працю менеджера значно складнішою, але й більш цікавішою, змістовнішою, дає менеджеру проявити творчі якості.

Вправа 10. Прочитайте. Поясніть, яку мовну норму розкрито в тексті. Наведіть власні приклади до цього правила.

Пасажирів застерігають: «*Ви можете травмувати оточуючих!*» або «*Не заважайте оточуючим!*». У рекламі звучить: «*Хворих на псоріаз уникають оточуючі*»; «*Оточуючі уникають спілкування з ними*». Хто ж ці оточуючі? Звичайно ж, люди. У різних контекстах вони мають конкретизовані найменування. У транспорті – це пасажири. Тому наведені застереження повинні звучати так: *Ви можете травмувати інших пасажирів! Не заважайте іншим пасажирам!* Контактів із хворими, особливо з інфекційними недугами, уникають здорові люди, які оточують їх. В українській мові цих людей називають оточенням. У рекламі природно б звучало: *Хворих на псоріаз уникає оточення; Оточення уникає спілкування з ними.*

Отже, замість *оточуючі*, що є буквальним перекладом російського *окружающие*, в українській мові правильно вживати *інші (люди, чоловіки, жінки, пасажири)* або *оточення (Катерина Городенська, «Українське слово у вимірах сьогодення»)*.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ

Дієслово	Форма залежного слова
<i>вживати, вчити (вчитися), навчати (навчатися), завдавати, зазнавати, потребувати, сподіватися*, чекати*</i>	родовий відмінок без прийменника
<i>вибачати, пробачати, дякувати</i>	давальний відмінок без прийменника
<i>зрадити, опанувати, повідомлювати, постачати, наслідувати</i>	знахідний відмінок без прийменника
<i>говорити*, читати*, перекладати*, їхати*, одружитися (з), оволодіти</i>	орудний відмінок з прийменником і без нього
<i>кохатися (в), вибачати (на)</i>	місцевий відмінок

Вправа 11. Прочитайте. Проаналізуйте семантико-стилістичні функції самостійних і службових частин мови у поданих текстах.

I. Може, це і взагалі є найелементарніша суть любови – людина, яка живе поруч із тобою і все запам'ятовує по-іншому. Таке постійне джерело подивування: світ не просто – є, світ щохвилини тобі дається – досить лише взяти її за руку. Буває, й доволі часто, що нам одночасно спадає на думку те саме, одне перебиває другого: от-от, я власне це й подумав/подумала, – і ми мимохідь тішимося, мов відкрили в спільному домі ще один несподіваний закамарок, але, гадаю, якби в цю мить розійшлися по кутках і спробували викласти хід тої думки на папері, а потім порівняли, то з певністю виявилось би, що думали ми зовсім не те саме – а всього тільки про те саме, різниця очевидна. Множина (X) залишатиметься потужнішою за всіх умов. Тому так рідко буває, щоби двом людям снився один і той самий сон (*Оксана Забужко, «Музей покинутих секретів»*).

II. Своя вода... Які почуття збурюють ці прості слова! Бо все на світі схоже, лише не вода. І все на світі має запах, лише не вода. Зате на смак вона така різна. О, на цьому я таки розуміюся! Навіть коли п'єш ту саму воду з різного посуду – це інша вода. Із залізного горнятка вона солодка. Із скла – тверда на зуби. З каменя – тяжка для серця. Із жмені – м'яка й податлива. З дерев'яної коновочки – сонна, притихла. З листа лопушного – гіркувата й щиплива. З волового рогу – ламка. Через тростину – вичахла, перестигла. А найсмачніша вода, коли тягнеш її з джерельця губами – гостра, дражлива, ситна. Тоді вода довірливо відкривається тобі, як жінка, що простягає свої уста (*Мирослав Дочинець, «Криничар»*).

Практичне заняття 5 СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ СТИЛІСТИКИ

Мета заняття: засвоєння стилістичного потенціалу синтаксичних засобів стилістики; вироблення вмінь і формування навичок аналізу стилістичних функцій синтаксичних засобів.

План

1. Синтаксична нормативність мовлення.
2. Причини помилок у побудові простих речень.
3. Типові недоліки, пов'язані з побудовою складних речень.
4. Стилістичні можливості синтаксичних одиниць.
5. Порядок слів як стильова ознака мовлення.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. К.: КММ, 2019. 208 с.
2. Гуйванюк Н. В., Пацаранюк Ю. М. Способи реалізації іронії у структурі речення. Чернівці : Рута, 2009. 170 с.
3. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови / К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
4. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови, К.: Вища школа, 2003. 462 с.
5. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
6. Тележкіна О. О. Звук – слово – текст: мова української поезії II половини ХХ – початку ХХІ століття: монографія. Харків : Майдан, 2020. 370 с.

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. Знайдіть серед поданих прикладів помилки слововживання.

У відповідності з технічними умовами – відповідно до технічних умов – згідно з технічними умовами; за наказом директора – по наказу директора – згідно з наказом директора – згідно наказу

директора; по закону – за законом – згідно з законом; по аналогії з відомими подіями – за аналогією з відомими подіями – за аналогією до відомих подій – за аналогією між відомими подіями; протягом тижня – на протязі тижня; по ініціативі працівників – з ініціативи працівників – за ініціативою працівників; одержати за рахунком – одержати по рахунку – одержати згідно з рахунком; відсутній через хворобу – відсутній по хворобі – відсутній у зв'язку з захворюванням; більше ніж – більше чим – більше від – більше за – більше як; міроприємство по – заходи до – заходи для – заходи щодо; з багатьох причин – по багатьом причинам.

Вправа 2. Проаналізуйте подані варіанти літературного слововживання. Визначте, чи мають вони семантичні та стилістичні відтінки.

Більшість слухачів прийшла – більшість слухачів прийшли – більшість слухачів прийшло; дає змогу – дає можливість; згідно з рішенням – відповідно до рішення; їх обов'язки – їхні обов'язки; припускатися помилки – допускати помилку; пропорційно витратам – пропорційно до витрат; розумітися на малярстві – розумітися у малярстві – знатися на малярстві – розбиратися у малярстві; співзвучний настроям – співзвучний з настроями; третє лютого – третього лютого; щодо проблеми – стосовно проблеми – стосовно до проблеми; властивий мові – притаманний мові.

Вправа 3. виправте помилки надуживання розщепленим присудком у формі дієслово + віддієслівний іменник.

Вести дослідження, займатися вивченням, здійснювати проектування, давати оцінку, забезпечувати проведення навчання, здійснювати діяльність, забезпечувати покращення, вести випробовування, вести підготовку, здійснювати впорядкування, вести спостереження, здійснювати реконструкцію, займатися аналізом, відчувати потребу, мати застосування, надавати підтримку, приводити до покращення.

Вправа 4. Утворіть словосполучення за поданими схемами. Побудуйте речення з утвореними словосполученнями.

Уживати, учити (вчитися), навчати (навчатися), завдавати, зазнавати, потребувати, сподіватися, чекати + *родовий відмінок без прийменника*;

сподіватися (на), чекати (на) + *знахідний відмінок*;

вибачати, пробачати, дякувати, телефонувати + *давальний відмінок без прийменника*;

зрадити, опанувати, повідомлювати, постачати, наслідувати + *знахідний відмінок без прийменника*;

говорити, читати, перекладати, їхати, одружитися (з), оволодіти + *орудний відмінок з прийменником і без нього*;

кохатися (в), вибачати (на), одружитися (з) + *місцевий відмінок*.

Вправа 5. Безособові форми на -но, -то в українській мові вживають, коли є потреба наголосити на дії. Проте коли діяч логічно відсутній, ці форми не вживають. Керуючись цими правилами, поясніть вживання безособових форм та дієслівних (дієприкметників) у поданих реченнях. З'ясуйте стилістичне забарвлення речень.

1. На луках скошено траву. 2. Ухвалу прийнято одногосно. 3. Галявина встелена квітами. 4. Останній рубіж подолано – останній іспит складено. 5. Питання розглянуто на зборах. 6. Помилково складені податкові накладні. 7. Медики дуже стомлені. 8. Відповідальність покладено на керівника. 9. Вхід заборонено.

Вправа 6. Утворіть словосполучення з поданими дієсловами. Складіть з утвореними словосполученнями речення в офіційно-діловому стилі.

Залучати (до), підготуватися (до), указати (на), стягнути (з), відмовитися (від), призвести (до), вилучати (із), відійти (від), ухилитися (від).

Вправа 7. Прочитайте. Схарактеризуйте синтаксичні особливості наведеного уривка. Обґрунтуйте доцільність використання ампліфікації (див. термінологічний словник).

Захряс майдан...

Захряс гарбами, возами, бідами, кіньми, коровами, вівцями, волами, телятами, горшками, мисками, курми, вовною, лантухами, хмелем, смушками, матерією, чобітьми, цукерками, пряниками, квасом, пивом, руською гіркою, гребінками, косами, шкірами, ременем, чавунами, прядивом, хустками, полотном, дьогтем, гасом, дранками, сорочками, спідницями, килимами, щетиною, діжками, рогами, майками, воском, медом, малясом, таранею, оселедцями, колесами, ходами, склом, яйцями, запасками, плахтами, пирогами, салом, м'ясом, ковбасою, смаженою рибою, ряднами, скринями, гвіздками, молотками, свиньми, крамарями, циганами, баришниками, людьми, дітьми й сліпцями...

...І все це ворухиться, дихає, курить, говорить, кричить, лається, мукає, мекає, ірже, ігігає, ремигає, позіхає, кувікає, хреститься, божиться, матюкається, заприсягається, пахне, кудкудахтає, квочче, смалить одне одного по руках, грає на гармонію, на скрипку, причитує, п'є квас, їсть тараню, "будькає", лускає насіння й крутиться на каруселі... (*Остан Вишня, «Ярмарок»*).

Вправа 8. Прочитайте. Поясніть, з якою метою автор застосовує повтор синтаксичної моделі.

І раптом ми вирішуємо втекти від усіх на світі переговорів, покласти у валізу туфлі на підборах і краватки та влаштувати вилазку в місто, посеред якого тече Дунай; яке розкинулося поміж пагорбів і мостів; яке говорить якоюсь своєю дивною мовою, несхожою на десятки інших – тих, які бодай можуть зрозуміти його сусіди. У місто з органому музикою й кольоровими вітражами усередині скелі. У місто замків і трамваїв, човнів і церков, у місто левів і велосипедів. У зболене місто із залишеним і скам'янілим взуттям замордованих єврейських родин. У радісне місто світанкового сонця й нічних мерехтливих гірлянд. У місто, де водночас гірко й солодко. У місто, в яке я ніколи не закохаюся. У місто, яке ніколи не зможу забути (*Надійка Гербіш «Будапешт»*).

Вправа 9. Прочитайте. Поясніть, як впливає на ритмічний малюнок тексту почергове вживання коротких і довгих речень.

Зима. Ніч. Скільки сягнеш оком – усе степ, білий степ без кінця, без краю, сніг, сніг, сніг... Де-не-де видасться невисокий шпильок, неглибока яруга, балка й кілька запорошених кущів – і знову степ, рівний, вкритий глибоким пухким снігом.

Місяця нема, не народився. В степу тихо, сніг не виблискує, не грає, а лежить мертвою лавою, холодною і страшною навіть; якось самотньо й сумно без місячного сяєва, наче чекаєш чогось страшного, що виявиться нагло... Степ наче притих, притаївсь... І разом за чийось голосом оживе, заворушиться, заб'ється силою усяких чудних, незвичайних істот (Михайло Грушевський, «Бідна дівчина»).

Вправа 10. Прочитайте. Проаналізуйте взаємодію фонетичних, лексичних, морфологічних і синтаксичних засобів стилістики у наведеному тексті.

Грізна тиша. Зловісний виск вітру, шакалячий, самотній, зловтішний.

Знає він, яка йому пожива буде, нетерпеливиться, ганяє між кучугурами кам'яниць, нишпорить, б'є хвостом по шибках, жадно скавулить.

І раптом зіщулюється й притихає. Густу запону ночі громом розпанахує вибух. За ним другий, третій, четвертий. Вітер скажено, несамовито женеться, спішить, вищить. Але його виску не чути вже в страшному, безугавному, сплетеному з безустанних вибухів гуркоті.

Чорна сажа ночі здригується – вона ранена, вона кривавиться вогнем. З одного боку, з другого, з третього. Рани множаться, палахкотять, роздирають чорний оксамит, полум'я жене сивий дим угору, в чорне небо фонтани іскор, віяла сяїв. З-під розідраних, розпанаханих полів ночі виступають уже контури башт, палаців, шпилів, закривавлених пожежами, тріпотливих, миготливих.

Гуркіт, пекельний, безупинний, ураганний, трясє небом, хитає кучугурами кам'яниць, валить їх, розбиває, трощить, як дитячі коробки. В гуркоті зливається виск вітру, виття собак, рідкі зойки людей, тріск і гук падаючих стін, і плямкання полум'я, і лускання шибок, і ляскіт заліза. Небо вкрите одною кривавою раною вогню. Берлін палає, корчиться, валиться, простягає руки полум'я до неба й реве, стогне, гуркоче в нестямі. (Володимир Винниченко, «Сонячна машина»).

Практичне заняття 6 УКРАЇНСЬКИЙ МОВНИЙ ЕТИКЕТ

Мета заняття: засвоєння правил українського мовного етикету.

План

1. Поняття «мовний етикет».
2. Національна специфіка мовного етикету.
3. Правила українського мовного етикету.
4. Функціональна специфіка мовного етикету.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. К.: Рідна мова, 1998. 475 с. – <https://issuu.com/6396/docs/>
2. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. К.: КММ, 2019. 208 с.
3. Дудик П. С. Стилїстика української мови: навчальний посібник. К.: ВЦ «Академія», 2005. 368 с.
4. Етикет – http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18042
5. Етикет – <http://etyket.org.ua/mobile.htm>
6. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови / К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
7. Український звичаєвий етикет. Частина I. – <https://shubenkov.ua/ukrayinskyj-zvychayevyj-etyket-chastyna-i-vitannya/>
8. Український звичаєвий етикет. Частина II. – <https://shubenkov.ua/ukrayinskyj-zvychayevyj-etyket-chastyna-ii-zvertannya/>
9. 25 правил етикету, які повинен знати кожен – <https://mizky.com/article/279/25-etiquette-rules>

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Вправа 1. Прочитайте. Чи поділяєте Ви думку автора? Відповідь аргументуйте. Обговоріть цю тему в аудиторії, використовуючи метод «мікрофон».

Психологи стверджують: настрої людини значною мірою залежить од повсякденного вітання. Варто котромусь з родини чи співробітнику з'явитися з «кислицею на вустах», як неодмінно вона – хочемо того чи ні – відіб'ється і на ближніх. Отак у щоденних клопотах ми звикаємося, не надаємо цьому особливого значення, хоч і самі ж потерпаємо чи, сказати точніше, страждаємо.

Коли і навіщо запровадили люди повсякденну форму вітань, для чого вона знадобилася? Що це – звичайна забаганка, випадкова умовність? Далєбі, ні. В етичних формах закладено значно глибші смисли. Скажімо, вирушає людина в далеку дорогу, і їй неодмінно бажають щасливих мандрів та вдалого повернення, чи приступає до виконання якоїсь відповідальної роботи – за доброю народною звичкою приповідкують: «Щоб легко почалося та вдало скінчилося!». І хоч кожен знав, що такі побажання – лише «словесний етикет», проте він допомагав людині відповідно налаштуватися, одухотворитись ще не повністю вивченою нами магичністю, яка зберігається в «енергії слова» (*Василь Скуратівський, «Магія слова»*).

Вправа 2. Прочитайте. Знайдіть етикетні мовні формули Як у поданих текстах виявляється національна специфіка мовного етикету?

- І. – Здорові були, Петровичу! І ви на ярмарок?
- Атож! Здрастуйте!
- Галанську свою ведете?
- Атож!
- Заливає молоком?
- Заливає!
- Не продешевте ж!
- Та то вже як буде... (*Остан Вишня, «Ярмарок»*).

П. – Як, Олександрє Максимовичу, маєтеся на здоров'ї? – Плачинда ближче підійшов до дідича.

– А-а-а, чумаченько винозорий, – мертво проскрипів Гарматій.

– Як ся маєш?

– Хвалити бога.

– Живеш і хліб жуєш?

– Та жую потроху.

– Молодець, молодець! Козарлюга з тебе хоч куди, справжня чумацька кров. Уже вчителюєш?

– Поки що ні.

– Ухїття не маєш? – здивувалась геологічна зморшкуватість обличчя. – Пора, пора божим словом і людською правдою набивати нерозумні голови (*Михайло Стельмах, «Хліб і сіль»*)

Вправа 3. Прочитайте. Чи вважаєте Ви комплімент складовою успіху? Розкрийте Ваше розуміння ділового етикету.

Комплімент як складова успіху

Одним із найпростіших і водночас найскладніших чинників, що серйозно впливають на успіх, є... комплімент. Компліменти допомагають навести контакт, добрі стосунки з людьми, отже, вони важливі. А ще – приємні! Зрозуміло, якщо це комплімент, зроблений уміло, доречно, і найважливіше – щиро.

Ось кілька простих правил.

По-перше, комплімент має бути гранично конкретним. Потрібно цілком чітко уявляти, що саме вам сподобалося в людині: розріз очей, поєднання кольору волосся з новим костюмом, удадо накладена косметика чи характер. Інакше ваш «психологічний фокус» буде шитий білими нитками і перетвориться на ті ж таки небажані лестощі. Щоб попрактикуватися, спробуйте використати словосполучення «тому що». Воно допоможе вам конкретизувати ваші думки і, головне, глибше зосередитися на співрозмовникові. Наприклад: «Лізо, ви розумна жінка, тому що завжди вмієте розподілити свій робочий час так ефективно».

Зауважте, комплімент перестав бути безпідставним, а Ліза зашарілася, тоді як просто констатація її розуму не справила б і на-

половину такого враження. Роблячи такий щирий комплімент, ви не тільки допомагаєте людині відчувати вашу повагу, а й (сюрприз!) самі розумієте, чому її поважаєте, і це дасть вам змогу відчувати щирість сказаного. А це дуже важливо. Нещирість завжди помітна й неприємна.

По-друге, уникайте зосереджувати увагу тільки на очевидному, звертайте увагу на приховані риси. «Ви так чудово виступили! Дивовижно, як ви змогли в п'ятихвилинній доповіді так вичерпно розкрити цю тему! Наш відділ б'ється над нею третій тиждень».

Пригадайте, чи був у вашому житті випадок, коли ви були особливо потішеним? Напевно це було тоді, коли хтось примудрявся помітити у вас якийсь прихований талант.

Ну, і, нарешті, попрактикуйте з тиждень, роблячи компліменти всім: секретарці, офіціантові, двірнику, нетямущому колезі, клієнтам, кому завгодно. Після тижневого досвіду можна спробувати зробити його й начальнику. І, продовжуючи сіяти компліменти, ви на собі відчуєте дію відомого принципу «Добро повертається сторицею» (*Із газети*).

Вправа 4. Прочитайте правила користування мобільним зв'язком. Обговоріть цю тему в аудиторії, використовуючи метод «мікрофон».

Етика користування мобільним зв'язком

Знання і дотримання правил мобільного етикету є критерієм хорошого виховання і культури абонента мобільного зв'язку.

Якщо в літаках, медичних установах або в інших місцях є застереження «Будь ласка, вимкніть Ваш мобільний телефон», то намагайтеся дотримуватись цієї вказівки і вимикати Ваш мобільний телефон. Не забувайте, що слід перемикати свій мобільний телефон в беззвучний режим або використовувати послугу «Голосова пошта» в кінотеатрах, музеях, театрах, на виставках. Дотримуючись цих правил, несподіваний дзвінок Вашого мобільного телефону не порушить виступ гучним сигналом (рингтоном).

При виборі рингтонів керуйтеся своїм смаком, але не забувайте, що вони не повинні турбувати людей, які навколо Вас. Перевіряти

телефон на рівень гучності рингтонів потрібно вдома, а не в громадських місцях.

Коли Ви керуєте автомобілем, зменшіть гучність телефону до мінімуму і не відволікайтеся на дзвінки і розмови по телефону, щоб зробити Вашу поїздку безпечнішою.

На ділових зустрічах і переговорах завжди пам'ятайте, що потрібно перемикаєти Ваш мобільний телефон у беззвучний режим або скористатися послугою «Голосова пошта», якщо немає інших домовленостей.

За необхідності написати текстове повідомлення в бібліотеці або театрі, заздалегідь вимкніть сигнали клавіатури.

Щоб не відволікати інших людей своїми переговорами по телефону, перебуваючи в громадських місцях (транспорті, ліфті, магазині та ін.), постарайтеся розмовляти максимально тихо і коротко.

Нетактовно користуватися чужими мобільними телефонами з особистою метою і передавати номери мобільних телефонів третім особам без дозволу їхніх власників.

Поважайте особисте життя інших людей, використовуючи функції фото і відео (За матеріалами сайту *Etyket* - <http://etyket.org.ua/mobile.htm>)

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЯ 2

1. Укажіть фонетико-стилістичні засоби у поданій поезії:

Ситом сіє сиві струї
Хтось химерний. Хмар хитон
Розпростер на небі вітер.
Слизько. Слізно. Сумно. Сон.
Вимок ворон на воротях.
Сльози скапують зі стріх.
Ластівка прийшла як стрілка.
Сниться: Сяйво. Сонце. Сміх (Р. Купчинський).

- а) асонанс, алітерація;
- б) асонанс, алітерація, епіфора, анафора;
- в) асонанс, алітерація, епіфора, анафора, анепіфора
- г) еквіфонія, метафонія.

2. Укажіть фонетико-стилістичні засоби у поданій поезії:

Вітер віє, віє, мліє,
Навіває срібні сни,
Навіває злотні мрії,
Чеше кучері Весни.
То загляне в чорні прірви,
То злетить в блакить ясну,
То пелюстки білі зірве
І посипле на Весну.
То замовкне, то заграє,
То всміхнеться, то зітхне...
З кожним з нас таке буває,
Як кохання спалахне (О. Олесь)

- а) асонанс, алітерація;
- б) асонанс, алітерація, епіфора, анафора;
- в) асонанс, алітерація, епіфора, анафора, анепіфора
- г) еквіфонія, метафонія.

3. Укажіть рядок, у якому неправильно визначено лексичне значення слова:

- а) брунатний – коричневий, темно-жовтий;
- б) бурштиновий – прозоро-жовтий;
- в) мурий – темно-сірий або сіро-бурий із плямами;
- г) миршавий – обшарпаний.

4. Укажіть рядок, у якому всі слова є синонімами до слова повага.

- а) пошана, шанування, шаноба, пієтет, данина, благоговіння;
- б) пошана, шанування, шаноба, осанна, данина, знаменитість;
- в) пошана, шанування, шаноба, хвала, данина, уславлення;
- г) пошана, шанування, шаноба, звеличення, данина, визнання.

5. Укажіть рядок, у якому всі слова стилістично нейтральні.

- а) повітря, верба, електричка, ходити, тиждень;
- б) відлига, дочка, артист, стілець, близький;
- в) година, прямий, типологія, ухвала, будувати;
- г) доблесть, свобода, трибун, твердиня, добробут.

6. Укажіть рядок, у якому всі слова стилістично забарвлені:

- а) каюк, тямити, година, балакати.
- б) ратний, світоч, живодайний, зелений.
- в) голубонька, лікарка, плентатися, дебелий.
- г) хлопчина, онука, дідуган, матуся.

7. Укажіть речення, у якому виділене слово вжито помилково:

а) Кожна людина повинна дбати про чистоту, *красу* і багатство власного мовлення;

б) Нещодавно археологи знову виявили жіночі *окраси*, прадавні монети, поржавілі наконечники списів;

в) Скромність завжди була *окрасою* справжнього таланту і будь-якої особистості;

г) Липи на вулицях сіл і міст – це і *прикраса*, і затінок, і волога, і медонос.

8. Укажіть різновид стилістичної помилки, допущеної в реченні «*Праця наших працівників не залишиться не поміченою*»:

- а) вживання слів у невласивому їм значенні;
- б) невмотивоване поєднання слів різних стилів;
- в) невмотивований повтор;
- г) помилка у використанні емоційно-оцінних слів.

9. Визначте, який варіант речення «*У степу ми побачили стадо овець з довгою пухкою шерстю*» прийнятний.

- а) У степу ми побачили стадо овець, в яких була довга пухка шерсть.
- б) У степу ми побачили стадо овець з довгою пухнастою шерстю.
- в) У степу ми побачили отару овець, в яких була довга пухнаста вовна.
- г) У степу ми побачили отару овець з довгою пухнастою вовною.

10. Визначте, який варіант речення «*Технічне обслуговування вимірюючих приборів здійснюється на протязі гарантійного терміну*» правильний:

- а) Технічне обслуговування вимірювальних приладів здійснюється на протязі гарантійного терміну.
- б) Технічне обслуговування вимірювальних приладів здійснюється протягом гарантійного терміну.
- в) Технічне обслуговування вимірюючих приладів здійснюється протягом гарантійного терміну.
- г) Технічне обслуговування вимірювальних приладів здійснюють протягом гарантійного терміну.

11. З'ясуйте різновид помилки у реченні «*Науково-технічні вимоги до продукції встановлюються технічними задачами кожного етапу робіт*».

- а) вживання слів у невласивому їм значенні;
- б) невмотивоване вживання росіянізмів;
- в) невмотивоване вживання емоційно забарвлених слів;
- г) неправильне вживання граматичних форм.

12. Визначте, у якому реченні слово *обумовлювати* вжите у невластивому йому значенні:

а) Виконання робіт *обумовлювалося* під час укладання договору.

б) Впровадження передових форм і систем заробітної плати *обумовлює* зростання частки додаткових елементів її – премій, бонусів тощо.

в) У контракті *обумовили* засади подальшої співпраці.

г) Обидві сторони *обумовили* низку питань.

13. Укажіть речення з допущеною стилістичною помилкою:

а) Прошу прийняти мене на роботу до відділу автоматички і телемеханіки на посаду старшого інженера.

б) Повідомляємо про нашу згоду на перенесення терміну закінчення роботи.

в) Для кінцевого визначення об'єму робіт з реконструкції зливно-наливної естакади просимо Вас уточнити такі дані...

г) Замовник з виконавцем беруть участь у погодженні готової проектно-каторисної документації.

14. Визначте, який варіант речення *«На протязі 3 (трьох) банківських днів перечислить аванс у розмірі 50% вартості робіт згідно з Додатком №1 на основі рахунка»* прийнятний:

а) Протягом 3 (трьох) банківських днів перечислить аванс у розмірі 50% вартості робіт згідно з Додатком №1 на основі рахунка;

б) Протягом 3 (трьох) банківських днів перевести аванс у розмірі 50% від вартості робіт згідно з Додатком №1 на підставі рахунка;

в) Протягом 3 (трьох) банківських днів перерахувати аванс у розмірі 50% від вартості робіт згідно з Додатком №1 на підставі рахунка;

г) Протягом 3 (трьох) банківських днів перерахувати аванс у розмірі 50% від вартості робіт за Додатком №1 на підставі рахунка.

15. Укажіть речення, у якому виділене слово вжите у переносному значенні:

- а) Буруни йшли невпинно... і заливали берег (М. Коцюбинський);
- б) Кучерявий дим йшов просто вгору до самих хмар (І. Нечуй-Левицький);
- в) Мені здається: час уже не йде, Спинився і завмер (М. Рильський);
- г) У хаті чепурній шинкарочка жила; Про біле личко, чорні брови Далеко чутка йшла (Л. Глібов).

16. Визначте наявні в реченнях тропи та фігури, утворені на основі антонімії:

1. Будь гордим же, не зраджуй серця ти, Як плаче сміх, як плач сміється (П. Воронько) 2. Зорі горіли хворобливо й у солодкій тузі падали на поверхню (М. Хвильовий) 3. Кукурікали півні на рушниках, і од їхнього мовчазного співу дзвеніло у вухах (В. Симоненко).

- а) антитеза;
- б) оксиморон;
- в) антифраз;
- г) астеїзм.

17. Визначте наявні в реченнях тропи та фігури, утворені на основі антонімії:

1. І вже доладна! Ходить так легенько, наче в ступі горох товче, а як говорить, то носом свистить (І. Нечуй-Левицький). 2. Яків недовірливо поглядає на Терентія, догадуючись, що той десь та підкузьмив його. Чого б він таким солодким був? (М. Стельмах).

- а) антитеза;
- б) оксиморон;
- в) антифраз;
- г) астеїзм.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назви тем та їх зміст	Форма звітності
1.	Становлення і розвиток стилістики в працях вітчизняних і зарубіжних вчених (Ш. Баллі, В. В. Виноградова, вчених Празької лінгвістичної школи, М. Жовтобрюха, В. Ващенко, Д. Баранника, М. Пилинського, В. Чабаненка, А. Коваль, С. Єрмоленко, Л. Мацько, О. Пономарева та ін.)	конспект
2.	Опрацювання розділу 1 з монографії Єрмоленко С. Я. Літературна норма і мовна практика / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Т. А. Коць, Г. М. Сюта, С. Г. Чемеркін. – Ніжин : «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. – 320 с.	конспект
3.	Історія розвитку наукового стилю	презентація
4.	Історія розвитку офіційно-ділового стилю	презентація
5.	Історія розвитку художнього стилю	презентація
6.	Історія розвитку публіцистичного стилю	презентація
7.	Експресивні й індивідуальні стилі	презентація
8.	Добір прикладів використання тропів з текстів творів українських письменників	презентація
9.	Добір і аналіз поетичних і прозових текстів, в яких фонографічні засоби виконують різні стилістичні функції	письмовий аналіз тексту
10.	Добір і аналіз поетичних і прозових текстів, в яких словотвірні засоби виконують різні стилістичні функції	письмовий аналіз тексту
11.	Добір і аналіз поетичних і прозових текстів, в яких морфологічні засоби виконують різні стилістичні функції	письмовий аналіз тексту
12.	Добір і аналіз поетичних і прозових текстів, в яких синтаксичні засоби виконують різні стилістичні функції	письмовий аналіз тексту

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО КІНЦЕВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

1. Зародження і розвиток стилістики.
2. Місце стилістики серед інших філологічних дисциплін.
3. Предмет стилістики.
4. Стилістична система української мови.
5. Поняття норми. Сильова і стилістична норма.
6. Визначення поняття “стиль” у лінгвістичній стилістиці.
7. Характеристика системи функціональних стилів.
8. Ідіостиль та ідіолект (на матеріалі творчості одного з українських письменників).
  9. Експресивність як стилістична категорія. Види експресивності.
  10. Мовні засоби реалізації експресивності. Експресивні стилі.
  11. Поняття стилістичних засобів мови та стилістичного значення (конотації).
  12. Стилістичний прийом як поняття лінгвостилістики.
  13. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
  14. Основні ознаки і мовні особливості текстів наукового стилю. Підстилі.
  15. Становлення і розвиток офіційно-ділового стилю.
  16. Основні ознаки і мовні особливості текстів офіційно-ділового стилю. Підстилі.
  17. Становлення і розвиток публіцистичного стилю.
  18. Основні ознаки і мовні особливості текстів публіцистичного стилю. Підстилі.
  19. Становлення і розвиток художнього стилю.
  20. Основні ознаки і мовні особливості текстів художнього стилю. Підстилі.
  21. Основні відмінності між віршовими і прозовими текстами.
  22. Становлення і розвиток конфесійного стилю.
  23. Сфера використання, призначення й основні ознаки конфесійного стилю.
  24. Основні ознаки і мовні особливості розмовного стилю.
  25. Жанри розмовного мовлення.
  26. Проблеми фоностилістики в лінгвістичній традиції.
  27. Характеристика функціональних стилів з погляду ефонії.

28. Звукова організація художнього мовлення (асонанс, алітерація, анафора, епіфора, звуконаслідування (ономатопея), звуковідтворення та ін.).
29. Графостилістичні засоби.
30. Стилістична характеристика лексичного складу української мови.
31. Особливості стилістичного використання багатозначних слів у різних стилях.
32. Стилістичний потенціал синонімів.
33. Стилістичний потенціал антонімів.
34. Стилістичний потенціал омонімів.
35. Стилістичний потенціал паронімів.
36. Терміни з погляду стилістики.
37. Стилістичний потенціал іншомовних слів.
38. Системний характер української тропіки.
39. Метафора: диференційні ознаки; способи вираження; різновиди.
40. Метонімія: диференційні ознаки; способи вираження; різновиди.
41. Епітет: диференційні ознаки; способи вираження; різновиди.
42. Порівняння: диференційні ознаки; способи вираження; різновиди.
43. Гіпербола і літота: диференційні ознаки; способи вираження кожного тропа.
44. Традиції і новаторство у використанні тропів. Метафори міфологічного походження.
45. Стилістичні можливості фразеологічних одиниць.
46. Стилістичне використання засобів словотвору.
47. Морфологічні засоби нехудожніх стилів.
48. Морфологічні засоби художнього стилю.
49. Поняття “експресивний синтаксис”. Стилістичні можливості синтаксичних конструкцій.
50. Історія вчення про стилістичні фігури.
51. Плеонастичні фігури (анафора, епіфора, епанафора, анепіфора та ін.).
52. Фігури конструкції (апозіопезис, парентезис, інверсія, паралелізми, градації, хіазм).
53. Фігури мислення (амфіболія, антиметабола, еліпсис, асиндетон, полісиндетон, перифраза, оксюморон).

ДОВІДНИК СЛОВОВЖИВАННЯ

Не рекомендовано	Рекомендовано	Відповідники в угорській мові
Балувати	пестити, пестувати	kényeztet
Бастувати	страйкувати	sztrájkol
Безвихідне становище	безвихідь, скрута	kilátástalanság
Безпристрасний	неупереджений	elfogulatlan
Більш ніж	понад	több mint
Блюдо	страва	étel
Бувший	колишній	korábbi (volt), egykori
Вашій увазі	до Вашої уваги	figyelmébe ajánl
Вести себе	поводитися	viselkedik
Відкрито	відчинено (вікно, двері)	nyitva van (az ajtó, ablak)
	відімкнено, відім-кнено (замок)	nyitott, nyitva van (a lakat)
	розгорнуто (книжку, зошит)	nyitott, nyitva van (a könyv)
	розкрито (дужки)	nyitott, nyitva van (a zárójel)
	відкорковано (пляшку)	nyitott, nyitva van (a palack)
В (на) наступний день (місяць, рік)	наступного дня (місяця, року)	a következő napon (hónapban, éven)
В кінці кінців	зрештою, кінець кінцем, врешті-решт	végre

В минулий день	минулого дня	az elmúlt nap folyamán
В минулу середу	минулої середи	a múlt szerdán
В обсязі	обсягом	terjedelemben
В тому числі	зокрема, і навіть	többek között, mi több
В ці (ті, найближчі) дні	цими (тими, найближчими) днями	az (elkövetkezendő) napokban
В цьому році	цього року, цього річ	ebben az évben
В черговий раз	вкотре, ще раз, знову і знову, вчергове	hányszor, még egyszer, ismét, ismételt
Від часу до часу	час від часу, вряди-годи	időnként
Власна гідність	самоповага	öntisztelt, önbecsülés
Все рівно	все одно, однаково	mindegy
Державотворчий	державотвірний	államalapító
Древній	давній, прадавній, старовинний	régi, ősi, ókori
Екземпляр	примірник	példány
З тих пір	відтоді	azóta
З учорашнього дня	від учора	tegnaptól
З цього часу	відтепер	mostantól
За браком часу	через брак часу	időhiány miatt
За чийсь рахунок	за чийсь кошт, чийось коштом	valaki költségén
Забезпечувати безпеку	гарантувати безпеку	biztosnásgot nyújt

Задіяний	залучений	bevont (a feladat elvégzésébe)
Займати посаду	обіймати посаду	állást betölt
Здача (лишок грошей)	решта	visszajáró
І тому подібне	тощо, і таке інше	satöbbi, és hasonlók
Караулити	вартувати, чатувати	őrködik
Качка (гойдання на хвилях)	хитавиця	lebegés (vízen)
Кидатися в очі	впадати в око	szembetűnő
Клікати, клікнути	клацати, клацнути	kattog
Кожен вівторок	щовівторка	keddenként
Кожен день	щодня	naponta
Корзина	кошик, кошіль	kosár
На завершення	насамкінець	végezetül, végül
На протязі року	упродовж / протягом року	az év folyamán
Надіятися	мати надію, сподіватися	reménykedik
Невід'ємний	невіддільний, неодмінний	elválaszthatatlan
Ні в одному (одній, одних)	у жодному (у жодній, у жодних)	egyikben sem
Ні в якому (якій, яких)		
Ні один	жоден	egyik sem
Опт	гурт	csapat, csoport
Останній раз	востанне	utoljára

Перш за все	насамперед, передусім	először is, mindenekelőtt
Підключати	приєднувати, під'єднувати; залу- чати	csatlakozik, csatlakoztat, bevon
По завершенні	після завершення	befejezéskor
Пополам	навпіл, надвоє, пополовині	félbe
Посадочний	посадковий	felszállási
Посягання	зазіхання	igény
При цьому	водночас, за такої умови	egyidejűleg, ilyen feltételek mellett
Приймати до відома	брати / взяти до відома	tudomásul vesz
Приймати до уваги	брати / взяти до уваги	figyelembe vesz
Приймати участь	брати участь	részt vesz
Приносити виба- чення	просити вибачення, перепрошувати	elnézést kér
Пробка (на дорозі)	затор, корок	torlódás (az úton)
Робити вигляд	удавати, вдавати	úgy tesz, hogy
Розрахований на	призначений для (кого)	valakinek szánva, valakire szabva, számolva
	рекомендований (кому)	valakinek javasolt
Складова	складник	összetevő
Словотворчий	словотвірний	szóalkotási
Співпадати	збігатися	egybeesik
Справка	довідка	igazolás

Ставити пробіл	робити пропуск	kihagy
Таким чином	отже	tehát, azaz
	так, у такий спосіб	így, ilyen módon
Там же	там само	ugyanott
Текстотворчий	текстотвірний	szövegalkotó
Тираж	наклад	példány(szám)
Точка зору	думка, погляд	vélemény, nézet
У більшості випадків	здебільшого, переважно	többnyire
У два (три, чотири) рази	удвічі (утричі, учетверо)	kétszer, háromszor, négyszer
У найближчий час	незабаром, невдовзі, найближчим часом	nemsokára, hamarosan, a közeljövőben
Україномовний	українськомовний	ukrán nyelvű
Укрупнений	збільшений, побільшений	emelt, növelt
Фактор	чинник	tényező
Через день (тиждень, місяць)	за день (тиждень, місяць)	egy nap (hét, hónap) múlva
Як прийнято	як заведено	szokás szerint
Ячейка	комірка	fiók, rekesz

В українській мові для позначення дії рекомендовано уникати скалькованих віддієслівних іменників жіночого роду.

Не рекомендовано	Рекомендовано	Відповідники в угорській мові
Висадка	висадження, висаджування, висад	kiszállás
Відстрочка	відстрочення	halasztás
Доставка	доставляння, доставлення, довіз (дія)	szállítás
Закупка	закупування, закупівля (дія), закуп (результат)	beszerzés, vásárlás
Заморозка	заморожування	befagyasztás
Зйомка	знімання, фотографування, фільмування	filmforgatás
Насадка	насаджування, насадження (дія), настромлення	ráillesztés
	наштрикування (на щось гостре); насад, насадок	felszúrás
	патрубок; нажива	csalétek
Оцінка (процес)	оцінювання	értékelés
Переробка	перероблення	feldolgozás, átdolgozás
Перестановка	переставляння, переставлення (дія)	átrendezés, áthelyezés
	перестанова, перестава (результат)	áthelyezés

Підтримка	підтримання	támogatás
Покупка	купівля (дія), купле- не (куплена річ)	vásárlás, megvásárolt
Посадка	садіння, садження (дія), насадження (результат)	ültetés, ültetvény
	приземлення (спуск на землю); осідання	földetérés
Поставка	постачання (дія)	ellátás
Постановка	ставлення, поставлення (дія), постанова, вистава	rendezés, színdarab
Постановка	постава (манера тримати якусь частину тіла)	testtartás
Правка	правлення (дія), виправлення (результат)	helyrehozás, javítás
Присадка	присаджування, додавання, додаток, покращувач	adalékolás
Прокачка	прокачування, пом- пування	szivattyúzás
Прокладка	прокладання	lerakás, lefektetés
Промивка	промивання (дія), промив (результат)	átmosás
Розробка	розроблення	kifejlesztés, kidolgozás

Вживання дієприкметників активного стану з **-уч-**, **-юч-** не рекомендовано нормами сучасної української мови

Не рекомендовано	Рекомендовано	Відповідники в угорській мові
Багатообіцяючий	багатонадійний, великонадійний, багатообіцяльний, перспективний	sokatigérő
Бажаючий	охочий; який бажає, хто бажає	óhajtó
Біжучий, бігучий (рядок)	рухомий (рядок)	mozgó
Виконуючий	виконувач, виконавець, що виконує	végrehajtó
Виступаючий	доповідач, промовець	előadó
Відпочиваючий	відпочивальник; який відпочиває	pihenő, nyaraló ember
Відстаючий	відсталий	lemaradt
Віруючий, віруюча	вірянин, вірянка	hívő
Водоплаваючий (птаха)	водоплавний (птаха)	vízimadár
Вражаючий	разючий	hatásos
Всеохоплюючий	всеосяжний, всеохопний	mindent átfogó
Генеруючий	генерувальний	generáló
Діючий (закон)	чинний (закон)	érvényben lévő törvény

Енергозберігаючий	енергоощадливий, енергоощадний, енергозберігальний	energiatakarékos
Завідуючий (чим)	завідувач (чого)	vezető
Засліплюючий	сліпучий	vakító
Заспокоюючий	заспокійливий	nyugtató
Зволожуючий (крем)	зволожувальний (крем)	hidratáló
Інтригуючий	цікавий, гостроцікавий, загадковий, таємничий, лоскотливий (про подію); інтриган, майстер інтриг	érdekes, figyelemfelkeltő, rejtélyes
Керуючий	керівник	vezető
Контролюючий	контролювальний	ellenőrző
Лідуючий	провідний, передовий; лідер	vezető
Миючий	мийний	mosó
Мітингуючий	мітингувальник	tiltakozó
Наступаючий	прийдешній	elkövetkezendő
Обезболюючий (засіб)	знеболювальний (засіб)	fájdalomcsillapító
Пануючий	панівний, переважний	uralkodó
Переважаючий	переважний, переважальний, панівний	előnyös
Перевіряючий	перевіряльник	ellenőrző

Підростаючий	молодий, юний	ifjú, fiatal, növekvő
Підтверджуючий	підтверджувальний, підтвердний	megerősítő
Подорожуючий	подорожній, мандрівник	utazó, vándor
Протестуючий	протестувальник	tiltakozó
Регулюючий	регулювальний	szabályozó
Симпатизуючий (комусь)	симпатик (чийсь)	szimpatikus
Страйкуючий	страйкар	tiltakozó
Супроводжуючий	супровідний, супроводжувальний	kísérő
Травмуючий	травмувальний	sebezhető
Узагальнюючий	узагальнювальний	általánosító
Хвилюючий	зворушливий, бентежний, животрепетний	izgalmas

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

АБЗАЦ – це графічне виділення групи речень, об'єднаних тісними смисловими і граматичними зв'язками, що називаються складним синтаксичним цілим.

АБСУРД – безглузді твердження; вислови, позбавлені раціонального змісту. Абсурд відрізняється від нісенітничі: нісенітничя ні істинна, ні хибна, а абсурдний вислів осмислений і внаслідок своєї суперечності є хибним.

АВГЕНТИЧНИЙ ТЕКСТ – оригінальний, достовірний текст певного автора.

АВГОР – творець тексту, промови, наукового дослідження тощо.

АВГОРЕФЕРАТ – короткий виклад автором змісту своєї наукової праці.

АВГОРСЬКІ СЛОВА – 1) грам.: слова, що вводять в текст пряму мову; 2) слова, що точно належать даному автору і не підлягають змінам: авторські слова Тараса Шевченка, авторські слова Івана Франка.

АГРАМАНТИЗМ – порушення мовлення людини, що виявляється у неправильному використанні граматичних елементів і форм.

АДАПТАЦІЯ ТЕКСТУ – пристосування тексту до можливостей сприймання читача.

АЛЕГОРІЯ – спосіб двопланового художнього зображення, що ґрунтується на приховуванні реальних осіб, явищ і предметів під конкретними художніми образами з відповідними асоціаціями з характерними ознаками приховуваного.

АЛІТЕРАЦІЯ – повторення одного або кількох приголосних звуків у суміжних або близько розташованих у тексті словах.

АЛОГІЗМ – сполучення суперечливих понять, свідоме порушення логічних зв'язків, ініційоване задля створення певного стилістичного та смислового ефекту.

АМПЛІФІКАЦІЯ – фігура мови, що полягає в нагромадженні однорідних мовних засобів для підсилення експресивності висловлення.

АМФІГУРІЯ – мовлення, що складається із окремих речень і слів, не пов'язаних між собою; беззмістовне мовлення.

АНАФОРА, єдинопочаток – фігура мови, що утворюється повторенням певних звуків, слів чи синтаксичних конструкцій на початку суміжних мовних одиниць; протилежна епіфорі.

АНАХРОНІЗМ – помилкове чи свідоме (із спеціальною стилістичною настановою) використання слова чи вислову, що вже застаріли і не відповідають мовним нормам певної епохи.

АНОНС – попереднє оголошення про наступні театральні вистави, концерти, фільми, лекції тощо.

АНТИГЕЗА – фігура мови, що полягає в протиставленні або зіставленні порівнюваних понять, явищ, ситуацій шляхом поєднання їх мовних виражень в одному контексті для досягнення певного виражально-зображального ефекту (увиразнення протилежності, підкреслення несумісності або, навпаки, діалектичне співіснування тих чи інших понять і т. ін.).

АНТИФРАЗ, або **АНТИФРАЗИС** (грецьк. antiphrasis – затемнення) – вживання слів та виразів у протилежному значенні, подеколи іронічно:

АНТОНІМИ – слова (переважно однієї частини мови) або їх окремі значення, а також стійкі словосполучення, афікси, граматичні форми, зокрема синтаксичні конструкції, що, тісно поєднуючись певною семантичною спільністю, розрізняються на цій же основі максимально протилежними значеннями.

АПЕМФАЗИС – важкозрозумілий зміст тексту, його суперечливість, беззмістовність.

АРГОТИЗМИ – лексика, що характеризує мовлення людей, які свідомо прагнуть зробити свою мову «таємною», незрозумілою для інших.

АРГУМЕНТИ – вербально оформлені положення, за допомогою яких обґрунтовується теза.

АРХАЇЗМИ – застарілі синоніми до сучасних назв предметів, явищ, дій і понять.

АСТЕЇЗМ – різновид іронії як тропа, похвала у вигляді осуду (чи навпаки).

АФЕКТИВНИЙ – такий, що стосується гострих, неконтрольованих розумом емоцій.

АФОРИЗМ – коротке судження, яке в стислій, зручній для запам'ятовування формі подає глибоку думку: Напр.: Караюсь, мучусь..., але не каюсь! (Т. Шевченко).

БАНАЛЬНИЙ СТИЛЬ – мова, наповнена трафаретними словами і висловами.

БОМБАСТ – пишномовний стиль, фрази високого звучання на тривіальні теми.

ВАРВАРИЗМ – іншомовне або створене за іншомовним зразком слово чи зворот, що не стали загальноживаними, не відповідають нормам певної мови, зберігаючи своє національно-конотативне забарвлення.

ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ – слова, словосполучення, речення, тексти, за допомогою яких відбувається інформаційний обмін в комунікації.

ВСТАВНІ СЛОВА, СЛОВСПОЛУЧЕННЯ, РЕЧЕННЯ – засіб стилістичного синтаксису, що нагадує «чуже тіло» в реченні, має свій темп і тон, насичує текст супровідною інформацією.

ВУЛЬГАРИЗМ – грубе, брутально-лайливе слово або зворот, вжиті в літературній мові.

ВЧЕННЯ ПРО ТРИ СТИЛІ – гармонійна стилістична система, яку започаткували Ціцерон, Квінтіліан та інш., в Україні – Феофан Прокопович, в Росії – Михайло Ломоносов: *стиль простий* (низький) – ошадливий, ясний, скромний, позбавлений

тропів, вимагає слів невишуканих, комунікативних, поширений у буденному житті; *стиль високий* (піднесений) – багатий, насичений тропами і фігурами, стандартно відпрацьований, призначений для свят і високого чину; *стиль середній* (поміркований) – позбавлений крайностей низького і високого, є між ними «золотою серединою», в міру оздоблений. Ритори вважали його ідеалом доброї мови, мірою такту.

ГАРМОНІЯ – у стилістиці якість мовлення, якої має прагнути мовець (гармонія змісту і форми, звучання, настрою, тону).

ГЕЛЕРТЕРСЬКИЙ СТИЛЬ – науковоподібний виклад, незрозумілий для багатьох слухачів (читачів), перевантажений іншомовною лексикою.

ГЕТЕРОФЕМІЯ – помилкове вживання одного слова замість іншого, подібного за формою, але не тотожного за значенням.

ГІАТУС, з'яння – збіг двох або кількох голосних звуків в одному слові або на межі слів.

ГІПОКРИЗІЯ – наслідування іншої особи в манері говорити.

ГНОМА – мудрий вислів, афоризм, викладений у формі двовірша.

ГОМІЛЕТИКА – один із видів красномовства, що вивчає правила побудови церковної проповіді.

ГОМІЛІЯ – вид духовної промови, духовне навчання.

ГРАДАЦІЙНІ СПОЛУЧНИКИ – складні сполучники, що утворюються з двох компонентів і виражають найчастіше зіставно-протиставні відношення, причому друга частина має більше смислове навантаження, порівняно з першою: *не тільки . . . , а й; не те щоб . . . , але.*

ПРОТЕСК – поетичний прийом зумисного спотворення або змішування контрастів: трагічного і комічного, доброго та злого, реального і фантастичного.

ГУМОР – зображення смішного в жартівливому, добродушному тоні, смішних рис позитивних героїв, подій, фактів.

ДЕБАТИ – представлення своїх ідей, поглядів, концепцій, програм, свого бачення вирішення важливих державних, громадських проблем на протигагу іншій стороні (учаснику) дебатів.

ДИСКУСІЯ – публічне обговорення певної проблеми або групи питань чи одного дуже важливого питання на зборах, конференції, у пресі, під час бесіди, на уроках тощо з метою досягнення істини.

ДИСПУТ – це заздалегідь підготовлена і проведена у певний час на визначну тему (наукову, політичну, літературну тощо) публічна суперечка між відомими опонентами.

ДИСФЕМІЗМ, какофемізм – троп, що полягає в заміні звичайної, нейтральної назви грубим, вульгарним словом або висловом з метою приниження об'єкта її позначення, для емоційного підсилення та увиразнення висловлення; іноді це є виявом мовної бравади, прагненням епатувати слухача.

ДІАЛЕКТИЗМ – позанормативний елемент літературної мови, що має виражену діалектну віднесеність.

ДІАЛОГ – функціонально-комунікативний вид мовлення, що характеризується безпосереднім словесним обміном думками між двома мовцями.

ДІАТРИБА – різка викривальна промова.

ДІЛОВА ЛЕКСИКА – слова й усталені звороти, що вживаються в усній та писемній формах офіційно-ділового стилю і виконують функції офіційного спілкування.

ЕВФЕМІЗМ – троп, благозвучне слово або вислів, що вживається для непрямого, прихованого, зокрема пом'якшеного, ввічливого позначення певних предметів, явищ, дій замість прямої їх назви (вже існуючої при перейменуванні або логічно найбільш умотивованої при первинному найменуванні).

ЕВФОНІЯ, милозвучність – здатність фонетичної системи мови до мелодійного звучання, а також до створення звукових образів у висловленні.

ЕВФУЇЗМ – пишномовний стилістичний зворот, бундючний стиль.

ЕЗОПІВСЬКА МОВА – особливий стиль викладу, для якого характерним є використання натяків, недомовок, алегорій, перифразів, іронії тощо.

ЕКВІФОНІЯ – звуковий луноподібний повтор.

ЕКЗОТИЗМ – слово або вислів, запозичені з маловідомої, найчастіше неєвропейської мови і вживані для надання мові особливого колориту.

ЕКОЛАЛІЯ – деформація слів у дитячій вимові.

ЕКСПРЕСИВНИЙ – інтенсивно виражений, виразний.

ЕКСПРЕСИВНІ СТИЛІ – різновиди мови, що мають певний колорит (урочистості, піднесеності – високий стиль; нейтральний – середній стиль; іронічний, зневажливий – низький стиль), який твориться добором і поєднанням відповідних мовних засобів – лексичних, фразеологічних, словотвірних, морфологічних, синтаксичних.

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ – властивість мовної одиниці підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом суб'єктивного вираження мови.

ЕКСПРЕСІЯ (англ. expression) – одне із основних понять стилістики, яке означає виразні зображувальні якості мови, що відрізняють її від буденної.

ЕЛОКУЦІЯ (лат. elokutio – вираз, стиль) – розділ античної риторики, що охоплював матеріал про упорядкування і висловлення думки, підпорядкування слів думці і потребам комунікації. Основні завдання теорії елокуції: типологія стилів, засади вибору мовних засобів відповідно до мети, творення тропів та фігур. Творцями елокуції як частини риторики були давньогрецькі ритори Ісократ і Арістотель. У сучасній науці питаннями, що традиційно належали елокуції, займається лінгвістична стилістика.

ЕМОТИВНИЙ – синонім до слова емоційний, частіше вживається стосовно неконтрольованих емоцій – афектів.

ЕМФАЗА – інтонаційне виділення, підсилене повторення якогось елемента, частіше початкового.

ЕМФАТИЧНИЙ ВИРАЗ – особливо інтенсивне або велемовне висловлення.

ЕНКЛІНОМЕН – явище евфонії живого мовлення, суть якого у зміні інтонації з гострого (високого) тону (акут) на важкий (низький) тон (гравіс). Відоме в риторичі під назвою баритонічного слова.

ЕНКОМОН – декламації, характерні для панегірково-похвальних віршів, існує ще вираз «фікційна мова».

ЕПІСТОЛЯРІЇ – листи, послання, звернення письменників, громадських і культурних діячів, що мають художню і пізнавальну цінність.

ЕПІСТОЛЯРНИЙ СТИЛЬ – функціональний різновид літературної мови, який обслуговує сферу письмових приватних або приватно-офіційних відносин.

ЕПІТАФІЯ – вірш для надгробного пам'ятника. В Давній Греції складались видатними поетами для героїв і виконували виховну роль, пізніше жанр трансформувався: це сатиричний або жартівливий твір.

ЕПІТЕГ – троп, художнє означення або обставина способу дії, які образно змальовують особу, предмет, дію чи явище або виражають емоційне ставлення до них.

ЕПІФОРА – стилістична фігура, протилежна анафорі, повторення мовних елементів наприкінці суміжних віршових рядків, строф, речень, абзаців, розділів твору.

ЕТНОГРАФІЗМ – різновид лексичного діалектизму, назва предмета, поняття, характерного для побуту, господарювання представників певної етнографічної групи чи культурно-етнографічного регіону.

ЖАНР – конкретна форма організації мовного матеріалу функціонального стилю, текстова реалізація моделей і структур, що склались і закріпились у мовних ситуаціях

ЖАРГОН – один з різновидів соціальних діалектів, що відрізняється від загальноновживаної мови використанням специфічної експресивно забарвленої лексики, синонімічної до слів загальноно-вжитку, фразеології, іноді й особливостями вимови.

ЖИВА МОВА – та, що звучить у повсякденному спілкуванні; одне із джерел виникнення стилістичних значень.

ЗАБАРВЛЕННЯ СТИЛІТИЧНЕ – додаткові стилістичні відтінки мовних одиниць, що надають висловленню чи тексту певного характеру (урочистості, книжності, просторічності тощо).

ЗАГАЛЬНОВЖИВАНА ЛЕКСИКА – найбільший тематично-стилістичний шар лексики мови, використання якого вільне, нічим не обмежене.

ЗАПОЗИЧЕНІ СЛОВА – іншомовні слова, цілком засвоєні мовою, що їх запозичила.

ЗАСТАРІЛІ СЛОВА – слова, а також їхні окремі значення та номінативні словосполучення, що на даному етапі розвитку мови вийшли із загального вжитку.

ЗВЕРТАННЯ – риторична фігура, що містить у собі назву особи у кличному відмінку, до якої звернена мова.

ЗВУКОВІДТВОРЕННЯ – це введення в текст переданих фонетичними засобами мови звуків і шумів довкілля.

ЗВУКОПИС – система звукового інструментування (алітерація, асонанс і т.п.), спрямована на створення звукового образу.

ЗНАЧЕННЯ СТИЛІСТИЧНЕ – одне з основних понять стилістики. Стилістичне значення є супровідним до лексичних і граматичних значень слів та виразів, воно обмежує сферу використання їх здатністю створювати певний стилістичний ефект. Для визначення стилістичних значень важливими є

поняття узуальних (часто вживаних, неформальних) і okazіональних (рідко, ситуативно вживаних) значень, прямих і переносних.

ІДЮСТИЛЬ, ідіолект – сукупність мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших; своєрідність мови окремого індивіда.

ІМПЕРАТИВ – стилістичний засіб (наказовий спосіб, спонукальні вигуки тощо), що виражає волевиявлення, реакції мовця.

ІМПЛІКАЦІЯ – логічна операція, за допомогою якої з двох висловлень утворюється умовне висловлення за схемою: «Якщо ... то».

ІМПРОВІЗАЦІЯ – виголошення промови чи певної її частини без видимої підготовки, без попередньої розробки тексту, опираючись на раніше набуті знання і навички контактування з аудиторією.

ІНВЕКТИВА – гострий викривальний виступ, різке звинувачення, осуд, випад проти когось.

ІНВЕНЦІЯ – поняття риторики, яким означається перший етап підготовки виступу: помисл, пошук думки, селекція відомостей, вибір теми, відшукування способів розв'язання проблеми, нагромадження даних. Основні етапи інвенції: вибір теми, уточнення загального і конкретного стану теми (Хто? Що? Де? Коли? Для чого?), нагромадження доказів.

ІНВЕРСІЯ – стилістична фігура, яка створюється зворотнім порядком слів у реченні, щоб підкреслити значення інверсованих одиниць і посилити виразність мовлення.

ІНТИМІЗАЦІЯ МОВЛЕННЯ – мовні засоби і прийоми, що передають настрій мовця, наближають автора до читача як до співрозмовника.

ІНТОНАЦІЯ – цілісна організація живої мови, яку творять ритм, паузи, наголоси, мелодика, сила, висота і тембр звуків; поняття фоностилістики, що характеризує ритмо-мелодійну сторону мовлення і виражає логіку змісту та емоційно-експресивне

забарвлення (інтонація оклику, звертання, питання, пояснення, переліку, закінченості, оповідності, спонукання, зіставлення тощо). У стилістиці інтонація, мелодія мови – це живий показник не тільки висоти звучання, а й відтінків думки, волі та почуттів, це форма виявлення стилістичного ефекту. Кожний тип стилістичного ефекту має свою інтонацію.

ІНТРОДУКЦІЯ – те саме, що й вступ.

ІНФАНТИЛІЗМИ – короткі (двоскладові) слова, часто з втором голосних, а також димінутиви, характерні для мови дітей.

ІНФОРМАЦІЯ – одне із вихідних понять стилістики, що означає основу об'єкта мовного передавання, перероблення, відтворення, яка «обростає» стилістичними конотаціями.

ІНШОМОВНІ СЛОВА – слова з інших мов, які, на відміну від запозичених слів, не засвоєні повністю мовою, що їх запозичила, усвідомлюються мовцями як чужорідні й зберігають ознаки свого походження.

ІРОНІЯ – троп, де з метою прихованого глузування або для легкого, добродушного жарту мовна одиниця з позитивно-стверджувальними значенням, конотацією або модальністю вживається з прямо протилежними характеристиками.

ІСТОРИЗМИ – це слова, вживані для позначення предметів, явищ і понять, які вийшли з ужитку, припинили своє існування у зв'язку з соціально-побутовими і суспільно-політичними змінами.

КАЛАМБУР, гра слів – використання звукової, лексичної, граматичної форми мовних одиниць (слів, їх окремих значень та частин, фразеологічних одиниць, синтаксичних конструкцій і т.п.) для створення певних фонетико- та семантико-стилістичних явищ, що ґрунтується на зіставленні і переосмисленні, обігруванні близькозвучних або однозвучних одиниць з різними значеннями.

КАЛЬКА – запозичення слів та виразів з іншої мови шляхом їх буквального перекладу.

КАНЦЕЛЯРИЗМ – слово, стійке словосполучення, граматична форма, конструкція, що є специфічною одиницею офіційно-ділового стилю літературної мови, зокрема його адміністративно-канцелярського підстилю.

КЛІШЕ – мовний засіб, стандартний зворот, регулярно повторюваний у певних умовах і контекстах; мовний стереотип з позитивною функцією.

КЛЮЧОВІ СЛОВА – слова, яким належить визначальна роль у звуковій і семантичній організації поетичного тексту.

КНИЖНА МОВА – мова, в якій переважають книжна лексика, писемні усталені звороти (штампи, стереотипи), ускладнений синтаксис з підрядними граматичними зв'язками, типовий для писемної мови, орієнтація на піднесений високий стиль.

КНИЖНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ – фразеологізми, що походять з наукового, офіційно-ділового, публіцистичного або художнього стилів.

КОДИФІКАЦІЯ МОВИ – визначення і опис правил вимови, письма (графіка, орфографія, пунктуація), словотворення і слововживання, побудови речень і тексту.

КОЙНЕ – «легкий» варіант мови, що сформувався на базі кількох (чи одного) діалектів і служить засобом спілкування різномовних груп населення. В Давній Греції (III - I ст. до н.е.) так називалася загальнонародна мова.

КОЛОРИТ – стилістичне забарвлення (тональність, регістр) висловлення, тексту, орієнтоване на його суб'єктивно-оцінне сприймання на потребу викликати певні емоції, настрої у читача, слухача.

КОМПОЗИЦІЯ – структура, побудова твору певного жанру, «художній план» твору, в якому співвідношення частин зумовлене темою і задумом.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ – це сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а

також знань вербальних і невербальних засад інтеракції, умінь їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта і адресата.

КОМУНІКАЦІЯ – одне із стилістичних понять, що визначає основний зміст і доречність стилістичних засобів.

КОНОТАЦІЯ – одне з основних понять стилістики, яке означає додаткові семантичні і стилістичні відтінки, що накладаються на основне значення слова в процесі комунікації і надають вислову експресивного забарвлення, певного тону.

КОНТАМІНАЦІЯ – об'єднання двох або більше мовних одиниць в одну.

КОНТЕКСТ – лінгвістичне оточення мовної одиниці, умови й особливості вживання її в мовленні.

КОНТЕКСТ – лінійне синтагматичне оточення, яке необхідне (чи достатнє) для реалізації потенцій значення слова або таке, що здатне породжувати певні зміни в значенні. Одне з основних понять стилістики, оскільки більшість стилістичних засобів реалізуються тільки в контексті, тобто в частині тексту, яка дає можливість визначити стилістичне значення мовної одиниці. В широкому розумінні контекстом вважають мовне оточення, ситуацію й умови спілкування, а також національно-культурне середовище.

КОНФЕСІЙНИЙ СТИЛЬ – стильовий різновид української мови, який обслуговує релігійні потреби суспільства.

КРИЛАТІ ВИСЛОВИ (СЛОВА) – стилістичні засоби, ними є стійкі вислови, що мають певне літературне або історичне походження. Це переважно вислови визначних діячів, цитати з відомих творів, що завдяки своїй точності і виразності поширились і стали стилістемами.

КУЛЬТУРА МОВИ – 1) лінгвістична наука, що вивчає суспільне життя мови в конкретний історичний час і регламентує користування мовою в суспільстві; 2) досконале володіння літературною мовою; 3) система ознак і вимог досконалої літературної мови; 4) мовна культура особистості, колективу, певної групи населення.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – лінгводидактична наука (наука мовного навчання), яка вивчає стан і статус (критерії і типологію) норм сучасної української мови в конкретну епоху та рівень лінгвістичної компетенції сучасних мовців, соціальний та особистісний аспекти їх культуромовної діяльності.

ЛЕКСИКА – словниковий склад мови. В стилістиці кваліфікується як стилістичний матеріал. За призначенням і сферою використання виділяють різні групи лексики: загальноживана, термінологічна, професійна, спеціальна, активна, пасивна, застаріла. За стилістичною активністю лексика поділяється на нейтральну і стилістично забарвлену. До стилістично забарвленої відносять емоційно-експресивну, поетичну, книжну, просторічну та інш.

ЛЕКСИКА ЕМОЦІЙНА (ЕМОТИВНА) – слова, що мають у своєму значенні компонент оцінки, виражають почуття, позитивне чи негативне сприймання дійсності.

ЛЕКСИКА КНИЖНА – слова, що пов'язані своїм походженням і використанням з книжними стилями.

ЛЕКСИКА НАУКОВА – слова з додатковим стилістичним забарвленням, вживані в мові наукового стилю.

ЛЕКСИКА НЕЙТРАЛЬНА міжстильова лексика – слова, що не мають стилістичного забарвлення і стильового призначення, можуть з однаковим успіхом уживатися в усіх стилях. У стилістичній парадигмі вони є нейтральною основою, домінантою, до якої нанизуються стилістично забарвлені синоніми, утворюючи синонімічний ряд.

ЛЕКСИКА ОФІЦІЙНО-ДІЛОВА – слова і усталені вирази (кліше, штампи), що є стилістично визначальними для документів і офіційних паперів: паспорт, посвідчення, заява, протокол.

ЛЕКСИКА РОЗМОВНА – слова, що виникли і вживаються у живій усній розмові: козарлюга, дрібничка, багатенько, електричка, роботяга, зарплата.

ЛЕКСИКА ФАМІЛЬЯРНА – слова, що вживаються у спілкуванні, не обтяженому етичними нормами, безцеремонна лексика: братан, трюп, шмакодзявка.

ЛЕКСИЧНА СТИЛІСТИКА – розділ описової стилістики про стилістичні можливості різних шарів лексики і доцільність використання відповідної лексики у певних функціональних типах мови.

ЛІТЕРАТУРНА НОРМА МОВИ – це ознаки, правила літературно опрацьованого мовлення, яке є зразком писемної і усної форм спілкування.

ЛІД – перший абзац статті.

ЛІГОТА – пом'якшення категоричності оцінки, послаблення певного твердження шляхом використання не прямого позначення певного поняття, а запереченням того поняття, що є протилежним даному.

ЛОГІЧНІСТЬ МОВИ виявляється в послідовності, несуперечливості висловлювання, в побудові мовлення відповідно до законів логіки, із збереженням відношень і зв'язків реальної дійсності.

ЛОНГРІД – жанр журналістики, що характеризується великим обсягом тексту, поділеного на частини за допомогою різних мультимедійних елементів (фото, відео, інфографіки).

МАКАРОНІЗМИ – жартівливо перекручені на лад іншої мови слова.

МАКАРОНІЧНА МОВА – механічна суміш слів чи висловів з різних мов або переінакшення їх на іноземний лад.

МАЛАПРОПІЗМИ – перекручення слів і зворотів літературної мови.

МАРКОВАНИЙ – вживається у виразі «стилістично маркований», тобто такий елемент, що має стилістичне значення або забарвлення.

МЕДИТАЦІЯ – мотиви пасивних роздумів у поетичних творах, сповнених сумними, елегійними настроями.

МЕЙОЗИС – троп, що полягає в навмисному применшенні інтенсивності вияву ознаки або перебігу дії, розміру та кількості предметів, значущості чого-небудь.

МЕТАФОНІЯ – акцентне зрушення в межах одного або двох віршових рядків.

МЕТАФОРА – один із основних тропів, що полягає в уживанні слова, яке позначає певний предмет (явище, дію чи ознаку), для номінації іншого предмета на основі подібності, яка випливає з їх зіставлення за асоціацією.

МЕТОНІМІЯ – один із основних тропів, суть якого полягає в перенесенні назви одного класу предметів або одиничного предмета на інший клас або одиничний предмет на основі суміжності.

МОВЛЕННЄВА ПОВЕДІНКА – використання мови (мовного коду) учасниками спілкування в конкретних обставинах з опертям на відповідний рівень володіння комунікативною і мовною компетенціями

МОВНИЙ ЕТИКЕТ – це вироблені суспільством правила мовної поведінки, обов'язкові для всіх членів суспільства.

МОНОЛОГ – функціонально-комунікативний вид мовлення однієї особи, не розрахований на словесну реакцію інших.

НАГОЛОС – у стилістиці це засіб підкреслення відтінків думки, намірів мовця, створення відповідних ефектів, може бути кількох різновидів: логічний, емоційний, афективний, інтенсивний, патетичний, риторичний, фразовий.

НАДЛИШКОВІСТЬ СТИЛІСТИЧНА – стилістична фігура, переобтяжена емпатичними повторами, низкою синонімів, аналогічних висловів.

НАРИС – оповідний художньо-публіцистичний твір про реальних людей, події, факти. Об'єктивні дані викладаються в образній формі. Виділяють нариси портретний (про визначну особу), проблемний, подорожній, замальовки.

НАРОДНА ЕТИМОЛОГІЯ – назва, яка вживається щодо фактів хибного розуміння походження або значення мовної одиниці, коли їй на основі випадкової формальної подібності або тотожності з іншою одиницею, знайомішою мовцеві, помилково приписуються і значення чи мотивація, аналогічні цій останній.

НАРОДНА МОВА – мова повсякденного спілкування усіх мовців на відміну від літературної.

НАУКОВИЙ СТИЛЬ – функціональний різновид літературної мови, що використовується з пізнавально-інформативною метою в галузі науки та освіти.

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ – немовні знаки комунікативного коду, які разом із мовними засобами служать для створення, передавання і сприйняття інформації.

НЕВЛАСНЕ ПРЯМА МОВА – стилістичний прийом взаємопроникнення авторської і прямої мови, що й створює враження підслуханих думок.

НЕЙТРАЛЬНІ СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ МОВИ, міжстильові мовні засоби – мовні одиниці, які не несуть у своїй семантиці додаткових стилістичних значень і можуть уживатися у будь-якому функціональному стилі.

НЕОЛОГІЗМ – слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на певному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюється мовцями або були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові якогось автора.

НОРМА МОВНА – сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку мови і суспільства.

НОРМА ЛІТЕРАТУРНА – це ознаки, правила літературно опрацьованого мовлення, яке є зразком писемної і усної форм спілкування.

ОБРАЗ – 1. Особлива форма естетичного освоєння світу, при якій збігається його предметно-чуттєвий характер, його цілісність, життєвість, конкретність – на відміну від наукового

пізнання, що подається у формі абстрактних понять; 2. Персонаж у художньому творі; 3. Те саме, що й риторична фігура або троп.

ОБРАЗНІСТЬ – наявність у мовної одиниці слововживань або вже сформованого переносного значення з яскравим виражально-зображальним ефектом, побудованим на метафоричних, рідше метонімічних та ін. асоціаціях.

ОКАЗІОНАЛІЗМ – незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене з порушенням законів словотворення чи мовної норми й існує лише в певному контексті, в якому воно виникло.

ОКСИМОРОН – троп, що полягає у сполученні різко контрастних, протилежних за значенням слів, внаслідок чого утворюється нова смислова якість.

ОМОНІМИ – слова або їх окремі граматичні форми, а також стійкі словосполучення, морфеми, синтаксичні конструкції, що при однаковому звучанні (або написанні) мають абсолютно різні значення.

ОНОМАТОПЕЯ, звуконаслідування – відображення звуків навколишньої дійсності за допомогою спеціально дібраних слів, у складі яких повторюються фонемі, що нагадують відповідні звуки.

ОПИС – це комунікативно зумовлений типізований різновид монологічної мови, в якому систематизовано представлено предмет, його частини, особливості.

ОПОВІДАННЯ – невеликий за розміром художній твір про одну чи кілька подій, у якому характери персонажів сформовані, описи і мотивації неширокі.

ОРАТОР – особа, яка виголошує промову чи інший ораторський твір; той, хто володіє мистецтвом публічного виступу.

ОРАТОРСЬКА МОВА – різновид усної публічної мови, що функціонує як форма живого спілкування промовця з колективним слухачем з метою впливу на нього і переконання.

ОРАЦІЯ – красномовні виступи промовців. Предметом, матеріалом античної, зокрема елінської, риторики спочатку була тільки жива, гарно виголошувана мова. Риторика писемної мови з'явилася пізніше як відображення живого красномовства.

ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИЙ СТИЛЬ – це функціональний різновид сучасної української літературної мови, що обслуговує сферу права, влади, адміністрації, комерції, внутрішньо- і міждержавних відносин.

ОЦІНКА – різновид модальності, що виражає стале або ситуативне ставлення мовця до певного об'єкта за абсолютною або відносною шкалою з урахуванням інших різновидів аксіологічної модальності.

ПАЛІНДРОМ – стилістичний прийом організації мовного матеріалу в такий спосіб, що слова, фрази, вірші (перевертні) можна читати прямо і обернено (справа наліво): кіт – тік.

ПАРАДОКС – твердження, висловлення, що містить у собі, на перший погляд, внутрішню суперечність, логічну несполучваність, тобто одна частина речення ніби заперечує іншу.

ПАРАФРАЗА – переказ своїми словами чужих думок, текстів.

ПАРОНІМИ – слова, а також фразеологічні одиниці й синтаксичні конструкції, що при повній або частковій семантичній відмінності є дуже подібними формою, внаслідок чого можуть сплутуватися в мовленні або спеціально обігруватися зі стилістичною настановою.

ПАРОНОМАЗІЯ – різновид гри слів, фігура мови, що полягає в навмисному зближенні в контексті паронімів і взагалі співзвучних слів або їхніх форм з певною стилістичною настановою.

ПАУЗА – перерва в артикуляції (мовчання) для вдихання повітря. У стилістиці – прийом для привертання уваги слухача до мовленого, для актуалізації ідеї чи образу, для створення відповідного стилістичного ефекту.

ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ – похідне, вторинне значення мовної одиниці, що розвивається з прямого, вихідного значення і робить її полісемантичною.

ПЕРИФРАЗ – слова, усталені словосполучення (зрідка – речення), що є образно-переносними і описовими найменуваннями предметів, явищ, істот, осіб тощо.

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ – уподібнення неживих предметів чи явищ природи людині; поетичне олюднення довкілля.

ПИТАННЯ – в стилістиці фігура думки і фігура риторична. Як фігура думки питання може бути частковим, загальним, первинним, вторинним, відносним, подвійним. Як риторична фігура питання не потребує відповіді, служить для підкреслення власної думки, в такий спосіб автор повертає увагу до теми мовлення і до себе як мовця. Є чи не найпоширенішою з риторичних фігур.

ПИТАННЯ РИТОРИЧНЕ – фігура у вигляді питання, на яке не чекаємо відповіді.

ПЛЕОНАЗМ – стилістична фігура, побудована на повторенні слів або афіксів з тотожними або подібними значеннями з метою підкреслення, уточнення, емоційного виділення якоїсь ознаки.

ПОВІСТЬ – розповідний художній твір з більш розвинутим сюжетом, ширшими описами, повнішими характеристиками.

ПОВТОР – стилістичний прийом, яким можна створювати нові стилістичні засоби і фігури, бо він може охоплювати мовні одиниці всіх рівнів – звуки, морфеми, форми слова, словосполучення, речення, строфи.

ПОЕЗІЯ В ПРОЗІ – невеликий прозовий твір, близький до вірша ритмічністю мови, емоційністю і ліризмом.

ПОЕМА – ліроепічний віршований твір, у якому зображені значні події та яскраві характери на фоні переживань і роздумів автора.

ПОЕТИЗМИ – лексико-семантичні групи слів, що є джерелом поетизації мови в усі часи. Прийнято вважати поетизмами слова, що мають образне високе звучання.

ПОЕТИЧНА ЛЕКСИКА – слова з додатковим стилістичним забарвленням, вживані в мові фольклору та художньої літератури.

ПОЕТИЧНА МОВА – 1. Віршована мова; 2. Мова художньої літератури з її визначальною естетичною функцією; 3. Система мовно-виражальних засобів, орієнтованих на досягнення ефекту високого стилю, незвичного для буденного спілкування.

ПОЛЕМІКА – дискусія в пресі, на диспуті, на зборах; зіткнення різних поглядів під час обговорення будь-яких питань.

ПОЛІЛОГ – розмова між кількома (трьома і більше) особами.

ПОРІВНЯННЯ – троп, який полягає у поясненні одного предмета через інший, подібний до нього, за допомогою компаративної зв'язки.

ПОСВЯТА, ПРИСВЯТА – вказівка, кому адресується твір.

ПОСЛАННЯ – твір у формі листа або звернення. Започаткував цей жанр Гораций.

ПРАВИЛЬНІСТЬ І ЧИСТОТА МОВИ – комунікативна якість мови, що виявляється в дотриманні усних та писемних норм літературної мови.

ПРИКАЗКА – вислів з незакінченою думкою, що натякає на висновок.

ПРИКЛАДКА, АППОЗИЦІЯ – слово (або конструкція) з означальною функцією, яке стоїть в тій же позиції, що й означуване.

ПРИСЛІВ'Я – короткий віршований вислів, повне поширене речення повчального змісту.

ПРИТЧА – старовинна назва навчальних алегоричних оповідок про людське життя з яскраво виявленою мораллю. Притчі можуть мати прозову або поетичну форму.

ПРОЗА – невіршована мова, що дистанціювалася від віршової як непоетична, а від прагматичної, розмовної – як художня.

ПРОЗА – форма мови, не підпорядкована правилам віршування (у вірші є повернення до структури попереднього рядка). Проте сучасна художня проза може мати й ознаки, близькі до віршових (поетична проза).

ПРОСТОРІЧНА ЛЕКСИКА – некодифікована лексика, вживана в мові осіб з низьким рівнем загальної освіти; слова зі зниженим емоційно-оцінним забарвленням, невмотивовані розсіянізми, вульгаризми тощо.

ПРОСТОРІЧЧЯ – один із структурно-функціональних некодифікованих різновидів загальнонародної мови, який, не будучи обмеженим територіальними або вузькосоціальними рамками, разом з діалектами та жаргонами протистоїть літературній мові, її розмовному стилю.

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ – слова, вживані групами осіб на позначення предметів і понять, які безпосередньо пов'язані з їх професійною діяльністю або родом занять.

ПСАЛМИ – пісні релігійного змісту яскравої поетичної форми.

ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ СТИЛЬ – один з функціональних стилів літературної мови, призначений для передачі масової інформації.

РЕПЛІКА – окреме висловлення в діалозі чи полілозі.

РИТМ – періодичність звукової послідовності, що характеризує живе мовлення, а найвиразніше виявляється у поетичному мовленні (віршовому). Ритм може бути однорідний, правильний, рівномірний (повторення відбувається через однакові проміжки часу), складним (з варіаціями), кількісним (за інтенсивністю і довжиною), якісним (з повторами змін висоти і тембру звуків), суб'єктивним (за слуховими враженнями).

РИТМІКА – 1) наука про ритм; 2) ознака віршової мови і ритмічної прози, що досягається певним розподілом наголошення.

РИТМОМЕЛОДИКА – інтонаційно-семантична та ритмічна організація мови, що визначається її надсегментними ознаками.

РИТОРИКА – наука про красномовство. В основі цього слова лежить форма грецького дієслова *гео*, що означала «говорить цілісно, доречно, гарно». Від нього утворився іменник *rheto* (ритор), що набув у процесі розвитку еллінської культури кілька значень: мовець на публіку, людина стану (вищого), політик, оголошувач вироку в

суді, учитель вимови, освічена людина, красномовець. Термін риторика з'явився зі значенням «уміння, вправність, мистецтво творити» і став назвою методичних посібників з гарної мови, підручників вимови, а часом назвою теорії красномовства для переконання живим словом, шкільного навчального предмета з рідної мови. Передумовами виникнення риторики були суворе право і вільна думка. Але виникнувши, риторика стала в обороні краси слова.

РИТОРИЧНЕ ЗВЕРТАННЯ – формула, якою мовець звертається до слухача, щоб безпосередньо адресувати зміст.

РОЗМОВНА ЛЕКСИКА – слова, що протиставляються стилістично нейтральній та книжній лексиці літературної мови своїм емоційно-експресивним забарвленням і функціонально-стильовим навантаженням.

РОЗМОВНИЙ СТИЛЬ – особливий різновид літературної мови, яким послуговуються мовці в щоденному неофіційному спілкуванні.

РОЗМОВНО-ПОБУТОВІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ – фразеологізми, що походять з усного побутового мовлення.

РОЗДУМ – це комунікативно зумовлений типізований різновид монологічної мови, в якому доведено або спростовано якісь тези, розкрито зв'язки між явищами дійсності.

РОЗПОВІДЬ – це комунікативно зумовлений типізований різновид монологічної мови, що містить повідомлення про послідовний розвиток подій.

САГИРА – різке викриття і гостре осміювання негативних рис, гнівний осуд аж до повного заперечення.

СЕНТЕНЦІЯ – вираз, що коротко повчає, як є чи має бути в житті. Сентенція буває безпосередня або алегорична. Розрізняють також заохочувальні, знеохочувальні.

СИМВОЛ – багатозначний предметний образ, який об'єднує між собою різні плани художнього відтворення дійсності на основі їх суттєвої спільності, спорідненості.

СИНЕКДОХА – вид метонімії, що ґрунтується на суміжності кількісного характеру при відношеннях між цілим або взагалі чимось більшим і його частиною або взагалі чимось меншим, між певною сукупністю і її окремим елементом.

СИНЕСТЕЗИЯ – художній прийом, поєднання в одному тропі різних, іноді далеких асоціацій.

СИНКОПА – утинання складу або звука у слові.

СИНОНІМИ – слова (переважно однієї частини мови) або їхні окремі значення, а також стійкі словосполучення, афікси, словотворчі типи, граматичні форми, зокрема синтаксичні конструкції, що при повній чи частковій формальній відмінності мають тотожні або майже тотожні значення.

СИНОНІМИ АБСОЛЮТНІ – синоніми, повністю рівнозначні і загалом тотожні за вживанням, тобто стильовою сферою функціонування, емоційно-експресивною характеристикою, частотністю, сполучуваністю та ін.

СЛОВА-ПАРАЗИТИ – явища, що є показником низької культури мовлення. Спричиняються поганим знанням мови і труднощами у виборі потрібного слова. В художньому тексті може використовуватись як стилістичний засіб створення мовного портрета малокультурної людини.

СЛОВО – в лексичній стилістиці основний засіб вираження стилістичних значень і створення стилістичних ефектів залежно від семантики, додаткових значень, сфери і умов вживання.

СЛОГАН РЕКЛАМНИЙ – лаконічна фраза, яка виражає суть рекламного повідомлення.

СОЦІОЛЕКТ (соціальний діалект) – різновид загальнонародної мови, що характеризується специфічними лексичними та фразеологічними засобами, вживаними в середовищі окремих соціальних, професійних, вікових та ін. груп населення.

СПІВОМОВКА – короткий гумористичний вірш, в основі якого лежить афоризм, приказка, прислів'я, анекдот, жарт.

СПІЧ – (англ. Speech – промова) – коротка застільна привітальна промова (на урочистому банкеті, обіді).

СПОЙЛЕР – попередній виклад важливої інформації; переказ книги чи фільму з розкриттям основної інтриги.

СТАРΟΣЛОВ'ЯНІЗМИ – стилістичні засоби, що мають виразні ознаки свого старослов'янського походження, використовуються як стилістичний засіб для створення пафосу або комізму, іронії та для створення історичного колориту: глава, врата, возлюблю, благословен, ректи.

СТАТТЯ – жанр, наукова робота невеликого розміру для журналу, збірника тощо.

СТЕРЕОТИП – слово, мовний зворот, що повторюються без змін, автоматично, як усталена формула, мовний шаблон; трафарет.

СТИЛІЗАЦІЯ – свідоме переймання мовних ознак певного стилю, жанру, характерних для відповідної історичної доби, етнографічно-діалектного чи соціального середовища, для індивідуальної авторської стильової манери.

СТИЛІСТИКА – лінгвістична наука і навчальна дисципліна, що досліджує і вивчає стилістичну систему мови: стилі мови і мовлення, жанрові та індивідуальні стилі, стилістичні засоби.

СТИЛІСТИЧНА НОРМА – це регламентоване використання у певних типах мовлення (стилях, підстилях, жанрах) закладених у мові стилістичних можливостей.

СТИЛІСТИЧНА СИСТЕМА – сукупність функціональних та експресивних стилів у їх взаємозв'язках.

СТИЛІСТИЧНА СИСТЕМА національної мови – охоплює стилі і підстилі мови і мовлення, їх жанрову диференціацію, стилістичні засоби, способи і прийоми організації мовних засобів у текст.

СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС – вивчає стилістичні можливості синтаксичних одиниць, способи використання синтаксичних конструкцій із стилістичною метою.

СТИЛІСТИЧНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА – лексика, яка має емоційно-експресивне забарвлення, співвідносна з одним чи кількома стилями.

СТИЛЬ У ЛІНГВІСТИЦІ – це різновид літературної мови (її функціональна підсистема), що обслуговує певну сферу суспільної діяльності мовців і відповідно до цього має свої особливості добору й використання мовних засобів (лексики, фразеології, граматичних форм, типів речення тощо).

СТИЛЬОВА НОРМА – це правила відбору і організації мовних одиниць в тексті певного стилю; правила вибору стилю, що відповідає умовам мовного спілкування.

СУПЕРЕЧКА – це форма діалогу, яка може розвиватися як в напрямку загострення, перетворення ідейної конфронтації в матеріальну, так і в зворотному напрямку – до менш гострих форм діалогу.

СУРЖИК – мова, в якій штучно об'єднані без дотримання літературних норм елементи різних мов.

ТАВГОЛОГІЯ – неусвідомлений, мимовільний або, навпаки, навмисний повтор у межах словосполучення, речення того самого чи однокореневих слів або різнокореневих слів з тотожним, аналогічним і подібним значенням.

«ТАРАБАРСЬКА МОВА» – навмисне спотворення мови додаванням до кожного складу (переважно повнозначних слів) певного звукосполучення, однотипною зміною кінцевих складів або їх переставлянням у суміжних словах, що робить мову незрозумілою для тих, хто не знає способу такого «словотворення».

ТЕЗА – це вербально оформлене основоположне твердження (чи сукупність тверджень), яке передбачає певне тлумачення фактів і додає дещо нове до наших знань; істинність тези необхідно доводити.

ТЕКСТ – писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних у ближчій перспективі смисловими і формально-граматичними зв'язками, а в загальнокомпозиційному, дистантному плані – спільною тематичною і сюжетною заданістю.

ТЕМП – у фоностилістиці може бути засобом увиразнення мовлення, досягнення певного стилістичного ефекту.

ТЕРМІН – слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо.

ТИЗЕР – рекламне повідомлення, побудоване як загадка, яке містить частину інформації про продукт, але сам товар не названо. Тизери зазвичай з'являються на ранніх етапах просування товару і служать для створення інтриги навколо нього.

ТОН – у стилістиці це характер мови, зокрема мовлення: тон розмови звичайний, рівний, серйозний, піднесений, урочистий, схвильований, іронічний, саркастичний.

ТОЧНІСТЬ МОВИ – це відповідність змісту мовлення предметно-речовій дійсності, реальним особам та системі понять про них.

ТРАГЕДІЯ – твір з гострим, непримиримим для даної епохи конфліктом.

ТРОП – мовностилістичний зворот, що полягає у вживанні слова або вислову в непрямому, переносному значенні для досягнення відповідного виражально-зображального ефекту.

ТРЮЇЗМ – загальновідома істина, банальність.

УОСОБЛЕННЯ – різновид метафори, троп, який полягає в перенесенні якостей істот на довколишні предмети, явища природи або навіть абстрактні поняття.

УПОДІБНЕННЯ – троп, розгорнуте порівняння, в якому розкривається низка подібних ознак між предметами, що розширює та поглиблює його семантичне поле, витворює потік містких асоціацій.

ФІГУРА СТИЛІСТИЧНА – такі звороти і синтаксичні побудови, які, на відміну від тропів, не додають нового змісту, а посилюють естетичний вплив мови. До фігур відносять: анафору, епіфору, асиндетон, полісиндетон, антитезу, градацію, еліпс, умовчання, риторичне питання, паралелізм.

ФІГУРА ДУМКИ – вид вираження думки. До фігур думки у класичній риторичі відносили: анотування (підстави), епілог, звертання, виклад, парадигма, умовчання, відхилення від теми, оклик, зломовлення, заклинання, розваження, вагання, нагадування (і ніби нагадування), підставлення особи, затримування оповіді, згода, розмірковування, риторичне питання, побажання, застереження, сентенції, дефініції, опис, іронію, літоту (поменшення), дистрибуцію, наслідування, нав'язування, упередження, уособлення, тавтологію, вдаване незгадування (вже не кажемо про те...; вже не будемо згадувати..., але ж...) тощо.

ФІГУРА СЛІВ – свідомо спрямований порядок стилістичних виразів з додаванням, насиченням ознак (анафора, полісиндетон, синонімія), фігури мінусового характеру, що характеризуються відсутністю якоїсь ознаки чи елемента (асиндетон, еліпсис) і фігури за схожістю (параномазія, антитеза).

ФОЛЬКЛОРИЗМИ – стилістичні одиниці, що мають виразне фольклорне походження: орел сизокрилий, червона калина, чорні очі, карії брови.

ФОЛЬКЛОРНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ – фразеологізми, що походять з мови фольклору.

ФОНЕТИЧНИЙ СИМВОЛІЗМ – зв'язок між звучанням і значенням слова, який виникає переважно внаслідок взаємодії різних видів відчуття (моторних, акустичних, зорових і т.ін.).

ФНОСТИЛІСТИКА – розділ стилістики, що вивчає частоту вживання фонем у різних стилях, засоби звукової організації мовлення, шляхи та прийоми досягнення милозвучності усного і писемного мовлення, способи використання природних і функціональних властивостей звуків для створення певного стилістичного забарвлення.

ФРАЗА – ритмо-мелодійна одиниця спілкування, що не завжди збігається з реченням, але завжди комунікативно інформативна.

ФРАЗЕОЛОГІЗМ – нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, відтворюваний у процесі мовлення у вигляді фіксованої конструкції з властивим їй лексичним складом і значенням.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТИЛЬ – різновид літературної мови, що характеризується системним об'єднанням мовних одиниць різних рівнів, функції яких зумовлені суспільною сферою використання мови, настановами й умовами спілкування.

ФУНКЦІЯ СТИЛІСТИЧНА – така роль мовного знака, яка сприяє досконалості, доречності мовлення, адекватності мовлення і сприймання.

ХІАЗМ – перехресна фігура з двох частин, в яких елементи розташовані у зворотному порядку: вишневий цвіт – цвіт вишневий; я люблю – люблю я.

ХІАТУС – стилістичне явище, збіг двох голосних, що вимовляються без проміжної паузи: прийшла Аня, до дної ями.

ХУДОЖНИЙ СТИЛЬ – функціональний різновид літературної мови, що моделює світ через конкретно-чуттєві образи й виконує естетичну функцію.

ЧУЖА МОВА – протилежність авторській мові. Залежно від засобів передачі чужої мови вона ділиться на пряму мову, непряму і власне пряму.

ШТАМП МОВНИЙ – типовий, зручний для певних ситуацій вираз, що через часте вживання втрачає свіжість: розвиток науки і техніки, відбудова народного господарства, в умовах економічної кризи.

ШТУЧНА МОВА – 1. Мова, що твориться на основі взаємної погодженості мовців; міжнародні, допоміжні мови (есперанто, інтерлінгва тощо); 2. Нарочита мова, позбавлена стилістичного забарвлення.

ШУМ ІНФОРМАЦІЙНИЙ – різні форми перекручення, деформування, змін у повідомленнях тощо, які затруднюють процес передавання та / або сприйняття інформації в комунікації.

ШУМ КОМУНІКАТИВНИЙ – різноманітні форми порушень та / або деформації повідомлень, які утруднюють процес передавання або сприйняття інформації.

ЯСНІСТЬ МОВИ – якість мови, яка визначається як зрозумілість мови і забезпечується точністю та логічністю.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ

«МОЗКОВИЙ ШТУРМ»

«Мозковий штурм» - це інтерактивний метод колективного обговорення. Він стимулює студентів виявляти свою уяву та творчість шляхом висловлення думок усіх учасників, допомагає знаходити декілька рішень щодо конкретної проблеми.

Порядок проведення:

1. Пропонуємо студентам сісти зручно та невимушено.
2. Визначаємо основні правила (див. далі).
3. Повідомляємо їм проблему, яку необхідно розв'язати.
4. Пропонуємо учасникам висловити свої думки.
5. Запитуємо їх по черзі надходження. Не вносимо в ідеї ніяких коректив.
6. Спонукаємо учасників до висування нових ідей, додаючи водночас свої.
7. Намагаємося не допустити глузування, коментарів або висміювання яких-небудь ідей.
8. Продовжуємо доти, доки надходять нові ідеї.
9. На закінчення обговорюємо та оцінюємо запропоновані ідеї.

Правила проведення «мозкового штурму»:

1. Під час «висування ідей» не пропускаємо жодної, водночас не аналізуємо і не оцінюємо – лише фіксуємо.
2. Заохочуємо всіх до висловлення якомога більшої кількості ідей. Варто заохочувати навіть фантастичні ідеї. (Якщо під час «мозкового штурму» не вдається отримати багато ідей, це можна пояснити тим, що учасники піддають свої ідеї самоцензури).
3. Заохочуємо кількість ідей. Врешті-решт, кількість породжує якість. В умовах висування великої кількості ідей учасники мають змогу дати політ уяві.
4. Спонукаємо всіх учасників розвивати або змінювати ідеї інших. Об'єднання або зміна раніше висунутих ідей часто спричинює висунення нових, що перевершують попередні.
5. В аудиторії на фліпчарті чи дошці можна написати:

*Кажіть усе, що спаде Вам на думку.
Не обговорюйте і не критикуйте висловлювань інших.
Можна повторювати ідеї, запропоновані кимось іншим.
Розширення запропонованої ідеї заохочується.*

ПРЕС-МЕТОД

ПРЕС-метод використовуємо тоді, коли виникають дискусійні питання та під час виконання вправ, у яких треба мати певну позицію з обговорюваної проблеми.

Мета – добирати аргументи та висловлювати свою думку з дискусійного питання. Метод допомагає студентам сформулювати свої думки у виразній і стислій формі.

Порядок проведення:

Роздаємо матеріали, в яких зазначено чотири етапи ПРЕС-методу:

ПОЗИЦІЯ

Я вважаю, що _____ (висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваша позиція).

ОБҐРУНТУВАННЯ

Я вважаю _____ тому, що _____ (наведіть причину появи Вашої думки, тобто на чому ґрунтуються докази на підтримку вашої позиції).

ПРИКЛАД

Наприклад _____ (наведіть факти, які демонструють ваші докази, вони зміцнять вашу позицію).

ВИСНОВКИ

Отже, _____, тому _____ (узагальніть свою думку, зробіть висновок про те, що необхідно робити; тобто, це заклик прийняти вашу позицію).

Пояснюємо механізм етапів ПРЕС-методу і даємо відповідь на можливі питання студентів. Наводимо приклад до кожного з етапів.

Пропонуємо охочим спробувати цей метод до будь-якої проблеми на вибір.

Перевіряємо, чи розуміють студенти механізм застосування методу.

«МІКРОФОН»

Метод «Мікрофон» дає змогу кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Уявіть, що у вас в руках мікрофон і саме вам потрібно висловити думку. Тому інші учасники не можуть говорити, кричати з місця, оскільки право говорити має тільки той, у кого «символічний» мікрофон.

Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні інформаційні джерела

1. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник / П. С. Дудик. – К.: ВЦ «Академія», 2005. – 368 с.
2. Кравець Л. В. Стилістика української мови: практикум / Л. В. Кравець. – К.: Вища школа, 2004. – 200 с.
3. Мацько Л. І. Культура української фахової мови / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
4. Мацько Л. І. Стилістика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
5. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови / О. Д. Пономарів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
6. Українська мова: енциклопедія. – К.: «Укр. енцикл.», 2000. – 752 с.

Допоміжні інформаційні джерела

1. Бибик С. П. Усна літературна мова в українській культурі повсякдення : монографія / С. П. Бибик; НАН України, Ін-т укр. мови. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. – 589 с.
2. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С. К. Богдан. – К.: Рідна мова, 1998. – 475 с.
3. Валгина Н. С. Теорія тексту / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2003. – 279 с.
4. Вокальчук Г. М. Словотворчість українських поетів ХХ ст. : [монографія] / Г. М. Вокальчук. – Острого: Національний університет «Острозька академія», 2008. – 536 с.

5. Волкотруб Г. Й. Практична стилістика української мови / Г. Й. Волкотруб. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 256 с.
6. Голобородько К. Ю. Ідіостиль Олександра Олеся: лінгвокогнітивна інтерпретація : монографія / К. Ю. Голобородько. – Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2010. – 527 с.
7. Голубовська І. В. Практична стилістика української мови : Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів нефілологічних спеціальностей / І. В. Голубовська. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2010. – 124 с.
8. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення / К. Г. Городенська. – К.: КММ, 2019. – 208 с.
9. Графф Дж. Как писать убедительно. Искусство аргументации в научных и научно-популярных работах / Дж. Графф, К. Биркенштайн. – М.: Альпина Паблишер, 2014. – 258 с.
10. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст : вибр. праці / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 664 с.
11. Гуйванюк Н. В. Способи реалізації іронії у структурі речення / Н. В. Гуйванюк, Ю. М. Пацаранюк. – Чернівці : Рута, 2009. – 170 с.
12. Домбровський В. Українська стилістика й ритміка / В. Домбровський. – Мюнхен: Мопашіі, 1993. – 178 с.
13. Єрмоленко С. Я. Новий словник епітетів української мови / С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленко, С. П. Бибик. – К.: Грамота, 2012. – 488 с.
14. Єрмоленко С. Я. Літературна норма і мовна практика / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Т. А. Коць, Г. М. Сюта, С. Г. Чемеркін. – Ніжин : «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. – 320 с.
15. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури / С. Я. Єрмоленко. – К. : Інститут української мови НАН України, 2009.
16. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.

17. Калита О. Засоби іронії в малій прозі (кін. ХХ – поч. ХХІ ст) / О. М. Калита. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – 238 с.
18. Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (стилістика) / І. Качуровський. – Мюнхен – Ніжин, 1994. – 250 с.
19. Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (стилістика). Фігури і тропи / І. Качуровський. – Мюнхен – Київ, 1995. – 235 с.
20. Качуровський І. Фоніка / І. Качуровський. – Мюнхен, 1984. – 208 с.
21. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К.: Вища школа, 1987. – 349 с.
22. Кононенко В. І. Мова. Культура. Стиль / В. І. Кононенко. – К. – Івано-Франківськ : «Плай», 2002. – 460 с.
23. Космеда Т. А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки / Т. А. Космеда. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 350 с.
24. Кравець Л. В. Специфіка віршового тексту / Л. В. Кравець // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць. – Х., 2008. – Вип. 24. – С. 53 – 61.
25. Кравець Л. В. Співвідношення понять «твір» і «текст» у сучасній філології / Л. В. Кравець // Філологічні науки: зб. наук. праць. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2008. – С. 63 – 69.
26. Кравець Л. В. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.: монографія. / Л. В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 416 с.
27. Маленко О. О. Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну) / О. О. Маленко – Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2010. – 488 с.
28. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі / Л. І. Мацько. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 607 с.
29. Мойсієнко А. Мова як світ світів. Поетика текстових структур / А. К. Мойсієнко. – Умань, 2008. – 280 с.

30. Одинцов В. В. Стилистика текста / В. В. Одинцов. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 263 с.
31. Пинкер С. Чувство стиля / С. Пинкер. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2015. – 250 с.
32. Пономарів О.Д. Культура слова: мовностилістичні поради / О. Д. Пономарів. – К.: Либідь, 2008. – 240 с.
33. Самійленко В. Дбаймо про фонетичну красу нашої мови // Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Переспіви та переклади. Статті та спогади / В. Самійленко. – К.: Наукова думка, 1990. – С. 496 – 499.
34. Святовець В. Ф. Словник тропів і стилістичних фігур / В. Ф. Святовець. – К. : ВЦ «Академія», 2011. – 176 с.
35. Семашко Т. Ф. Практична стилістика української мови: посібник / Т. Ф. Семашко. – К.: НУБіП України, 2017. – 249 с.
36. Семенов О. М. Культура наукової української мови / О. М. Семенов. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 216 с.
37. Сімович В. «Великоукраїнські» вислови / В. Сімович // Праці у двох томах. Том 1: Мовознавство. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. – С. 274 – 278.
38. Сімович В. Дещо про нашу купецьку мову / В. Сімович // Праці у двох томах. Том 1: Мовознавство. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. – С. 279 – 282.
39. Сімович В. Наша товариська мова / В. Сімович // Праці у двох томах. Том 1: Мовознавство. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2005. – С. 283 – 289.
40. Словник синонімів української мови: у 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. – К.: Наукова думка, 2001. – Т. 1. – 2001. – 1026 с.; Т. 2. – 2001. – 954 с.
41. Солганик Г. Я. Стилистика текста / Г. Я. Солганик. – М.: Флинта – Наука, 2003. – 254 с.

42. Степаненко М. І. Історія, граматики, поетика українського слова / М. І. Степаненко. – Полтава : АСМІ, 2008. – 342 с.
43. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. – М.: Флинта – Наука, 2003. – 695 с.
44. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ ст. : [монографія] / Л. Струганець. – Тернопіль : Астон, 2002. – 352 с.
45. Сучасна українська літературна мова. Стилістика. / За заг. Ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – 588 с.
46. Сюта Г. М. Лінгвосвіт поезії авторів Нью-Йоркської групи : монографія / Г. М. Сюта. – К. : Інститут української мови НАН України : Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. – 164 с.
47. Сюта Г. М. Цитатний тезаурус української поетичної мови ХХ ст.: монографія / Г. М. Сюта. К.: Інститут української мови НАН України, 2017. – 380 с.
48. Тименко Л. Лексика офіційно-ділового стилю в історії української мови (1917 – 1933 рр.) / Л. О. Тименко. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 184 с.
49. Ткаченко Т. В. Засоби стилізації розмовності в прозі М. Стельмаха / Т. В. Ткаченко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 178 с.
50. Уильямс Дж. М. Стиль: Десять уроков для начинающих авторов / Дж. М. Уильямс. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 328с.
51. Українська лінгвостилістика ХХ – початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела / [за ред. С. Я. Єрмоленко]. – К. : Грамота, 2007. – 368 с.
52. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2002. – 351 с.
53. Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. / Ю. Шевельов. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – Кн. I : Мовознавство – 2008. – 583 с.

54. Фразеологічний словник української мови: у 2 кн. – К. : Наукова думка, 1993. – Т. 1. – 1993 – 528 с.; Т. 2. – 1993 – 980 с.

55. Франко І. Із секретів поетичної творчості / І. Франко. – К. : Рад. письменник, 1969. – 191 с.

56. Ефтимова А. Есето в академичната и журналистическата практика / Андреана Ефтимова. – Велико Търново: Фабер, 2011. – 172 с.

57. Йосифова Р. Стилистика. Теоретични бележки. Задачи и текстове за упражнения. Лингвостилистични анализи / Рашка Йосифова, Мария Илиева. – Велико Търново: УИ «Св.св. Кирил и Методий», 2012. – 220 с.

58. Тодоров Ц. Семиотика. Реторика. Стилистика / Цветан Тодоров. –София: Сема ПШ, 2000. – 134 с.

59. Jeffries L. Stylistics/ LesleyJeffries, DanielMcIntyre – CambridgeUniversityPress, 2010. – 238 p.

60. Moennighoff B. Stilistik / Burkhard Moennighoff. – Stuttgart: Reclam, 2009. – 114 s.

61. Pléh C., Síklaki I., Terestyéni T. (szerk.). Nyelv, kommunikáció, cselekvés I., II. Tankönyvkiadó, Budapest. 1997. – 672 p.

62. Sandig B. Textstilistik des Deutschen / Barbara Sandig. – Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2006. – XIII. – 584 s.

63. Simpson P. Stylistics: A Resource Book for Students / Paul Simpson. –Routledge, 2014. – 314 p.

64. Szathmári I. A magyar stílisztika a kezdetektől a XX. század végéig. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2005. – 201 p.

65. Szikszainé N. I. Magyar stílisztika. Budapest: Osiris Kiadó, 2007. – 752 p.

66. Tolcsvai N. G. A magyar nyelv stílisztikája. Budapest. 1996. – 281 p.

67. Watson G. The State of Stylistics / Watson, Greg (Ed.) – Amsterdam, New York : NY, 2008. – XXII. – 517 p.

Інформаційні ресурси

1. Вікіпедія. Стилістика гіпертексту – <http://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Валгина Н.С. Теория текста –<http://evartist.narod.ru/text14/01.htm>
3. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилістика української мови – <http://www.twirpx.com/file/155138/>
4. Огієнко І. Український стилістичний словник – http://chtyvo.org.ua/authors/Ohiyenko_Ivan/Ukrainskyi_stylistychnyi_slovnik
5. OnlineCorrector - <https://onlinecorrector.com.ua/uk/>
6. Портал української мови. Стилістика – <http://pravila-uk-mova.at.ua/index/stilistika/o-27>
7. Рими України: енциклопедія українських рим – <http://гугу.in.ua>
8. Словник стилістичних термінів – <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-16a71b8740040>
9. Стилістика текста – <http://enc-dic.com/stylistic/Stilistika-teksta-78/>
10. Словник української мови – <http://sum.in.ua/>
11. СловоUA – http://slovo.ua.com/culture_of_worlds
12. Словопедія. Неправильно – правильно. Волощак – <http://slovopedia.org.ua/28/53392-o.html>
13. Словопедія. Стилістичні терміни – <http://slovopedia.org.ua/37/53392-o.html>
14. LLAS Centre for Languages, Linguistics and Area Studies – <https://www.llas.ac.uk/resources/gpg/2755>
15. PALA Poetics and Linguistics Association – www.pala.ac.uk
16. Zanza – <https://zanza.tv/magyar-nyelv/stilisztikai-alapismeretek?fbclid=IwAR3gdQ2PzbT2Fww9KYET9EMI8ehnwUstdiguaU8xjY3YXfD1zPygmio9Qr8>

К 94 Лариса Кравець – Єлизавета Барань

Стилістика української мови. Навчальне видання (навчально-методичний посібник) Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II / Автори: Лариса Кравець та Єлизавета Барань. За редакцією кандидата філологічних наук, доцента Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II Олександра Кордонця. Берегове–Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці II – ТОВ «РІК-У», 2022. – 150 с. (українською мовою)

ISBN 978-617-8046-68-2

Навчально-методичний посібник створено відповідно до сучасних концепцій викладання стилістики української мови і спрямовано на формування у студентів мовнокомунікативних компетентностей. У ньому представлено орієнтовний зміст курсу, теми практичних занять, тренувальні вправи, тести, завдання для самостійної роботи, питання і завдання до кінцевого контролю знань, словник слововживань, список інформаційних джерел. Для студентів філологічних спеціальностей закладів вищої освіти.

УДК 811.161.2'38(075.8)

Навчальне видання

Лариса Кравець – Єлизавета Барань
СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Навчально-методичний посібник

2022 р.

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ
(протокол №4 від 27.05.2021)*

Підготовлено до друку Видавничим відділом спільно з кафедрою філології
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ

Автори:

Лариса Кравець та Єлизавета Барань

Відповідальний редактор:

Олександр Кордонець – кандидат філологічних наук, доцент
(Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ, м. Берегове, Україна)

Рецензенти:

Олена Маленко – доктор філологічних наук, професор
(Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна)

Тетяна Семашко – доктор філологічних наук, професор
(Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна)

Вільмош Газдаг – доктор філософії у галузі гуманітарних наук
за спеціальністю «Філологія», доцент (Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці ІІ, м. Берегове, Україна)

Технічне редагування: *Олександр Добош*

Верстка: *Мелінда Орбан*

Коректура: *авторська*

Обкладинка: *Ласло Веждел*

УДК: Бібліотечно-інформаційний центр “Опаці Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

За зміст навчально-методичного посібника відповідальність несуть автори

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ
(адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua)
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру ви-
давців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 7637 від
19 липня 2022 року та ТОВ «РІК-У»* (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000.
Електронна пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавни-
чої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів ви-
давничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*
Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

Підписано до друку 17.08.2022. Шрифти «Constantia» та «Cambria».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Друк цифровий. Ум. друк. арк. 8,7.
Формат 60x84/16. Замовл. № 34К. Тираж 200.